

İçindekiler

1.	Kalite Güvence Sistemi	5
1.1.	Kalite Güvence Sistemi Tanımı	5
1.2.	Kalite güvence sistemine ilişkin genel yaklaşım	5
1.3.	Türk yükseköğretim sisteminde kalite güvencesine ilişkin çalışmalar	6
1.4.	Kalite Güvence Sisteminde Politika Belgeleri	7
1.5.	Kalite Güvence Politikasının kapsamı	8
1.6.	Kalite Komisyonu Organizasyonel Yapı.....	9
1.7.	Kalite komisyonunun görev ve sorumlulukları	9
1.8.	Kalite Komisyonunun Akademik ve İdari Birimlerle İlişkisi.....	10
1.9.	Birimler ve Bireyler Düzeyinde Kalite Güvencesi Kültürü.....	10
1.10.	Yükseköğretimde Paydaşların Rolü ve Paydaş İlişkileri	11
1.11.	Paydaş Analizi ve Komisyon Çalışmalarına Paydaş Katılımı	12
1.12.	Paydaş Görüşü Alma Yöntemleri	13
1.13.	Kalite Güvence Sistemi ve Performans Yönetimi	13
1.14.	Kurumda Kalite Güvencesi Çalışmalarının İçselleştirilmesi	13
2.	Eğitim-Öğretim	16
2.1.	Eğitim-Öğretim Politikası.....	16
2.2.	Programların Tasarımı ve Onayı	17
2.2.1.	Yeterlilikler Çerçevesi ile Programların İlişkisi	18
2.2.2.	Program Çıktıları.....	19
2.3.	Programların İzlenmesi ve Güncellenmesi	21
2.3.1.	İç Kalite Güvence Sisteminde Programların İzlenmesi ve Güncellenmesi.....	21
2.3.2.	Dış Kalite Güvence Sisteminde Programların İzlenmesi ve Güncellenmesi	24
2.4.	Öğrenci Merkezli Öğrenme-Öğretme ile Ölçme ve Değerlendirme	25
2.4.1.	Kavramlar ve Tanımlar.....	25
2.4.2.	Öğrenci Merkezli Öğrenme-Öğretme ile Ölçme ve Değerlendirme	26
2.4.3.	Öğrenci Merkezli Öğrenme-Öğretme Yaklaşım, Yöntem ve Teknikleri.....	26
2.4.4.	Ölçme ve Değerlendirme.....	30
2.4.5.	Öğrenci Geri Bildirimleri	32
2.4.6.	Akademik Danışmanlık	33

2.4.7.	Bölüm Özeti	34
2.5.	Öğrencinin Kabulü ve Gelişimi, Tanıma ve Sertifikalandırma.....	36
2.5.1.	Önceki öğrenmelerin tanınması	36
2.5.2.	Formal, nonformal ve informal öğrenme	36
2.5.3.	İç kalite güvence sisteminde tanıma, kabul ve sertifikalandırma.....	36
2.5.4.	Eğitim-Öğretim Kadrosu	37
2.6.	Öğrenme Kaynakları, Erişilebilirlik ve Destekler.....	38
2.6.1.	Öğrenme kaynakları: çeşitlilik, yönetim ve erişilebilirlik.....	38
2.6.2.	Öğrenci destek hizmetleri.....	39
2.7.	Programların Yapısı ve Kurumun Ölçme-Değerlendirme Yaklaşımı	39
2.7.1.	Kavramlar ve Tanımlar.....	39
2.7.2.	Programların Yapısı ve Ders Dağılım Dengesi.....	40
2.7.3.	Öğrenci İş Yüküne Dayalı Tasarım	42
2.7.4.	Ölçme ve Değerlendirme.....	45
2.7.5.	Bölüm Özeti	46
3.	Araştırma-Geliştirme	47
3.1.	Araştırma Politikası.....	47
3.2.	Araştırma Stratejisi	48
3.3.	Araştırma Kaynakları	50
3.4.	Araştırma Yetkinliği	52
3.5.	Araştırma Performansı	54
4.	Toplumsal Katkı	59
4.1.	Toplumsal Katkı Politikası.....	59
4.2.	Toplumsal Katkı Stratejisi ve Hedefleri.....	60
4.2.1.	Toplumsal katkı strateji ve hedeflerinin belirlenmesi	60
4.2.2.	Toplumsal katkı çıktılarının belirlenmesi	62
4.3.	Toplumsal katkı kaynakları	63
4.4.	Toplumsal Katkı Performansının İzlenmesi ve İyileştirilmesi	63
4.5.	Toplumsal Katkı Süreçlerinin Yönetimi ve Organizasyonel Yapısı	68
4.5.1.	Kavramlar ve Tanımlar.....	68
4.5.2.	Süreçlerin Yönetimi ve Organizasyonel Yapı	69
4.5.3.	Özet	72

5.	Uluslararasılaşma	73
5.1.	Uluslararasılaşma Politikası	73
5.2.	Uluslararasılaşma Stratejisi ve Hedefleri.....	76
5.2.1.	Uluslararasılaşma Stratejisi	76
5.2.2.	Uluslararasılaşma Hedefleri.....	77
5.3.	Uluslararasılaşma Bağlamındaki Kaynaklar	78
5.4.	Uluslararasılaşma Performansının İzlenmesi ve İyileştirilmesi.....	79
6.	Yönetim Sistemi.....	82
6.1.	Yönetim ve İdari Birimlerin Yapısı	82
6.1.1.	İç Kontrol Standartları	83
6.1.2.	Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği.....	84
6.2.	Kaynakların Yönetimi.....	84
6.3.	Bilgi Yönetim Sistemi	85
6.3.1.	Bilgi yönetim sistemlerinin Kalite Güvence Sistemindeki önemi	86
6.4.	Kurum Dışından Tedarik Edilen Hizmetlerin Yönetim Sistemi.....	86
6.5.	Yönetimin Etkinliği, Hesap Verebilirliği, Kamuoyunu Bilgilendirme.....	87
7.	Uzaktan Eğitim ve Kalite Güvencesi	88
7.1.	Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim ve Kalite Güvencesi Sistemi.....	88
7.1.1.	Uzaktan Eğitim Politikası	89
7.1.2.	Altyapı ve Erişim Olanakları.....	89
7.1.3.	Uzaktan Eğitim Sisteminin (Merkezinin) Tesis ve Altyapı Olanakları	90
7.1.4.	Öğretim Ortam ve Araçları	92
7.1.5.	Yeterlikler	96
7.1.6.	Eğitim ve Öğretim Süreçleri.....	97
7.1.7.	Uzman İnsan Kaynağı ve Destek Hizmetleri	100
7.1.8.	Bilgi Güvenliği ve Etik Boyutlar	101
7.2.	Pandemi Döneminde Uzaktan Eğitim.....	102
7.2.1.	Geçici bir çözüm olarak “Acil Uzaktan Öğretim – Emergency Remote Teaching (AUÖ – ERT) 103	
7.2.2.	Acil Uzaktan Öğretimin Değerlendirilme Süreci	105
7.3.	Günümüz İhtiyaçlarına Cevap Verebilecek Bir Uzaktan Eğitim Sistemi İçin Bazı Anahtar Özellikler.....	106
7.3.1.	Öğrenme Yönetim Sistemi.....	106

7.3.2.	Uzaktan Eğitim İçin Etkili Ders Tasarımı	108
7.3.3.	Uzaktan Eğitim Hizmetinin Niteliği	110

ÇANKİRİ KALİTE KOMİSYONU

1. Kalite Güvence Sistemi

1.1. Kalite Güvence Sistemi Tanımı

Kalite Güvencesi Sistemi; yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal katkı faaliyetleri ile idari hizmetlerinin iç ve dış kalite güvencesi ve akreditasyon süreçlerini planlama ve uygulama esaslarının tümünü kapsar.

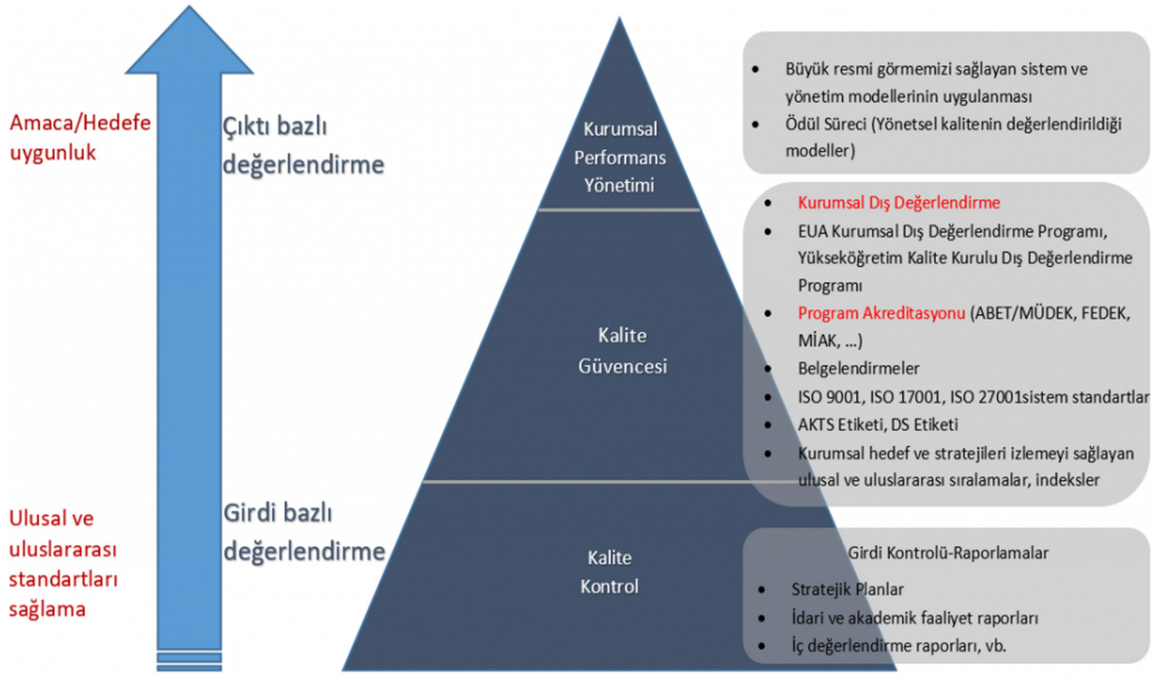
Kalite güvencesi sisteminin temel prensipleri aşağıdaki gibidir;

- Üniversite bünyesinde kalite güvencesi kültürünün yaygın hale getirilmesi,
- Üniversite bünyesindeki kalite güvencesi çalışmalarının üniversitenin ilan ettiği Kalite Politikası esaslarına dayanması,
- Üniversite içinde öğretim elemanlarının akademik konularda, idari personelin ise yönetsel konulardan kalite süreçlerini sahiplenmesi ve temel görevlerinden birisi olarak görmesi,
- Tüm faaliyetlerin planlanması, plana uygun olarak uygulanması, uygulama neticelerinin görülmesi için ölçme işlemlerinin gerçekleştirilmesi ve ölçme neticelerine göre geliştirilmesi gereken alanlar tespit edilerek geliştirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi,
- Üniversite içindeki tüm süreçlerin ilkeler ve görev tanımlarının yazılı hale getirilmesi ve yazıldığı gibi uygulanması.

NOT: 23 Kasım 2018 tarihli Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği 1 Temmuz 2017 Tarihli ÜRP kapsamında 2547 sayılı kanuna eklenen 35.maddeye dayalı olarak yürürlüğe girmiştir.

1.2. Kalite güvence sistemine ilişkin genel yaklaşım

Bir kurumdaki kalite güvence sistemi başlangıçta ulusal ve uluslararası standartları ve mevzuatın gereklerini karşılamak üzere yapılandırılırken, zaman içerisinde olgunluk düzeyi arttıkça ve kurumda kalite kültürü gelişerek kurum kültürünün bir parçası haline gelmeye başladıkça kurumun amacına ve hedeflerine uyumlu ve kuruma özgü bir yapı haline gelmeye başlar ve kurumsal performans yönetim sistemi haline dönüşür. Kalite Güvence Sistemine ilişkin genel yaklaşım Şekil 2'de sunulmuştur.

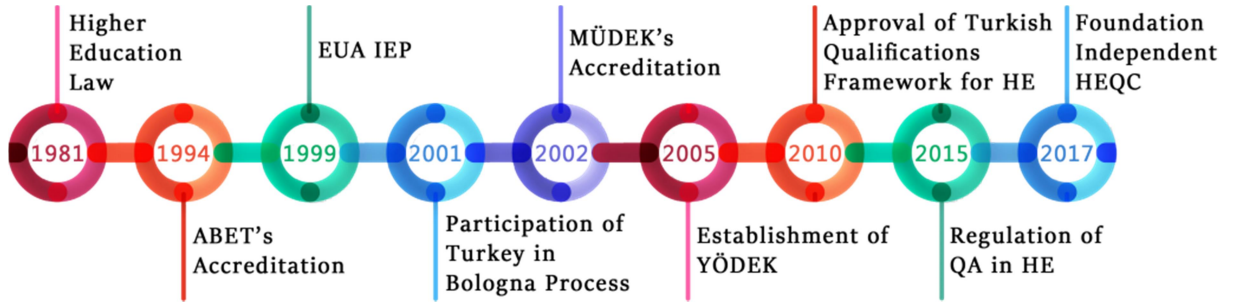
Şekil 2: Kalite Güvence Sistemi Genel Yaklaşım

1.3. Türk yükseköğretim sisteminde kalite güvencesine ilişkin çalışmalar

Türk yükseköğretim sisteminde kalite güvencesine ilişkin çalışmalar, 2000'li yıllardan önce program akreditasyonu ve kurumsal dış değerlendirme programlarının bazı üniversitelerimizdeki uygulamaları ile başlamış ve 2002 yılında ilk ulusal akreditasyon kuruluşumuz olan MÜDEK'in faaliyetine başlamasıyla mühendislik programlarında akreditasyon kültürü yaygınlaşmaya başlamıştır.

2005 yılında yayımlanan YÖDEK mevzuatından yaklaşık 10 yıl sonra 23 Temmuz 2015 tarihli ve 29423 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği, Yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin iç ve dış kalite güvencesi, akreditasyon süreçleri ve bağımsız dış değerlendirme kurumlarının yetkilendirilmesine ilişkin süreçlerin hayata geçirilmesi için önemli bir adım olmuştur.

Bu kapsamda söz konusu Yönetmelikte belirtilen faaliyetleri yerine getirebilmek üzere oluşturulan yükseköğretim alanına ilişkin paydaşların da yer aldığı Yükseköğretim Kalite Kurulu, yükseköğretim alanında çıktı odaklı kalite güvencesi sistemini yapılandırmak üzere önemli adımlar atmıştır.

Şekil 3: Türk yükseköğretim sisteminde kalite güvencesine ilişkin çalışmalar

Kurul, 1 Temmuz 2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 7033 sayılı “Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’na eklenen Ek Madde 35 hükümlerine göre yeniden yapılandırılmaya başlanmıştır; 23 Kasım 2018 tarih ve 30614 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliği ile Yükseköğretim Kalite Kurulu, idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğini haiz ve özel bütçeli bir yapı haline gelmiştir.

1.4. Kalite Güvence Sisteminde Politika Belgeleri

Yükseköğretim kurumlarında iç kalite güvence sistemi, kurumun gelecek planlarını belirlemesi; sahip olunan kaynakların ve yetkinliklerin bu hedefler doğrultusunda yönetilmesi, tüm süreçlerin kurumsal değerlerle uyumlu olarak yönetilmesi, ölçme ve izleme yoluyla sürekli öğrenme ve iyileştirmenin benimsenmesini kapsamaktadır. İç kalite güvence sisteminin yapılandırılması kapsamında başlangıç adımı “kurumun kendisini tanıması” çerçevesinde temel fonksiyonları ile ilgili “politikalarını” oluşturarak kamuoyu ile paylaşmasıdır. Politika belgeleri, ilgili fonksiyonun üniversite için ne anlama geldiğini, hangi süreç veya mekanizmaları içerdiğini, nasıl örgütlendiğini kısaca özetleyen metinlerdir. Bu metinler tanıtım veya reklam amaçlı olmayıp kapsayıcı ve katılımcı bir yaklaşımla oluşturulmalı, paydaşlar tarafından anlaşılır olmalı ve net mesajlar içermelidir.

Politika belgeleri kurumsal yönetimde, detaylı planlamanın geliştirilmesi, strateji ve hedeflerin oluşturulması ve uygulanması amacıyla kılavuz olarak kullanılabilir. Temel fonksiyonları ile ilgili “politikalarını” ilk defa yazmaya başlayacak kurumların önceliği kalite güvencesi politikasına vermeleri önerilir. Kurumun daha sonra kalite güvence sisteminin

temel bileşenleri olarak yönetim, eğitim-öğretim, araştırma, toplumsal katkı ve uluslararasılaşma alanlarında da politikalarını belirlemesi ve ilan etmesi uygun olacaktır.

Kendini tanıyan üniversitenin; bir başka deyişle yönetim, eğitim, araştırma, topluma hizmet ve uluslararasılaşma politikalarını hazırlamış olan ve bunların tamamını harmonize eden bir kurumun, her birinin ayrı performansının ve birbirleriyle olan ilişkilerinin değerlendirildiği, iç kalite güvence sistemini kurgulaması kolaylaşmıştır.

Prof. Dr. Öktem VARDAR

1.5. Kalite Güvence Politikasının kapsamı

Kalite güvence politikası aşağıdaki unsurları içerecek şekilde hazırlanmalıdır:

- Kurumun kalite güvence stratejisi,
- Kurumdaki eğitim ve araştırma ilişkisi,
- Mekanizmalar ve süreçleri içerecek şekilde kalite güvence uygulamaları,
- Kalite güvencenin yönetimini sağlayacak organizasyon/ örgütlenmeyi,
- Program, bölüm, fakülte, rektörlük ve idari birimlerin sorumlulukları ve konumlarını
- Eğitim, araştırma, yönetim fonksiyonlarına ilişkin uygulama çerçevesi,
- Öğrenci ya da çalışana karşı hoşgörüsüzlük veya ayrımcılığa karşı koruma yaklaşımı,
- Kalite güvence politikasının izleme ve gözden geçirme yöntemleri,
- Kalite güvence sisteminin kurum içi sahiplenilme durumu,
- Çalışanlardaki politika farkındalığının izlenmesi,
- Kurumsal kalite politikasının fakültelere nasıl yansıtacağı,
- Kalite güvence sisteminde dış paydaşların rolü,
- İç ve dış paydaşlara hesap verme yaklaşımları,

- Akademik dürüstlük, özgürlük için ve akademik sahtekarlığa karşı yaklaşımlar.

1.6. Kalite Komisyonu Organizasyonel Yapı

Kalite güvence sisteminin organizasyonel yapısı içinde başta rektör, rektör yardımcıları ve genel sekreter olmak üzere dekanlar, enstitü, meslek yüksekokulu ve yüksekokul müdürleri, bölüm başkanları, varsa İngilizce Dil Okulu müdürleri ve idari birim sorumluları ile birim düzeyinde kalite komisyonu yapılanmaları yer alırlar.

Sürecin koordinasyonunu ise Kalite Komisyonu ile Stratejik Planlama ve Kalite Güvence Destek Ofisi yapar. Bu örgütlenme yapısı destek, yönlendirme ve motivasyon sağlamak üzere kurumların yapısına göre çeşitlendirilebilir.

1.7. Kalite komisyonunun görev ve sorumlulukları

- Kurumun stratejik planı ve hedefleri doğrultusunda ve Yükseköğretim Kalite Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde, eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal katkı faaliyetleri ile idarî hizmetlerinin değerlendirilmesi, izlenmesi ve kalitesinin geliştirilmesi amacıyla ilgili kurumun iç ve dış kalite güvence sistemini kurmak, kuruma özgü anahtar performans göstergelerini tespit etmek, program değerlendirmesi yapmak ve bu kapsamdaki çalışmalarını senatoya; senato bulunmayan kurumlarda ise yönetim kuruluna sunmak,
- İç değerlendirme çalışmalarını planlamak, yürütmek ve kurumsal değerlendirme ve iyileştirme çalışmalarının sonuçlarını içeren yıllık kurum iç değerlendirme raporunu hazırlayarak senatoya; senato bulunmayan kurumlarda ise yönetim kuruluna sunmak ve onaylanan yıllık kurum iç değerlendirme raporunu kurumun resmi internet sayfasından kolay erişilebilir şekilde kamuoyu ile paylaşmak,
- Kurumsal dış değerlendirme programı için gerekli hazırlıkları yapmak, süreçle ilgili iç ve dış paydaşları bilgilendirmek,

Kurulun dış değerlendirme süreci sırasındaki çalışmalarına destek vermektir.

1.8. Kalite Komisyonunun Akademik ve İdari Birimlerle İlişkisi

Yükseköğretim Kalite Komisyonunun teşkili “Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliği”ne dayanır. Bu yönetmelikten esasla oluşturulan Komisyonlarda üst yönetimin, strateji dairesi başkanlığı/ilgili süreçlerden sorumlu birimin akademik birimlerin ve öğrencilerin temsiliyeti sağlanır. Ancak kalite güvencesi sisteminin tüm kuruma nüfuz etmesi için bu yeterli değildir. Komisyon, hem kendi çalışmalarını yaygınlaştırmak ve hem de tüm birimlerde yürütülen çalışmalar hakkında bilgi sahibi olmak için tüm akademik ve idari birimlerle sıkı bir ilişki içinde olmalıdır.

Bu amaçla Komisyon, çeşitli organizasyonel yapılanma stratejilerini kullanabilir. Örneğin;

- Her birim için ayrı ayrı alt kalite komisyonları oluşturabilir.
- İç kalite güvence sistemi ana başlıklarına yönelik olarak ilgili birimlerin akademik ve idari uzmanlarından oluşan alt komisyonlar oluşturabilir.
- Kurumun stratejik amaç ve hedeflerine yönelik alt komisyonlar oluşturabilir.

Böylece Kalite Komisyonu hem kendi üyeleri hem de alt komisyon üyeleri kanalıyla kurumun kalite güvencesi sistemini yönetebilir ve kalite kültürünü kurum içinde yaygınlaştırabilir. Öte yandan her bir üye ve alt komisyon da; kalite güvencesi sistemi hakkında iletişimde bulunmak, kendi sorumluluğunda olan birimlerde kalite yönetimini teşvik etmek ve Komisyon çalışmalarını kalite konusunda desteklemek üzere yapılmış olur. Komisyonun çalışmalarını daha etkili bir şekilde yürütebilmesi ve kurumun tüm birimleri ile daimi iletişimi sağlayabilmesi açısından Kalite Komisyonlarının ayrıca idari bir destek yapılanmasına ihtiyaçları vardır. Kurumun büyüklüğüne göre belirlenecek olan idari destek yapılanması sayesinde kurum içinde sürekli iletişim ve kesintisiz bilgi akışı sağlanabilir.

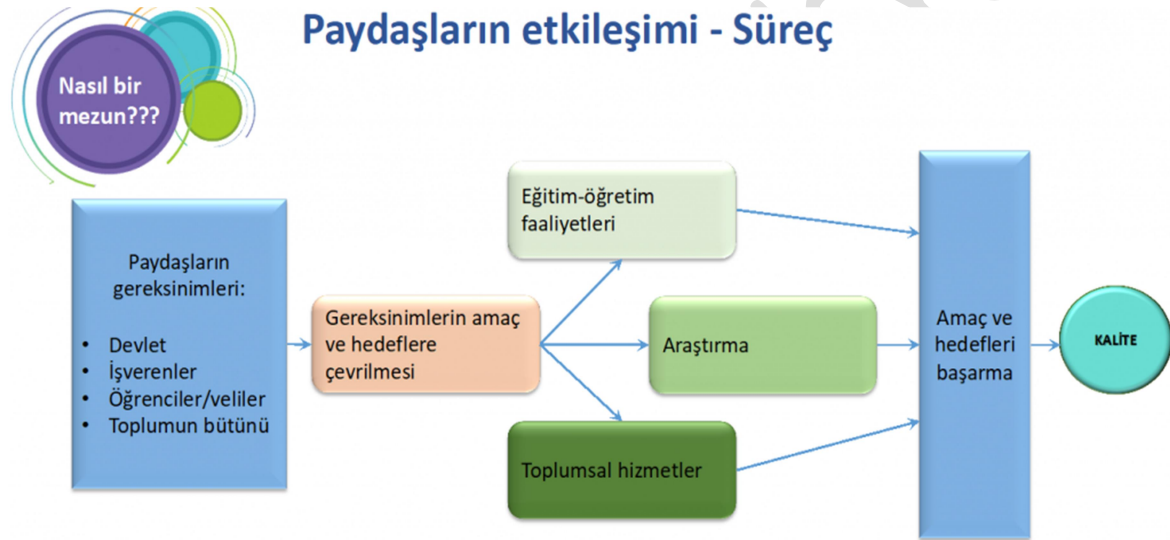
1.9. Birimler ve Bireyler Düzeyinde Kalite Güvencesi Kültürü

Yükseköğretim kurumlarında iç kalite güvencesi sisteminin içselleştirilmesi ve sürdürülebilir olması kurum içinde kalite kültürünün benimsenmesi ile doğrudan ilişkilidir. Kalite güvencesi kurumun tamamını ilgilendiren bir süreçtir ve kurumda yaşayan tüm bireylerin sahiplenmesini gerektirir. Kalite kültürünün yükseköğretim kurumlarında yaygınlaşması, benimsenmesi ve tüm yükseköğretim sisteminde güçlendirilmesi bazen yıllar alabilecek uzun bir süreçtir.

Bu nedenle iç kalite güvencesi sisteminin yapılandırılması aşamasında, kolaylaştırıcı, bireysel iş yükünü hafifleten, sürdürülebilir mekanizmaların hayata geçirilmesi, her aşamada etkin liderlik yapılması, yükseköğretim kurum komisyonları tarafından düzenlenecek, rehberlik, bilgilendirme ve eğitim faaliyetlerinin uygulamalara eşlik etmesi önemlidir.

1.10. Yükseköğretimde Paydaşların Rolü ve Paydaş İlişkileri

Paydaşlar yükseköğretim kurumlarında kalite güvencesi sisteminin anahtar bileşenlerinden bir tanesidir. İyi yapılandırılmış bir kalite güvencesi sisteminde kurumlar, iç ve dış paydaşlarını listelemeli, stratejik paydaşlarını tanımlamalı ve kamuoyuyla paylaşmalıdır. Şekil 1’de kalite güvence sisteminde paydaş etkileşimi özetlenmiştir.

*The Inter-University Council for East Africa 2010. A Road map to Quality, Hand book for Quality Assurance in Higher Education, Volume 2: Guidelines for External Assessment at Program Level.

Yükseköğretim kurumu için Paydaşlar; öğretim programı ile etkileşimde olan, programın sonuçlarında etkili olan veya sonuçlarından etkilenen kurum, kuruluş ve bireylerdir. Paydaşlar, iç ve dış paydaşlar olarak gruplanabilir. Öğrenciler ve mezunlar, programla ilişkili kurum ve kuruluşlar, işverenler, programda aktif görev alan yöneticiler, öğretim elemanları ve idari personel yükseköğretim kurumunun paydaşlarını oluşturmaktadır.

Kalite Güvence Sistemi’nde çok önemli bir yere sahip olan Paydaşların başta kalite süreçleri olmak üzere eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve diğer süreçler kapsamında girdi, süreç ve çıktılara doğrudan ve/veya dolaylı etkisi olduğundan kalite güvence sisteminin teşkilinde her aşamada paydaş katılımı sağlanmalıdır. Yükseköğretimin en önemli paydaşları olan öğrenci ve mezunlar açısından bakılarak bu etkiyi örnekle açıkladığımızda:

- Girdi olarak paydaşların etkisi: Gelen öğrencilerin niteliği doğrudan eğitim-öğretim planlamasına etki eder. Bu nedenle girdi olarak gelen öğrencinin beklentilerinin analiz edilmesi ve süreçlerin yapılandırılmasında hedef öğrenci kitlesi ve/veya gelen öğrencilerin beklentilerinin karşılanmasına yönelik olarak iyileştirme çalışmalarına etki eder.
- Süreç olarak paydaşların etkisi: Kayıtlı öğrencilerin eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme vb. faaliyetlerinde gösterdikleri performansları ilgili alanlarda kurumun kalite güvencesi sistemi planlamasına etki eder.
- Çıktı olarak paydaşların etkisi: Mezunların niteliği, kurumun kamuoyu tarafından görünen yüzüdür. Bu nedenle, çıktı olarak mezun durumuna gelen öğrenciler kurum temsiliyetine etki eder. Yukarıda belirtildiği gibi paydaşların süreçlere etkisi sebebiyle yükseköğretim kurumları, kalite güvencesi sistemlerinin teşkilinde paydaş katılımını sisteme dahil etmelidir. Paydaş katılımının sağlanmasında kurum Kalite Komisyonu bir köprü görevi görür. Kurumun stratejik hedefleri ve politikaları doğrultusunda paydaş analizi ve tüm süreçlerde paydaş katılımının sağlanması için kurumun kullanacağı yöntemlerin belirlenmesi üzerine Komisyon çalışmalarını yürütmelidir. Ayrıca paydaşlarla iletişimde, paydaşların kurumda yürütülen süreçlere ilişkin bilgilendirilmesinde ve görüşlerinin alınarak kalite güvencesi sistemine dahil edilmelerinde komisyon görev alır.

1.11. Paydaş Analizi ve Komisyon Çalışmalarına Paydaş Katılımı

Kurumun yürüttüğü tüm faaliyetlerde olduğu gibi Komisyon çalışmalarına da paydaş katılımının sağlanması gerekir. Yükseköğretim Kurumlarının Kalite Komisyonlarının teşkili için ilgili yönetmelik kapsamında önemli iç paydaşlara yer verilmektedir. Bunun yanı sıra Komisyon, paydaş analizi yaparak çalışmalarını yürütürken paydaş katılımını genişletebilir.

Ana hatlarıyla paydaş analizi yapılırken izlenecek temel basamaklar:

- Potansiyel iç ve dış paydaşların listelenmesi ve önceliklendirilmesi,
- Paydaşların kurumu değerlendirebilecekleri kriterlerin tanımlanması,
- Kurum hakkında paydaşların sahip olduğu bakış açısının belirlenmesi,
- Her bir paydaşın memnuniyeti için kurumda hızlı bir şekilde yapılabileceklerin belirlenmesi,
- Çeşitli paydaşlarla birlikte (tek tek veya gruplar halinde) gerçekleştirilmesi gereken uzun vadeli konuların belirlenmesi

şeklindedir.

Paydaş analizi sonucunda, Komisyon çalışmaları ile ilgili bilgilendirme faaliyetleri, görüş alma faaliyetleri ya da belirlenen konularda doğrudan paydaşlarla birlikte yürütülen faaliyetler gerçekleştirilebilir. Paydaş katılımının bu noktadaki fonksiyonu, kurumun genel

kalite güvencesi sisteminin işleyişine yönelik izleme ve iyileştirme çalışmalarının yapılması ve ayrıca paydaş memnuniyetinin sağlanmasıdır.

1.12. Paydaş Görüşü Alma Yöntemleri

Kalite Güvence Sistemi'nde çok önemli bir yere sahip olan Paydaşların başta kalite süreçleri olmak üzere eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve diğer süreçler kapsamında katılımı anket, görüşmeler, danışma kurulları, gözlem, belge inceleme vb. birçok yöntemle sağlanabilir.

Paydaş görüşü alma yöntemleri:

- Odak Grup Görüşmeleri,
- Anket Yöntemi ve Yazılı Soru Sorma Tekniği
- Toplantılar
- Yüz yüze Görüşmeler
- Eleman Arama İlanlarının İncelenmesi

1.13. Kalite Güvence Sistemi ve Performans Yönetimi

Kurumsal gelişimde stratejik hedeflerin ve süreçlerin performans göstergelerinin tanımlanması ve sistematik olarak izlenmesi iç ve dış kalite güvence sisteminin en önemli boyutlarından birisidir. Kurumların stratejik amaç ve hedeflerinin yürütülen süreçlerle başarıya ulaştığından emin olmak için performans göstergeleri belirlemelidir. Belirlenen performans göstergelerinin ölçülmesi ile kurumun performansı izlenebilir ve bu sayede iyileştirme çalışmaları yürütülebilir.

Bununla birlikte kurumun misyonu ve hedefleri doğrultusunda, özgünlüğünü en çok yansıtan ve en önemli olduğunu düşündüğü anahtar performans göstergelerine de (APG) karar vererek izlemesi önerilmektedir. Belirlenen performans göstergeleri içinden seçilen anahtar performans göstergeleri bir üniversitenin hedeflerine ne kadar etkili bir şekilde ulaştığını değerlendirmek için kullanılan ölçülebilir değerler veya metriklerdir.

Anahtar performans göstergeleri belirlenirken paydaş görüşleri alınmalı ve aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

- Uygunluk düzeyi: Gösterge kurumun amaçları ve hedefleri ile uyumlu olmalıdır.
- Güvenilirlik: Gösterge tutarlı verilere dayanmalıdır.
- Denetlenebilirlik: Gösterge incelenebilir verilerden oluşmalıdır.
- Şeffaflık: Göstergenin dayandığı verilerin net bir anlamı olmalıdır.
- Zamana bağımlılık: Göstergeleri destekleyen veriler güncel olarak elde edilebilmeli ve zaman içinde karşılaştırma yapmaya imkan sağlamalıdır.

1.14. Kurumda Kalite Güvencesi Çalışmalarının İçselleştirilmesi

Üniversiteler için rekabet edebilmenin zorunlu unsurlarından biri kalite kültürünü oluşturmaktır. Üniversitelerde oluşturulan uygun kalite kültürü üniversitenin itibarını ve

üniversiteye olan güveni arttırmaktadır. Yükseköğretimde kalite güvencesi kültürü, üniversitelerde kaliteyi kalıcı bir şekilde yükseltmeyi hedefleyen ve bu hedefi gerçekleştirirken kurumdaki değer ve beklentiler doğrultusunda kalite çalışmalarını koordine edilmesini sağlayan kurum kültürüdür. Kalite kültürü yapısal ve yönetsel süreçlerin yanında kültürel ve psikolojik unsurları da içermektedir.

Etkin bir kalite kültürünün oluşturulması için;

- Üniversitede akademik ve idari tüm süreçleri kapsayacak kalite politikası bulunmalı,
- İnsan kaynakları yönetiminde adil davranılmalı ve başarılı personel ödüllendirilmeli,
- Kurumsal aidiyet sağlanmalı ve sürdürülmeli
- Etkin bir liderlik anlayışı içerisinde lider tarafından kalite süreçleri sahiplenilmeli ve sorumluluklar paylaşılmalı,
- Temel paydaşlar ile etkin iletişim sağlanmalı ve uzlaşma içerisinde hareket edilmeli
- Akademik ve idari birimler ile yönetim arasında etkin bir iletişim ağı oluşturulmalı,
- Kalite güvencesi süreçleri bilgi yönetim sistemleri ile desteklenmelidir.

Sürekli iyileşme anlayışı içerisinde oluşturulan kalite kültürünün; yukarıdan aşağıya olan yapısal ve yönetsel süreçler ile aşağıdan yukarıya doğru giden kültürel ve psikolojik unsurlar arasında sürekli bir etkileşimi sağlaması gerekmektedir. Kalite kültürünün gelişimini olumlu yönde etkileyen yapısal ve yönetsel unsurlar arasında; üniversitenin sürekli gelişimi için bir strateji oluşturulması, iyi işleyen ve kullanışlı kalite yönetimi ve kalite güvence sistemleri ile öğrencilerin ve akademik personelin karar alma süreçlerine dâhil edilmesi yer almaktadır. Yönetim sürecinde öğrencilerin sürekli değişen ihtiyaçlarını, beklentilerini veya kararlarını dikkate almak da kalite kültürünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Bu yapısal ve yönetsel süreçler, ortak değerlerin tanınması veya çeşitli kalite alt kültürlerinin bir arada bulunmasını destekleyen güçlendirici akademik ortamlar oluşturulması gibi kültürel / psikolojik unsurlarla tamamlanmaktadır.

Öte yandan, kalite kültürü gelişiminin önündeki önemli engeller; öğrencilerin karar alma süreçlerine dâhil olmamaları ve akademik personelin yetkilendirilmemesidir. Öğrencilerin, akademik personelin ve idarecilerin artan ihtiyaçlarını göz ardı etmenin yanı sıra yeterli mali, ve insani kaynakların bulunmaması da kalite kültürünün oluşturulmasında ciddi engeller oluşturmaktadır.

Yukarıdan aşağıya doğru aşırı bürokratik bir kalite kontrol sistemi olması, süreçleri daha şeffaf bir hale getirmeye yönelik olmasına rağmen, akademik personelin yeterliliğine ilişkin bir güvensizlik oluşturmakta ve bu durumda kurumsal aidiyet duygusunu sarsmaktadır.

Kalite kültürünün oluşturulmasında; yapısal ve yönetsel unsurlar ile kültürel ve psikolojik unsurlar arasında etkileşimi sağlamanın en önemli iki aracı liderlik ve iletişimdir. Liderlerin yetkisini paylaşması, idari ve akademik personele olan güveni, liyakatli davranması gibi

özellikleri kurumda kalite kültürünün oluşmasında oldukça önemlidir. Bununla birlikte kalite süreçlerinin liderler tarafından sahiplenilmesi kurumdaki kalite kültürü düzeyini yükseltmektedir.

Üniversitede akademik ve idari birimler arasında iyi uygulamaların paylaşılması, dış paydaşların üniversitedeki kalite çalışmalarına kolay erişimi de kalite kültürünün kalıcı bir yapı olmasını sağlamaktadır. Etkin ve doğru bir iletişim bilgi alış verişinin yanı sıra karşılıklı uzlaşmayı da içermektedir. Bu nedenle kalite süreçlerine ilişkin faaliyetlerde temel paydaşlar ile uzlaşımın sağlanması kurum içindeki etkin iletişimi sağlayarak kalite kültürünü geliştirecektir.

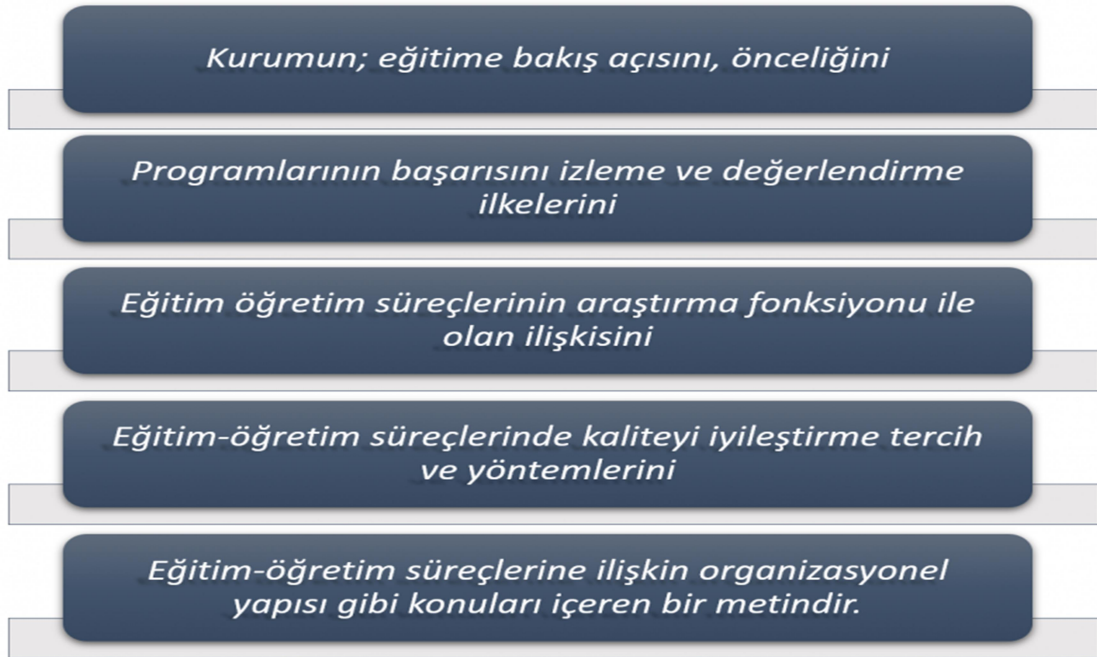
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ KALİTE KOMİSYONU

2. Eğitim-Öğretim

2.1. Eğitim-Öğretim Politikası

Yükseköğretim kurumlarında yürütülen temel fonksiyonların anlamının tanımlandığı ve fonksiyon kapsamındaki süreçlerin, mekanizmaların, organizasyonel yapıların kısaca belirlendiği çerçeveler olan politikalar; kalite güvencesi sisteminin önemli bir unsurudur.

Eğitim ve öğretim bir yükseköğretim kurumunun en temel fonksiyonlarından birisidir. Eğitim-öğretim süreçlerinde iç kalite güvence sistemi ile ilgili mekanizmalar, kurumun paydaşlarının katılımı ile oluşturduğu eğitime bakış açısını, önceliklerini, hedeflerini ve iş yapış biçimini ifade ettiği kalite politikası üzerine inşa edilmelidir. Söz konusu politikalar, yarım sayfayı geçmeyecek şekilde ancak net ve kapsamlı şekilde hazırlanmalı, eğitim öğretim süreçleri ile ilgili detaylı planlamalar ve mekanizmalar için bir rehber niteliğinde olmalıdır. Eğitim öğretim süreçlerinde ilişkin ilan edilen politika, aynı zamanda kurumun tüm paydaşları için bir farkındalık oluşturma, izleme ve hesap verme aracı niteliği de taşımaktadır. Eğitim-öğretim politikalarının kapsamı aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Eğitim-Öğretim Politikasına Bir Örnek:

Üniversite'nin program yapısı, öğrenci merkezli eğitim anlayışına dayanan, öğrencilerin kendi tercihleri doğrultusunda uzmanlaşmalarına izin veren, bütüncü eğitim felsefesini benimser. Seminerler, öğrenen topluluklar, disiplinlerarası çalışmalar, bitirme projeleri, dosya düzenlemeleri teşvik edilir. Lisans eğitiminde, araştırma temelli yaklaşımlar ve öğrencilerin araştırma süreç ve problemlerini tanımlarını sağlayan, araştırarak öğrenmelerini teşvik eden yöntemler programların birer parçasıdır. Eğitim ve öğretime ait

süreçler “Planlama-Uygulama-Kontrol etme-Önlem alma (PUKÖ)” döngüsüne uygun olarak yönetilir.

Üniversitenin eğitim ve öğretim felsefesinin ana unsurları aşağıdaki gibidir;

- Öğrenci merkezli eğitim anlayışı
- Yeni öğrenme-öğretme teknikler
- Öğrencilerin karmaşıklık, çeşitlilik ve değişim ile başa çıkmalarına yaklaşımlar
- Bütünleyici eğitim felsefesi

2.2.Programların Tasarımı ve Onayı

Yükseköğretim kurumundaki tüm programlar, hedeflenen öğrenme çıktıları da dahil olmak üzere, amaçlarına uygun olarak tasarlanır. Aynı zamanda yükseköğretim kurumunda programların tasarımı ve onayı için geçerli olan süreçlerin tanımlı olması gerekir.

Programların tasarımı ve onayı kapsamında yapılacak temel işlemler şöyledir;

- Kurumda eğitim-öğretim programlarının tasarım yönteminin ve sürecinin tanımlanması,
- İç ve dış paydaşların katkılarıyla programların amaçlarının belirlenmesi,
- Mezunlara yönelik bilgi, beceri ve yetkinlikler olarak programların hedeflenen öğrenme kazanımları/program kazanımları/ program çıktıları/program yeterliliklerinin belirlenmesi,
- Hedeflenen program yeterliliklerini sağlayacak şekilde, iç ve dış paydaşların katkılarıyla eğitim programlarının (müfredat) tasarlanması,
- Program çıktılarının Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesini (TYYÇ) ile ilişkilendirilmesi,
- Programların yeterlilikleri ile ders öğrenme çıktıları/kazanımları arasındaki ilişkilendirme yapılması,
- Derslerin haftalık konulara göre öğrenme-öğretme, ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin, ders öğretim planının ve dersin haftalara göre iş yükü dağılımlarının belirlenmesi,

Program tasarımında muhakkak şu ilkelerin dikkate alınması gerekir;

- Programların eğitim amaçlarının belirlenmesinde ve eğitim programının (müfredatın) tasarımında iç ve dış paydaş katkılarına yer verilmelidir.
- Programın sonucu olan yeterlilikler, programa uygun seviyedeki Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesini (TYYÇ) kapsamlı ve ilgili paydaşlara duyurulmalıdır.
- Program yeterlilikleri belirlenirken kurumun misyon-vizyonu göz önünde bulundurulmalıdır.

- Belirlenmiş olan tüm programların amaçları, kazanımları ve ders bilgi paketleri kamuoyuyla paylaşılmalıdır.
- Ders bilgi paketleri varsa ulusal çekirdek programı, varsa ölçütler (örneğin akreditasyon ölçütleri vb.) dikkate alınarak hazırlanmalıdır.
- Kurumda programların onaylanma sürecinin nasıl gerçekleştirildiği tanımlı ve şeffaf olmalıdır.

Bir öğretim programına paydaşların en önemli katkısı programın tasarımı (eğitimsel amaçların ve program yeterliliklerinin belirlenmesi), müfredatın ve ders içeriklerinin belirlenmesi, uygulanması ve programın güncellenmesi aşamalarında “Nasıl bir mezun istiyoruz ?” sorusuna cevap oluşturacak şekilde görüş bildirmeleridir. Bu kapsamda paydaş görüşleri aşağıdaki temel başlıklarda sınıflandırılabilir:

- Öğrenciler ve mezunların öğretim programı ve dersler hakkındaki görüşleri
- Mezunların istihdam durumu ile ilgili görüşleri (işe başlama süresi, gelir düzeyi, işe uygun yeterlilikler düzeyi..vb)
- İşverenlerin mezun yetkinliklerine (alana özel ve genel) ilişkin görüşleri

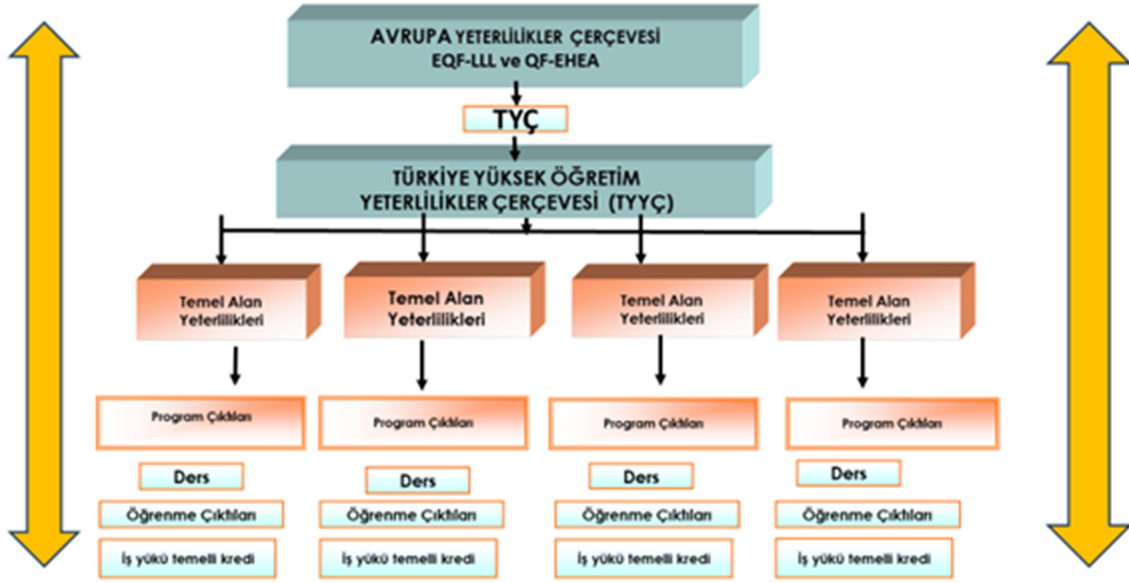
Paydaşlara yöneltilebilecek örnek sorular:

- Söz konusu program mezunları hangi bilgi, beceri ve yetkinlikleri kazanmış olmalı?
- Hedeflenen program yeterliliklerini kazandıracak program içeriği nasıl olmalı?
- Hedeflenen yeterlilikler beklentileri ne düzeyde karşılıyor?
- Planlanan bilgi, beceri ve yetkinlikler kazandırabilmiş mi?
- Söz konusu programın mezunlarının güçlü ya da iyileşmeye açık yönleri nelerdir?

2.2.1. Yeterlilikler Çerçevesi ile Programların İlişkisi

Yeterlilik; bireylerin, bilgi, beceri, tutum, değer, davranış gibi yönlerden sahip olmaları öngörülen özellikler ya da nitelikler bütünüdür. Bir meslek alanına özgü görevlerin yapılabilmesi için gerekli olan mesleki bilgi, beceri ve tutumlara sahip olma durumudur. Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi Temel Alan Yeterliliklerinin program çıktıları/kazanımları oluşturulurken dikkate alınması gerekir.

Şekil 1’de Yeterlilikler çerçevesi ile programların ilişkisi ile ilgili süreçler gösterilmektedir.

2.2.2. Program Çıktıları

Program çıktıları; öğrencilerin ilgili programdan mezun oluncaya kadar kazanmaları gereken bilgi, beceri ve yetkinlikleri tanımlayan ifadelerdir. Program Yeterlilikleri, Program Kazanımları, Program Öğrenme Kazanımları olarak da ifade edilen Program Çıktıları belirlenirken öğrencilerin program sonunda mezun olurken bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor anlamda neler yapacağına odaklanılır. Program çıktıları; program yeterlilikleri, program kazanımları, program öğrenme kazanımları olarak da ifade edilebilmektedir.

Program çıktıları belirlenirken göz önün bulundurulması gereken diğer hususlar ise şöyledir;

- Üniversitenin/Fakültenin/Okulun/Bölümün vizyonu ve misyonu
- Programın bulunduğu düzeye uygun ulusal ve alana özgü yeterlilikler
- Programın eğitim amaçları ve hedefleri
- Paydaş görüşleri

Program çıktıları belirlenirken, paydaş görüşleri alınmalı ve çıktılar oluşturulurken katılımları sağlanmalıdır. Öncelikle programdan mezun olan bireylerin hangi özelliklere sahip olması gerektiğini belirlemek için ihtiyaç analizi yapılmalıdır.

İç ve dış paydaşların görüşleri alınarak belirlenmesi gereken program çıktıları;

- Tüm paydaşlar tarafından anlaşılabilir şekilde olmalı,
- Önemli ve anahtar çıktıları içermeli,
- Bir program için 10-15 yeterlilik olarak yazılmalı,
- Anahtar yetkinlikleri kapsamalıdır.

Program çıktılarının kapsamı gereken Anahtar Yetkinlikler ise şöyle olabilir:

- Anadilde iletişim
- Yabancı dilde iletişim
- Matematik yeterliği
- Fen ve teknolojide temel yeterlik
- Dijital yeterlik
- Öğrenmeyi öğrenme
- Sosyal ve vatandaşlık yeterlikleri
- Kişisel teşebbüs ve girişimcilik
- Kültürel farkındalık ve ifade

Program Çıktısı Örneği:

İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı Çıktısı Örneği:

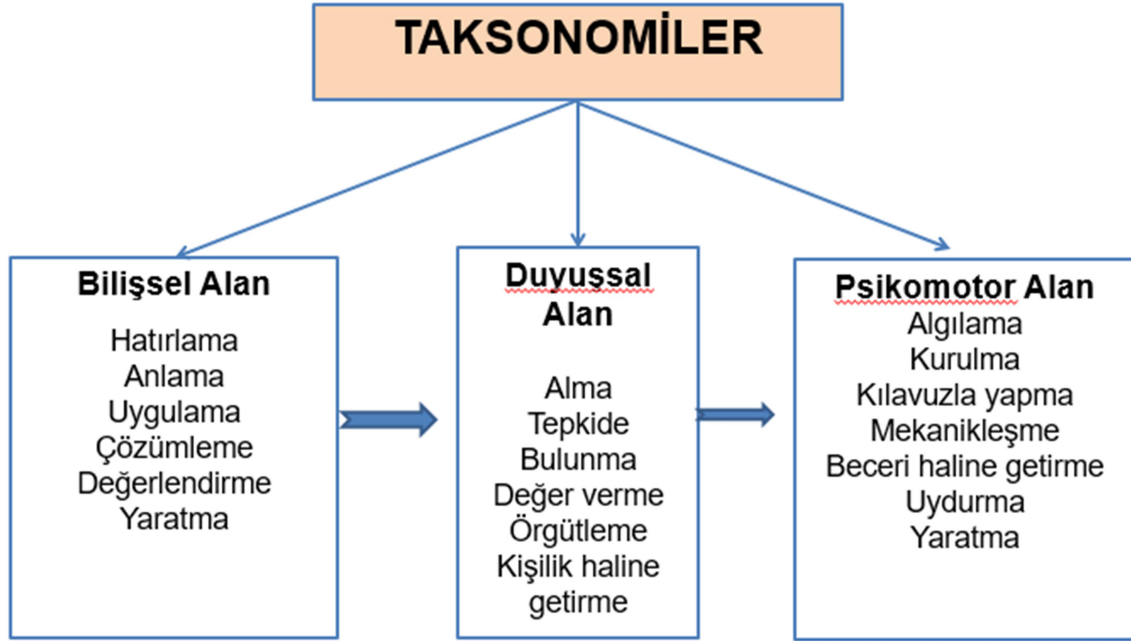
- İngilizce programı doğrultusunda öğrenme-öğretme sürecini öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak planlar ve uygular.
- Öğrenme ortamını çeşitli materyal ve kaynaklardan yararlanarak öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini dikkate alarak düzenler ve özgün materyaller geliştirir.
- İngilizce öğretiminde her bir öğrencinin süreç esnasındaki ve süreç sonundaki durumlarını belirlemek ve buna yönelik önlem almak amacıyla dört dil becerisine yönelik ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerini hazırlayarak uygular.

Ders öğrenme çıktıları/kazanımları

Ders öğrenme çıktıları/kazanımları; bir ders öğrenme sürecinin sonunda öğrencinin bilmesi, yapması, uygulaması gereken bilgi, beceri ya da tutumlar olarak ifade edilebilir.

Öğrenme çıktıları, Bloom (1956), Anderson ve Krathwohl (2001) (Bilişsel) , Simpson (1972) (Psikomotor) ve Krathwol ve arkadaşlarının (1964) (Duyuşsal) alan taksonomisine göre yazılabilir. Bunların yanı sıra anahtar yetkinliklere de yer verilir.

Aşağıda Şekil 2’de öğrenme çıktıları hazırlanırken kullanılacak taksonomiler yer almaktadır:

Ders Öğrenme Çıktıları/Kazanımları Örneği:

Öğretim Teknolojileri Dersi

1. Öğretim teknolojileri ile ilgili kavramları tanımlar.
2. Her bir dil becerisi için öğretim teknolojisi sürecini göz önüne alarak materyal oluşturur.
3. Dersi öğretim teknolojilerine dayalı öğretim materyalleri ile zenginleştirmeye istek duyar.

2.3. Programların İzlenmesi ve Güncellenmesi

Yükseköğretim kurumlarında kalite güvence sisteminin en önemli boyutu; öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin hedeflenen yeterliliklere ulaşabilmesinin güvence altına alınmasıdır. Bu nedenle yükseköğretim kurumlarında okutulan tüm programların periyodik olarak izlenmesi, sonuçların ilgili birimlerce değerlendirilmesi ve güncellemelerin yapılması iç ve dış kalite güvence sisteminde öncelikli ele alınan kavramlardır.

2.3.1. İç Kalite Güvence Sisteminde Programların İzlenmesi ve Güncellenmesi

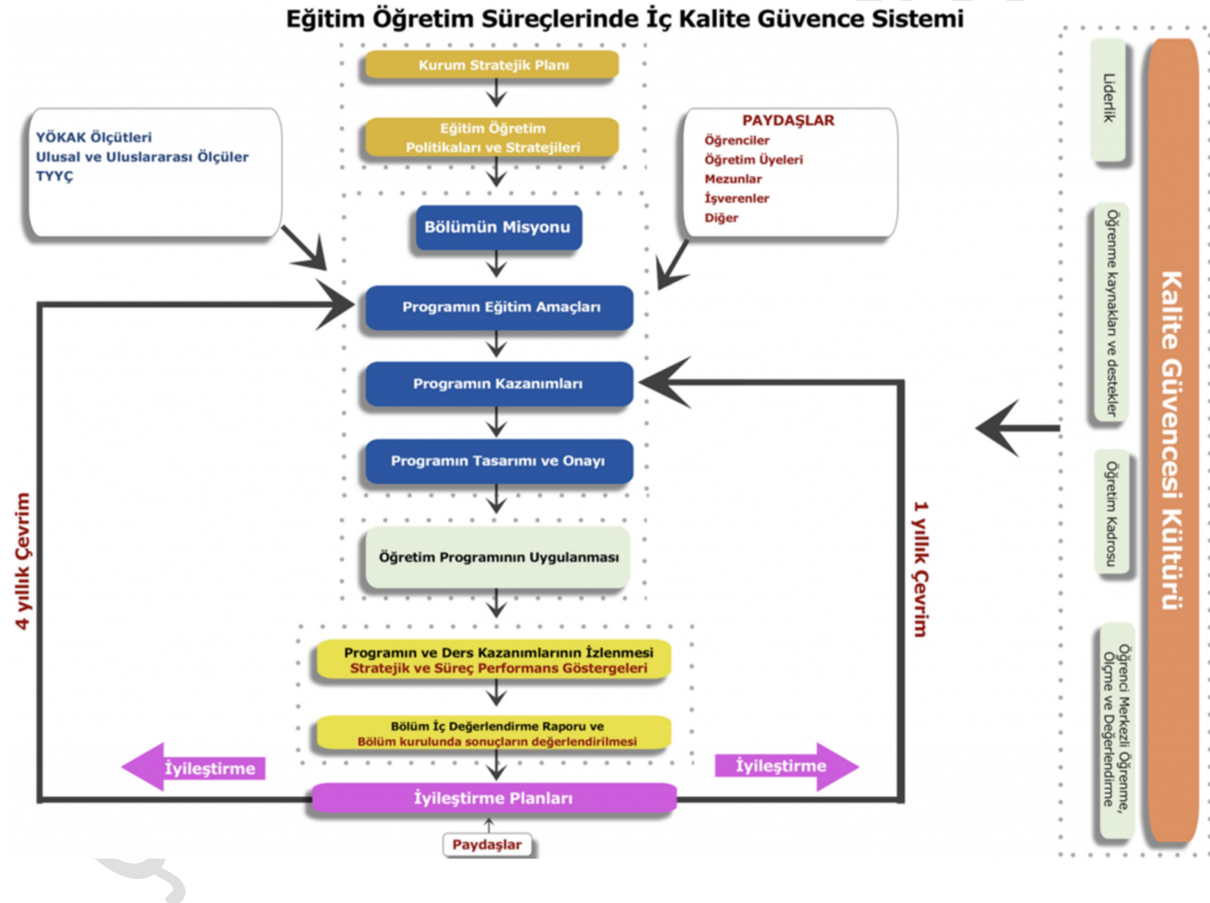
Bir yükseköğretim kurumunda eğitim öğretim süreçlerindeki iç kalite güvence sistemi, paydaşların aktif katılımı ve ulusal ve uluslararası ölçütler dikkate alınarak; kurumun eğitim-öğretim politikaları, misyonu, stratejik hedefleri doğrultusunda tasarlanmış olan

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ KALİTE KOMİSYONU, 2020

öğretim programının uygulanması, izlenmesi ve sürekli iyileştirilmesi mekanizmalarını içermektedir.

Programların sürekli izlenmesi ve güncellenmesi;

- Programı veren birimde izlemeye ve değerlendirmeye olanak veren bir organizasyonel yapılanmayı, sorumluların belirlenmesini,
- Birimler ve bireyler düzeyinde kalite güvencesi kültürünün benimsenmiş olmasını,
- Öğretim elemanlarının, program değerlendirme, öğrenci merkezli öğrenme ve öğretme yaklaşımları ile ilgili bilgi, beceri ve yetkinliklerinin desteklenmesini
- Süreç ve performans göstergelerinin tanımlanmasını,
- Paydaş katılımını ve
- Veri yönetimini kolaylaştıracak bir bilgi yönetim sistemini gerektirmektedir.

Programların İzleme ve değerlendirme çalışmaları 2 periyodik çevrimde gerçekleştirilmelidir:

- **Yıllık çevrimin kapatılması:** Program ve ders kazanımlarına ulaşıp ulaşılmadığının değerlendirilmesi amacıyla her akademik yılın sonunda, hedeflenen ders öğrenme kazanımlarına ulaşma düzeyi sonuçları ve paydaşların bu sonuçlara ilişkin görüşleri

dikkate alınarak gerçekleştirilen güncellemeleri kapsar. Değerlendirme sonrası, yıllık birim özdeğerlendirme raporu hazırlanır. Özdeğerlendirme raporu, ilgili kurullarda hedeflenen ders öğrenme kazanımlarına ulaşma düzeyi ve paydaşların sonuçlara ilişkin görüşleri dikkate alınarak değerlendirilir ve yıllık iyileştirmeler gerçekleştirilir.

- **Program sonundaki çevrimin kapatılması:** Programın mezun verme süresinin sonunda gerçekleştirilen izleme ve değerlendirme kapsamında mezunların hedeflenen yeterliliklere ulaşma düzeyi; program memnuniyeti, iş dünyasının görüşleri, istihdam verileri gibi paydaş görüşleri dikkate alınarak değerlendirilir ve programa ilişkin güncellemeler gerçekleştirilir. Program sonundaki çevrim programın yapısına göre mezuniyet sonrası 1-2 yıl içerisinde kapatılabilir.

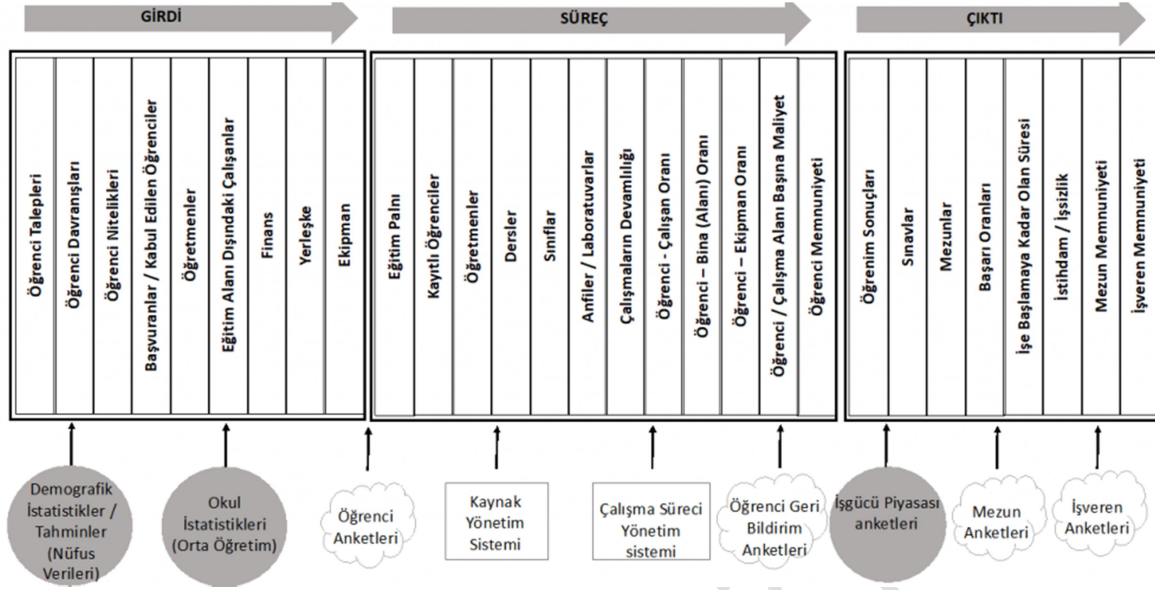
Programların izlenmesi ve güncellenmesini içeren birim özdeğerlendirme raporlarının hazırlanması programların sahibi olan bölümlerin sorumluluğundadır; kalite çalışmalarının sahibi ise bölümlerdeki öğretim elemanlarıdır. Birimlerden gelen özdeğerlendirme raporları, kurumun eğitim öğretim politikası, stratejileri ve hedefleri doğrultusunda kalite komisyonu ve senatoda değerlendirilmelidir.

Kalite Güvence Sisteminin önemli bir birleşeni olan Performans Yönetim Sistemi'nin bir bileşeni Programların İzlenmesi ve Değerlendirilmesidir. Dolayısıyla Programların İzlenmesi ve Değerlendirilmesinde en önemli husus eğitim öğretim süreçlerinde kurumun misyonu ve hedefleri doğrultusunda, özgünlüğünü en çok yansıtan ve en önemli olduğunu düşündüğü anahtar performans göstergelerine de (APG) karar vererek izlemesidir.

Yükseköğretim Kalite Kurulu Dış Değerlendirme Programı'nda, kurumlardan "programların izlenmesi ve güncellenmesi" çalışmalarını aşağıdaki performans göstergeleriyle izlemeleri beklenmektedir:

- Akredite program sayısı
- Akredite olmayan programlarda sürekli iyileştirme (PUKÖ) çevrimlerini kapatan program sayısı
- Mezunların yeterliliklerine ilişkin memnuniyet düzeyi
- İş dünyasının mezunların yeterlilikleri ile ilgili memnuniyet düzeyi
- Alana özgü Ulusal sınavlarda başarı düzeyi (TUS, DUS, KPSS vb)
- Piyasa analizi

Programların öğrenme kazanımlarının (yarı yıllık/yıllık) ve mezuniyet sonrası öğretim amaçlarına ulaşıp ulaşılmadığının izlenmesi amacıyla önerilen girdi- süreç ve çıktı bazlı bazı performans göstergeleri Şekil 2'de özetlenmektedir.

Kurumlar öncelikle paydaşları ile iyi yapılandırılmış bir etkileşim mekanizması kurmalı, düzenli alınan geribildirimler iyileştirme süreçlerine yansıtılmalı ve sonuçları da tekrar paydaşları ile paylaşılmalıdır. Bu şekilde paydaşlar PUKÖ çevrimlerinin kapatılmasına aktif şekilde katılır.

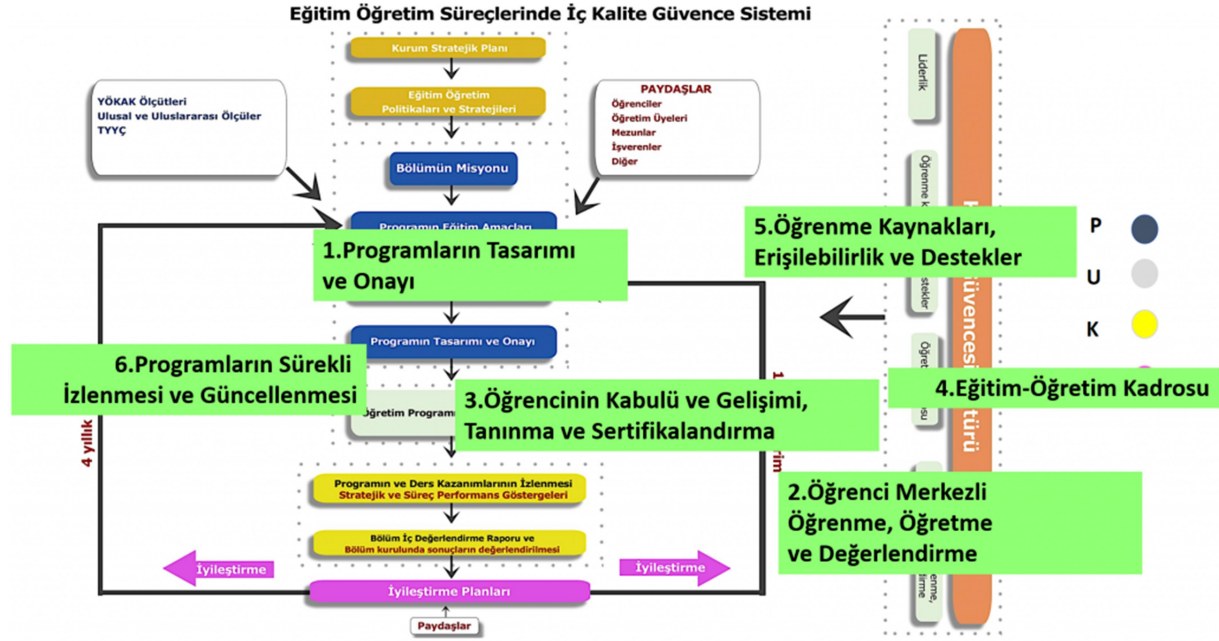
Günümüzde veriye dayalı karar alma süreçlerinin daha doğru ve verimli sonuçlar çıkardığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle programların izlenmesi ve değerlendirmesinin kurumun bütünleşik bilgi yönetim sistemi ile destekleniyor olması önerilir.

2.3.2. Dış Kalite Güvence Sisteminde Programların İzlenmesi ve Güncellenmesi

Dış Kalite Güvence sisteminde değerlendirme yöntemleri Şekil 3'te özetlenmektedir:

Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun "Kurumsal Dış Değerlendirme Ölçütleri" nde eğitim öğretim başlığı altında 6 ölçüt tanımlanmıştır:

2.4. Öğrenci Merkezli Öğrenme-Öğretme ile Ölçme ve Değerlendirme

2.4.1. Kavramlar ve Tanımlar

Bu içerikte yer alan kavramlar ve tanımları aşağıda yer almaktadır

- **Öğrenci Merkezli Öğrenme-Öğretme:** Dersin öğrenme kazanımlarının/çıktılarının gerçekleştirilmesi için öğrenme-öğretme süreçlerinde öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlayan yaklaşımları, yöntem-teknikleri ve öğretim teknolojilerini kullanarak aktif öğrenme uygulamalarının gerçekleştirilmesidir.
- **Öğrenci Merkezli Ölçme ve Değerlendirme:** Öğrencilerin ders sürecindeki gelişimi ile dersin sonunda kazanımlara/çıktılara ulaştığını gösteren aktif oldukları ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerinin kullanılmasıdır.
- **Öğrenci Geribildirimleri:** Yükseköğretim öğrencilerinin öğrenim gördükleri program, ders ve öğretim elemanı, kurum hakkında genel memnuniyet durumları, talep ve önerileri ile şikayetleri vb. belirlenmesidir.
- **Akademik Danışmanlık:** Her yükseköğretim öğrencisinin okula başlamasından itibaren mezun oluncaya kadar akademik yönden gelişimini takip eden, gerekli yönlendirmeleri yapan, akademik sorunlarını çözmesine destek olan ve kariyer planlamasına yardımcı olan danışman öğretim elemanının bulunması ve yapılan işlemler ile ilgili süreçlerdir.

2.4.2. Öğrenci Merkezli Öğrenme-Öğretme İle Ölçme ve Değerlendirme

Yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim süreçlerinde kurumun eğitim-öğretim politikasında öğrenci merkezli eğitime önem vermesi beklenmektedir. Öğrenci merkezli eğitimin tüm akademik birimlerde yaygınlaştırılması için gerekli planlamalar yapılmalıdır. Bu konuda en önemli uygulamalardan birisi öğretim elemanları ile ihtiyaç analizi yaparak ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve yetkinlikler konusunda geliştirilmeleridir. Kurumlar öğrenme-öğretme merkezi oluşturarak ihtiyaçları karşılayabilirler. Kurumlardan öğrenci ve öğrenme merkezli eğitim-öğretim yaklaşımı benimsemeleri beklenmektedir. Programların yürütülmesinde öğrencilerin aktif rol alması sağlanmalıdır. Bunun için öğrencilerin aktif olacağı uygulamalı eğitim yaklaşım, yöntem ve teknikleri kullanılabilir.

Öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerine yönelik karar alma mekanizmalarına katılımı da sağlanabilir. Öğrenci Merkezli Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ile ilgili ölçüt olarak “Kurum, öğrencilerin öğrenim süresince programların amaç ve öğrenme çıktılarına ulaşmasını sağlamalı, bu süreçte aktif öğrenme strateji ve yöntemleri içeren uygulamalar yürütmelidir. Ölçme ve değerlendirme süreçlerinde de öğrenci merkezli ve yeterlilik temelli bir yaklaşım benimsenmelidir” yer almaktadır. Aşağıda bu ölçüte ilişkin alt başlıklar halinde açıklamalara yer verilmiştir.

2.4.3. Öğrenci Merkezli Öğrenme-Öğretme Yaklaşım, Yöntem ve Teknikleri

Öğrencilerin öğrenim süresince programların amaç ve öğrenme kazanımlarına/çıktılarına ulaşmasını ve programdaki derslere ilişkin öğrenme kazanımlarını/çıktılarını kazanmalarını sağlamak için öğretme-öğrenme süreci oldukça önemli bir yere sahiptir. Sistematik bir yaklaşımla öğretme ve öğrenme sürecinin planlanması, uygulanması, kontrol edilmesi ve gereken iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır. Bir dersin öğrenme-öğretme süreçlerinde yol göstericisi o dersin hedef ve kazanımları/çıktılarıdır. Örneğin öğrencilere kazandırılacak hedef kazanım uygulama düzeyinde ise derste problem çözme, örnek olay inceleme, drama vb. uygulamalı öğretim yöntemlerinin kullanılması gerekir. Dersin öğretme-öğrenme süreçleri dersin kazanımlarına/çıktılarına göre planlanır ve gerçekleştirilir. Bu süreçte öğretim yaklaşım, yöntem ve teknikleri oldukça önemlidir.

Öğrenci merkezli öğrenme-öğretme yaklaşım, yöntem ve teknikleri öğrencinin ders öncesinden başlayarak ders sürecinde de aktif olduğu etkinliklerden oluşmaktadır. Günümüzde sadece öğretim elemanının anlattığı dersler, anlayarak ve kavrayarak öğrenmeyi gerçekleştirmek açısından öğrencilere gerekli çıktıları/kazanımları gerçekleştirmede yetersiz kalabilir. Bu noktada öğretim elemanları öğrenci merkezli yaklaşım, yöntem ve tekniklere hakim olmalıdırlar. Bu nedenle öğretim elemanlarının eğitici eğitimlerine belirli aralıklarla katılmaları ve yeni gelişmeleri takip edebilmeleri önemlidir.

Öğrenci merkezli öğrenme öğretme süreçlerinde dikkate alınması gereken en önemli öğe çıktı/kazanımların gerçekleştirilmesidir. Çıktı temelli eğitim-öğretim olarak da isimlendirilebilecek bu süreçte öğrencinin bireysel farklılıklarını dikkate alan öğrenci merkezli ve iş-yüküne dayalı bir sistemde hazırlanan eğitim programları kastedilmektedir.

Bu bağlamda iş yükü temelli kredinin belirlenmesi, öğrenme çıktılarının oluşturulması, öğrenme ve öğretme yaklaşım yöntem ve teknikleri ve ölçme ve değerlendirme yöntemleri ayrılmaz öğelerdir (Tuning Educational Structures in Europe).

Yükseköğretim kurumlarında kalite güvencesi bağlamında öğrenci merkezli öğrenme-öğretme konusunda olgunluk düzeyi olarak öğrenme-öğretme süreçlerinde aktif ve etkileşimli öğrenci katılımını sağlayan güncel, disiplinler arası çalışmaya teşvik eden ve araştırma/öğrenme ve öğrenci odaklı öğretim yaklaşımı uygulamalarından elde edilen bulgular, sistematik olarak izlenerek paydaşlarla birlikte değerlendirilmeli ve izlem sonuçlarına göre önlemler alınmalıdır. Ayrıca kurumlarda PUKÖ döngüsünün işletilmesi yanında kurumun amaçları doğrultusunda ve sürdürülebilir şekilde kendine özgü ve yenilikçi örnek uygulamasının bulunması da beklenmektedir.

Yükseköğretim kurumlarından öğretim yaklaşım, yöntem ve teknikleri için aşağıda beklenen kanıtlara sahip olmaları beklenmektedir:

- Aktif ve etkileşimli öğretim-öğrenme yaklaşım, yöntem ve tekniklerine ilişkin uygulamalar
- Disiplinlerarası çalışmayı teşvik eden uygulamalar
- Öğrenme ve öğretme merkezi uygulamaları
- Öğretim elemanlarının öğrenci merkezli öğretim konusunda sertifika ve belgeleri
- Eğiticilerin eğitimi program içeriğinde öğrenci merkezli öğrenme-öğretme yaklaşımına ilişkin uygulamalar
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra; kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği özgün yaklaşım ve uygulamalarına ilişkin kanıtlar

Öğrenci merkezli eğitimde sınıftaki öğretim yaklaşım, yöntem ve teknikleri öğrenciyi aktif hale getiren, etkileşimli ve öğrencinin öğrenmesine odaklıdır. Öğrenciyi aktif hale getiren araştırma ve problem temelli, disiplinler arası, bütüncü, vaka/uygulama temelinde öğrenmeyi önceleyen yaklaşımlara yer veren yöntemler kullanılır. Öğrencilere bilgi aktarımından çok, öğrencilerin anlayarak ve kavrayarak öğrenebileceği derin öğrenmeye odaklanılmaktadır. Günümüzde teknolojinin ilerlemesi ile birlikte teknoloji destekli çevrimiçi etkileşimli öğretim yöntem ve tekniklerinden de yararlanılmaktadır.

Yükseköğretimde kullanılacak öğrenci merkezli öğrenme-öğretme yaklaşımlarına örnekler aşağıda verilmiştir. Bu yaklaşımlarda öğrencilerin sınıf ortamında yüz yüze ya da dijital teknolojiler yoluyla aktif olmaları sağlanabilir.

Günümüzde öğrenci merkezli eğitimde yaklaşımlardan birisi de disiplinler arası yaklaşımdır. Bu yaklaşımla öğrenenler farklı disiplinleri bir arada kullanarak yeterliliklerini geliştirirler. Örnek olarak günümüzde STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) uygulamaları gibi disiplinler arası uygulamalar yükseköğretimde öğretim sürecinde kullanılabilir.

Yükseköğretimde kullanılacak öğrenci merkezli öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerinden örnekler aşağıda yer almaktadır. Bu öğretim yöntem ve teknikleri uygulanırken öğrencilerin sınıf ortamında etkinliklerle yüz yüze ya da dijital teknolojiler yoluyla aktif olmaları sağlanabilir.

Öğretim elemanlarına uygulanan eğitici eğitimi ihtiyaç analizi anketi sonuçlarına göre en çok ihtiyaç duyulan öğrenme-öğretme yaklaşımlarının sırasıyla "Proje Temelli Öğrenme, Probleme Dayalı Öğrenme ve Araştırma Temelli Öğrenme" yaklaşımları olduğu ve en çok

ihtiyaç duyulan öğrenme-öğretme yöntemlerinin ise sırasıyla “Problem Çözme, Tartışma ve Örnek Olay” yöntemleri olduğu bulunmuştur. Bu nedenle kalite komisyonlarının, kurumlarındaki öğretim elemanlarının eğitim ihtiyaçlarını belirlemesi ve ihtiyaç duyulan konularda eğitimler düzenlemesi önerilmektedir (Uygur ve Yanpar Yelken, 2018). Kurumdaki farklı alanların ihtiyacına bağlı olarak kullanılan yöntem ve tekniklerin farklılaşabileceği göz önünde bulundurularak konu alanının ihtiyaçlarına göre alan öğretim elemanlarının ihtiyaçlarının sürekli yapılacak araştırmalarla belirlenmesi gerekebilir. Bu konuda planlama ve uygulamaların İzlenmesi ve iyileştirme çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Günümüzde teknoloji destekli öğrenme yaklaşımı, yöntem ve teknikleri yaygın olarak kullanılması gereken yaklaşımlardır. Öğretim elemanlarının derslerinde teknoloji destekli öğrenme yaklaşımlarını teknolojik yeterliğe sahip olarak öğretim etkinliklerinde kullanmaları gerekmektedir. Bu yaklaşımlardan bazıları aşağıda kısaca açıklanmaktadır. Burada önemli olan öğretim elemanının yeni gelişmeleri takip ederek öğrenmesi ve derslerinde kullanmasıdır.

- **Mobil Öğrenme:** Mobil öğrenme “mobil cihazlar ve hizmetler sayesinde öğrenenin, öğrenme ortamının, öğrenme cihazının, öğrenme deneyiminin, öğretmenin ve öğrenme içeriğinin mobil hale geldiği, bu mobil bilgi üretim ve tüketim davranışları sonucunda gerçekleşen öğrenme biçimi” olarak tanımlanmaktadır (Yokuş 2016). Mobil öğrenme metin okuma, görüntü izleme ve medya dinleme gibi çeşitli türdeki içeriklerin iletilmesi; etkileşime izin veren uygulamaların çalıştırılması; resim, ses vb. verilerin cihazla kaydedilmesi ve özel ya da grupla iletişim kurma fırsatları sağlamaktadır. Mobil öğrenme araçlarına “dijital test ve portfolyo oluşturma, dijital içerik ve grafikler oluşturma, 360 derece sanal videolar ve öğretici mobil uygulamaları” örnek olarak verilebilir. Örneğin Dijital test olarak Kahoot uygulaması yaptırılabilir. Kahoot, internet erişimi olan cihazlar üzerinden kullanılabilen oyun ve eğlence tabanlı öğrenme portalıdır. Kahoot uygulaması içerisinde “test, tartışma, anket ve karıştırma” olmak üzere 4 farklı kategoride oyunlaştırılmış eğitimler hazırlanabilir. Dijital portfolyo oluşturma aracına örnek olarak Seesaw en iyi ürünleri oluşturmaları için öğrencilere ilham veren öğrenci-odaklı dijital portfolyo oluşturma aracıdır. Kullanıcı dostu ilgi çekici bir ara yüze sahiptir. Seesaw uygulaması içerisinde öğrenci ve öğretmen girişi bulunmakta olup öğrencilere görsel, video ekleme, kendi çizimlerini kaydetme, metin ve link ekleme imkânı sunmaktadır. Dijital İçerik ve Grafikler oluşturmada Infogram uygulaması kullanıcılara etkileyici veri aktarma aracı sunmaktadır. Verilerin görselleştirilmesinde ve öğretmenlerin içeriği anlamlı hale getirmesinde Infogram gibi uygulamalardan yararlanılmaktadır. Bu uygulamalar sayesinde hikâyeler daha iyi anlatılabilir, göz alıcı iletiler oluşturabilir ve veriler bağlantılı hale getirilebilir. 360° Derece VR (sanal gerçeklik) Video Çekimine örnek olarak Thinglink verilebilir. Thinglink, görselleri, videoları ve 360° görselleri ek bilgi, ses, video ve web adresleri ile etiketlemeyi, yani medya

üzerine etkileşimli veriler eklemeyi mümkün hale getirmektedir. Bu uygulama çevrimiçi dersler, teknik ve mesleki eğitim, iş başında öğrenme, kampüs turları ve sanal alan gezileri açısından oldukça değerli fırsatlar barındırmaktadır. 360° görselleri, videoları başka bir görselin üzerine not olarak eklemek thinglink düzenleyicisi sayesinde oldukça kolaydır. Kullanıcıya düşen görev metin yazmak, web adreslerini kopyala-yapıştırarak ya da düzenleyiciye kodlar yerleştirmektir. Geri kalan her şeyi thinglink uygulaması yapmakta ve ortaya çıkan ürünü zengin medya olarak etiketlemektedir (Yokuş 2019: Bulunduğu Kaynak. Öğretim Teknolojileri. Editör: Tuğba Yanpar Yelken 2019).

- **Ters-Yüz Sınıf Modeli (Flipped Classroom):**Bu model öğretmenlerin hazırladıkları videoları öğrencilerin ders süresi dışında izlediği, bu şekilde ders anlatma sürecinin videolarla gerçekleştirilip ödevlerin sınıf içerisinde yapıldığı bir öğrenme şeklini ifade etmektedir (Bergmann ve Sams, 2012). Model kapsamında öğretim süreci ders dışında gerçekleşmekte ve içerik elektronik ortamda kayıtlı olan materyaller aracılığıyla öğrenenlere sunulmaktadır. Böylece model, zaman ve mekan sınırlılıklarını ortadan kaldırmakta ve öğrencilerin ders dışında bireysel çalışmalar yaparak bilgiyi anlamlandırmasına ve yapılandırmasına olanak sağlamaktadır. Modelin uygulanma sürecinde hazırlanan videoları ve etkinlik ödevlerini öğrencilerle paylaşmak için Edpuzzle, Edmodo, Educanon, Huzzaz ve Zaption gibi eğitsel platformlar tercih edilmektedir (Ayçiçek 2019). Edpuzzle, ters yüz sınıf modeli için özel olarak geliştirilmiş bir eğitsel platformdur (Karaca, 2016). Öğrencilerin oluşturulan etkileşimli videolara erişmelerinde kullanılan Edpuzzle platformunun ücretsiz kullanılabilmesi, kullanımının kolay olması, cep telefonu ve tablet gibi elektronik cihazlara uygun olması gibi avantajlara sahip olması platformun tercih edilme nedenleridir. Model kapsamında kullanılabilen bir diğer eğitsel platform ise Edmodo'dur. Edmodo, hem öğretmenler hem öğrenciler için zaman ve mekan sınırlaması olmaksızın eğitim ortamını erişilebilir hale getirmektedir (Durak, Çankaya ve Yünkül, 2014). Bu platformda eğitsel etkinliklere yer verilerek öğrencilerin bireysel çalışmalar yapmasına olanak sağlanmıştır(Ayçiçek, 2019. Bulunduğu Kaynak. Öğretim Teknolojileri. Editör: Tuğba Yanpar Yelken 2019).

Teknolojik olarak pek çok uygulamalar eğitim alanında kullanılabilir. Bunlara örnek olarak eğitimde sosyal medya kullanımı, artırılmış gerçeklik uygulamaları, web siteleri, uzaktan eğitim uygulamaları, oyunlaştırma, dijital kavram haritası, dijital öykü gibi dijital materyal hazırlama araçları verilebilir. Bunların sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Öğretim elemanları bu konularda yeterliliklerini geliştirmelidir. Üniversiteler de eğitici eğitimlerinde bu konuda uygulamalı eğitimlere yer verebilirler.

2.4.4. Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme ve Değerlendirme süreçleri; öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini belirlemek, gelişimlerini izlemek ve dönüt vermek, öğretme-öğrenme süreçlerinin etkililiğini belirlemek ve programları değerlendirerek geliştirmek amacıyla yapılır. Öğrencilerin başarıları,

hedeflere ve kazanımlara ulaşma düzeyi hakkında karara varmak amacıyla çeşitli kaynaklardan bilgi toplama ve bilgiyi organize etmeye yönelik sistematik bir ölçme-değerlendirme süreci gerçekleştirilir. Sürece yönelik ve ürüne yönelik ölçme ve değerlendirme yapılır. Öğrenci merkezli eğitimde sürece dayalı ölçme ve değerlendirme çok önemlidir. Eğitim sürecinde öğrencilerin etkinlikler sırasında aktif olarak oluşturduğu ölçme-değerlendirme araçları sürece dayalıdır (Formative). Başarı testi gibi uygulamalar ise ürüne yönelik (Summative) ölçme-değerlendirmeye örnektir.

Kurumlarda ölçme ve değerlendirmenin sürekliliği sağlanmalıdır. Ölçme ve değerlendirmede çoklu sınav olanakları; ürün odaklı (summative assesment) değerlendirmeler yanında ödev, proje, portfolyo gibi yöntemlerle süreç odaklı (formative assesment) değerlendirmeler sağlanmalıdır. Ölçme ve değerlendirme, çıktı/kazanım temelli olmalıdır. Ders kazanımları/çıktıları ölçme-değerlendirme ilişkisi değerlendirilmelidir. Bütün bu süreçler sistematik bir yapıda planlanmalı, uygulanmalı, kontrol edilmeli ve önlem alınmalıdır. Kurumda PUKÖ (planla, uygula, kontrol et, önlem al) döngüsü işletilmelidir. Aşağıda çeşitli ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinden örnekler yer almaktadır.

Öğrenci Merkezli Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerinden Örnekler

Portfolyo	Ödev	Performans değerlendirme	Proje
Atölye çalışması	Seminer	Sunum	Arazi çalışması
Rubrikler	Kontrol listeleri	Testler	Laboratuvar uygulamaları
Akran Değerlendirme	Yazılı sınav	Dereceleme ölçekleri	Sözlü sınav

Öğrenci merkezli öğretim yaklaşım, yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirme yaklaşımları birbirini tamamlayıcı özelliğe sahiptir. Örneğin bir üniversite öğrencisinin derste Kahoot uygulamasına katılması ölçme ve değerlendirme için de bir araçtır. Öğrencinin ders sırasında oluşturduğu portfolyosuna koyduğu etkinlikleri materyaller vb. de sürece dayalı ölçme ve değerlendirme yaklaşımını desteklemektedir. Kısaca ölçme ve değerlendirme, dersin her aşamasında öğrencinin aktif olması ile birlikte gerçekleşmektedir. Böylece eğitim sürecinde sadece belirli zamanlarda değil, sürekli ölçme ve değerlendirme uygulamaları olabilir. Ölçme ve değerlendirmede PUKÖ döngüsünün işletilmesi için kurumda kazanımların/çıktıların ne derece kazanıldığıнын, ölçme ve değerlendirmesinin sürekliliği çoklu sınav olanakları ile sürece ve ürüne göre yapılan ölçme-değerlendirme araç ve yöntemleri ile sağlanmalıdır. Yükseköğretim kurumları tarafından ölçme ile çıktı ilişkisinden başlayarak bu süreçleri kontrol edecek sistematik mekanizmalar geliştirilmelidir.

Yükseköğretim kurumlarından beklenen en üst olgunluk seviyesi, tüm programlarda öğrenci merkezli ölçme ve değerlendirmeye ilişkin olgunlaşmış uygulamalardan elde edilen bulguların, sistematik olarak izlenmesi ve izlem sonuçlarının paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler alınmasıdır. Kurumlar bu konuda kendilerine özgü örnek uygulamalar için de çaba sarf etmelidir.

Yükseköğretim kurumlarının oluşturabileceği kanıtlardan örnekler aşağıda yer almaktadır:

- Öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirmede kullanılan tanımlı süreçler
- Ders öğrenme çıktılarına ulaşıp ulaşılmadığını değerlendirmek üzere kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemleri (sürece yönelik (formative assesment) ve ürüne dayalı (summative assesment) ölçme-değerlendirme araç ve yöntemleri)
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra; kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği özgün yaklaşım ve uygulamalarına ilişkin kanıtlar
- Öğretim elemanlarının öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme konusundaki yetkinliğini gösteren kanıtlar
- Eğiticilerin eğitimi program içeriğinde öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme yaklaşımına ilişkin uygulamalar

2.4.5. Öğrenci Geri Bildirimleri

Öğrenci merkezli eğitimde öğrenme ve öğretme süreçleri ve ölçme değerlendirme süreçlerinin planlanması ve uygulanması yanında kontrol edilmesi ve iyileştirme çalışmaları yapılması gerekmektedir. Bu kontrollerin sağlanmasında öğrenci geribildirimleri son derece önemli bir yere sahiptir.

Yükseköğretimde eğitim-öğretim süreçlerinde kalitenin geliştirilmesinde kazanımları/çıktıları sağlanmaya çalışılan öğrencilerin çok yönlü olarak geri bildirimlerinin alınması önemli katkı sağlar. Bu kapsamda öğrencilerin kuruma yönelik genel memnuniyet ve görüşlerinden derse ilişkin ve öğretim elemanına ilişkin görüşlerine kadar değerlendirmelerinin alınması gerekmektedir. Ayrıca öğrencilerin talep, öneri ve

şikayetlerinin alınması da çok önemlidir. Bu geri bildirimler alınarak gerekli iyileştirme çalışmaları yapılabilir. Öğrencilerin geri bildirim alma süreçlerinin sistematik olarak alınması gerekmektedir. Geri bildirim araçları paydaş katılımına dayalı, uzmanlardan alınan desteklerle geçerli ve güvenilir olmalıdır. Öğrencilerin hepsinden ya da yeterli sayıda örneklemeden veriler alınmalıdır. İyileştirme çalışmaları yapılmalı öğrencilere duyuruları yapılmalı ve geri bildirim almada süreklilik sağlanmalıdır.

Kurumun bu konuda olgunluk seviyesi olarak tüm programlarda tüm öğrenci gruplarının geri bildirimlerinin alınmasına ilişkin uygulamalardan (geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmış, farklı araçlar içeren) elde edilen bulgularını, sistematik olarak izlemesi ve izlem sonuçlarını paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler alması beklenmektedir. Kurumlar bu kapsamda gereken iyileştirme çalışmalarını yapmalıdır.

Yükseköğretim kurumları için öğrenci geribildirimleri ile ilgili kanıtlar aşağıdaki şekilde olabilir:

- Tanımlı öğrenci geri bildirim mekanizmaları(öğrenci geri bildirimlerini içeren iş yükü anketleri vb.)
- Öğrenci geri bildirimleri kapsamında gerçekleştirilen iyileştirmelere ilişkin uygulamalar
- Öğrencilerin karar alma mekanizmalarına katılımı örnekleri
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra; kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği özgün yaklaşım ve uygulamalarına ilişkin kanıtlar

2.4.6. Akademik Danışmanlık

Öğrenci merkezli öğrenmeye rehberlik etmede akademik danışmanlık süreçleri oldukça önemlidir. Bir yükseköğretim öğrencisi için akademik danışmanlık sürecinin iyi yapılandırılması ve işletilmesi sağlanmalıdır. Burada süreçlerin ve yapılacak işlemlerin belirli olması sağlanmalı, kontrolü ve iyileştirme çalışmaları da dahil iyi yapılandırılmalıdır.

Akademik danışman öğrencinin okula gelmesinden itibaren ders seçiminden derslerin takibi, karşılaşılan sorunların çözümüne kadar, öğrenciye çok yönlü destek olmayı sağlamalıdır. Burada öğretim elemanı için de bu sürecin zorlayıcı olmaması, süreçlerin somut ve işlemlerin yapılabilir olması önemlidir. Örneğin Boğaziçi Üniversitesi web sitesinde akademik danışman şu şekilde açıklanmaktadır:

“Genellikle kurumda eğitim gören her öğrenciye kayıtlı olduğu bölüm ya da programda görev yapan en az bir tam zamanlı öğretim üyesi veya doktoralı bir öğretim görevlisi akademik danışman olarak atanır. Danışman, öğrenciye akademik konularda rehberlik, üniversite hayatına uyum ve kariyer planlaması gibi çeşitli konularda yardımcı olur. Her akademik kayıt döneminde, uygun ders seçimi, ders programlarının onaylanması, ders ekleme / bırakma işlemleri, yatay geçiş, dönem izni, özellikle önkoşul derslerinin zamanında

alınması, çift anadal, ders tekrarı, yaz okulu, üniversite dışından ders transferi ve benzeri konularda akademik danışman rehberlik eder. Akademik ders kayıtları danışman onayından sonra kesinleşir” (<https://advising.boun.edu.tr/>).

Akademik danışman öğrenciye eğitim sürecinde rehberlik eden kişidir. Danışman öğrencinin ders programını programın yeterliliklerinin gereklerine uygun bir şekilde planlamasına, zorunlu ve seçmeli dersler seçmesine rehberlik eder. Kayıt dönemlerinde öğrencinin kendisinin hazırladığı ders programı taslağını öğrencinin durumuna göre değerlendirir, uygun ise onaylar veya uygun değilse dönüt vererek tekrar yapmasını isteyebilir. Ders ekleme ve bırakma ile ilgili dönemlerde öğrencinin ders programına ilişkin taleplerini değerlendirip uygun bulursa onaylar. Danışman hareketlilik, Farabi, Erasmus gibi konularda da öğrenciye rehberlik eder. Danışmanın akademik danışmanlıkla ilgili görevlerinde yerinde bulunması ve ulaşılabilir olması önemlidir. Danışman öğrenciyi karşılaştığı problemlerini çözmek üzere gerekli birimlere yönlendirebilir.

Akademik danışmanlık süreçlerinin geri bildirimleri ve iyileştirme çalışmaları önemlidir. Bu kapsamda hem öğrenci hem de öğretim elemanı sistematik olarak bilgilendirilmeli, belirli aralıklarla değerlendirilmeli ve iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.

Akademik danışmanlık konusunda yükseköğretim kurumlarından beklenen olgunluk düzeyi öğrencinin akademik gelişimini takip eden, yön gösteren, akademik sorunlarına ve kariyer planlamasına destek olan bir danışman öğretim üyesinin bulunması; etkinliğinin takibi ve iyileştirme adımlarının olması ve gerçekleşmenin irdelenmesidir. Kısacası kurumlardan beklenen kurumsal amaçlar doğrultusunda ve sürdürülebilir şekilde yürütülen akademik danışmanlığa ilişkin olgunlaşmış uygulamalarının bulunması ve kurumda benimsenmesi, kurumun bu kapsamda kendine özgü ve yenilikçi uygulamalarının da bulunmasıdır.

Akademik danışmanlıkla ilgili yükseköğretim kurumlarından beklenen kanıtlar aşağıdaki şekilde olabilir.

- Öğrenci danışmanlık sisteminde kullanılan tanımlı süreçler(yönetmelik, yönerge, süreç tanımı, rehber, kılavuz vb.)
- Öğrencilerin danışmanlara erişimine ilişkin mekanizmalar
- Öğrencilerin katılımına ilişkin kanıtlar
- Kurumda uygulanan etkili ve etkin öğrenci danışmanlık sistemine ilişkin kanıtlar
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra; kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği özgün yaklaşım ve uygulamalarına ilişkin kanıtlar

2.4.7. Bölüm Özeti

Yükseköğretimde kalite güvencesi sisteminde eğitim- öğretim ile ilgili dikkate alınacak temel ölçütlerden biri de öğrenci merkezli öğrenme-öğretme ve ölçme değerlendirmedir. Öğrenme-öğretme süreçlerinde öğrencilerin dersin merkezinde olduğu aktif olarak derse katıldığı süreçler öğrenci merkezli öğrenme-öğretme süreçleridir. Kazanımlar/çıktılar,

öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim teknolojileri başta olmak üzere tüm öğeler etkileşime girerek öğrencilerin derste yaparak yaşayarak öğrenme uygulamalarına yönelik yönergelere dönüşür. Öğrenci merkezli öğrenme-öğretme yapılırken kullanılacak çeşitli yaklaşımlara araştırma temelli öğrenme, probleme dayalı öğrenme, proje temelli öğrenme, yapılandırmacılık, sorgulayıcı öğrenme, çoklu zeka, disiplinler arası yaklaşım vb. yaklaşımlar örnek verilebilir. Yöntemlere örnek olarak tartışma, örnek olay, drama, problem çözme verilebilir. Tekniklere örnek olarak da beyin fırtınası, altı şapka düşünme tekniği, kavram haritası, gözlem, deney, soru-cevap vb. verilebilir. Bunların sayısı ve çeşitliliği alanlara göre değişebilir. Öğretme-öğrenme sürecinde öğretim yaklaşım, yöntem ve teknikleri uygulanırken öğrencilerin sınıf ortamında etkinliklerle yüz yüze ya da dijital teknolojiler yoluyla aktif olmaları sağlanabilir.

Günümüzde teknoloji destekli öğrenme yaklaşım, yöntem ve teknikleri yaygın olarak kullanılması gereken yaklaşımlardır. Öğretim elemanlarının derslerinde teknolojik yeterliliğe sahip olarak öğretim etkinliklerinde kullanmaları gerekmektedir. Bu teknolojik yaklaşımlara mobil öğrenme, ters-yüz sınıf modeli (flipped calassroom), artırılmış gerçeklik, sosyal medya ve çeşitli teknolojik ve dijital materyallerin eğitimde kullanılması örnek olarak verilebilir.

Öğrenci merkezli ölçme değerlendirme ise öğrencilerin ölçme değerlendirme sürecinde aktif olarak rol almasıdır. Burada sürece ve ürüne dayalı ölçme değerlendirme yapılması önerilmektedir. Öğrenci merkezli ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinden örnekler olarak portfolyo, ödev, performans değerlendirme, proje, sözlü sınav, seminer, sunum, arazi çalışması, atölye çalışması, yazılı sınav, testler, laboratuvar uygulamaları, kontrol listeleri, dereceleme ölçekleri ve rubrikler verilebilir.

Yükseköğretimde eğitim-öğretim süreçlerinde kalitenin geliştirilmesinde kazanımları/çıktıları sağlanmaya çalışılan öğrencilerin çok yönlü olarak geri bildirimlerinin alınması önemli katkı sağlar. Bu kapsamda öğrencilerin kuruma yönelik genel memnuniyet ve görüşlerinden derse ilişkin ve öğretim elemanına ilişkin görüşlerine kadar değerlendirmelerinin alınması gerekmektedir. Ayrıca öğrencilerin talep, öneri ve şikayetlerinin alınması da çok önemlidir. Bu geri bildirimler alınarak gerekli iyileştirme çalışmaları yapılabilir.

Bir yükseköğretim öğrencisi için akademik danışmanlık sürecinin iyi işletilmesi sağlanmalıdır. Akademik danışman öğrencinin okula gelmesinden itibaren ders seçiminden derslerin takibi, karşılaşılan sorunların çözümüne kadar, öğrenciye çok yönlü destek olmayı sağlamalıdır. Kurumlardan beklenen olgunluk seviyesi kurumsal amaçlar doğrultusunda ve sürdürülebilir şekilde yürütülen akademik danışmanlığa ilişkin olgunlaşmış uygulamalarını bulunması ve kurumda benimsenmesi, kurumun bu kapsamda kendine özgü ve yenilikçi uygulamalarının da bulunmasıdır.

2.5.Öğrencinin Kabulü ve Gelişimi, Tanıma ve Sertifikalandırma

2.5.1. Önceki öğrenmelerin tanınması

Önceki Öğrenmelerin Tanınması (ÖÖT):Bireylerin örgün, hayat boyu öğrenme ve/veya serbest öğrenme yoluyla edinmiş olduğu öğrenme kazanımlarının resmi olarak tanınmasını ve belgelendirilmesini sağlamaktadır. ÖÖT bireylere ve işverenlere çok sayıda fayda sunmaktadır. Bireyler açısından mesleki gelişimi ve işgücü piyasasındaki hareketliliği artırması, eğitim tekrarını ve zaman israfını önlemesi, erken mezuniyet sağlama, öğrenmenin maliyetini azaltması, öğrenmeyi teşvik etmesi, kişinin motivasyon ve öz güveninin artmasını sağlama bu sistemin öne çıkan faydalarındandır. İşverenler açısından ise, işyerindeki beceri ve/veya yeterlilik eksikliklerinin giderilmesine, çalışanların eğitim amacıyla işyeri dışında geçireceği sürenin azaltılmasına ve böylece kaynakların daha verimli kullanılmasına katkı sağlamaktadır.

2.5.2. Formal, nonformal ve informal öğrenme

Formal öğrenme düzenlenmiş ve yapılandırılmış içeriklerden meydana gelen ve tasarlanmış bir öğrenme olarak tanımlanmıştır. Formal öğrenmenin resmi bir tanınırlığı vardır (diploma, sertifika). Formal öğrenme öğrenen açısından amaçlı ve kasıtlıdır. Aynı zamanda müfredat, ortam ve yönetim açısından belirli kurallara ve yönetmeliklere dayalıdır.

Non-formal öğrenme ise açıkça öğrenme olarak tasarlanmamış fakat önemli öğrenme öğeleri içeren etkinliklerle yapılan öğrenmedir. Non-formal öğrenme de formal öğrenmeye benzer; öğrenen açısından amaçlı veya kasıtlıdır. Öğrenme etkinliklerinin belirli veya kesinleştirilmiş yüz yüze bir ortamda yapılmasına gerek yoktur. Öğrenenin ihtiyaçlarını anlama açısından avantajlıdır.

Informal öğrenme çalışma hayatı, aile hayatı veya boş vakitler gibi günlük yaşam aktiviteleri ile ilgili öğrenmeler olarak ifade edilir. Sık sık deneyimsel öğrenme ve kısmen kazara öğrenme olarak anılır. Öğrenme amaçları, öğrenme zamanı ya da desteği açısından yapılandırılmamıştır. Sıklıkla, bir belge verilmesine gerek olmaz. Informal öğrenme amaçlı olabilir ancak birçok açıdan amaçlı oluşmamaktadır (rastgele/kazara). Informal öğrenme sürecinde geleneksel ya da formal eğitimin gereklilikleri çoğu zaman söz konusu değildir. Örneğin; öğrenme deneyimlerini düzenleyen bir ders planı gerekliliği yoktur. Kültür gezilerine katılmak, eğitimsel ya da bilimsel konuları kapsayan televizyon ya da radyo programları izlemek, bilimsel ya da eğitimsel içerikli gazete ve dergileri okumak aslında birer öğrenme etkinliğidir ancak çoğu zaman bir müfredat kapsamında gerçekleştirilmez. Fakat bu etkinlikler müfredat kapsamında gerçekleştirilirse bu etkinlik artık formal ya da non-formal bir süreç haline gelir.

2.5.3. İç kalite güvence sisteminde tanıma, kabul ve sertifikalandırma

Yükseköğretim kurumlarında kalite güvence sistemi içerisinde dikkate alınması gereken önemli hususlardan bir diğeri ise eğitim-öğretim süreçleri kapsamında Öğrencinin Kabulü, Tanınması ve Sertifikalandırılması süreçleridir.

Kurumlar,

- Merkezi yerleştirmeye gelen öğrenci grupları dışında kalan öğrenci kabullerinde uyguladığı kriterleri,
- Öğrencinin akademik ve kariyer gelişimini izlemek üzere kurmuş olduğu izleme mekanizmaları,
- Kurumda, önceki formal öğrenmelerin tanınması için uygulanan kriterleri ve varsa,
- Kurumda önceki non-formal ve informal öğrenmelerin tanınması için uygulanan süreçleri açık ve detaylı bir şekilde tanımlamalı ve paydaşlarına duyurmalıdır.

Örnekler

- Merkezi yerleştirmeye gelen öğrenci grupları dışında kalan yatay geçiş, yabancı uyruklu öğrenci sınavı (YOS), çift anadal programı (ÇAP), yandal öğrenci kabullerinde uygulanan kriterler)
- Önceki formal, non-formal ve informal öğrenmelerin tanınmasına ilişkin tanımlı süreçler (yönetmelik, yönerge, süreç, tanımlı rehber, kılavuz vb.)
- Muafiyet sınavları
- Değişim programlarında kullanılan öğrenim anlaşması

2.5.4. Eğitim-Öğretim Kadrosu

Eğitim-öğretim kadrosu, üniversitelerin ana paydaşlarından birisidir ve öğretimin niteliği açısından anahtar öneme sahiptir. Dolayısıyla eğitim-öğretim kadrosu bir yükseköğretim kurumunun kalite güvencesinin temelini oluşturur.

Uygun sayı ve nitelikteki kadroların oluşturulması, kurumda tutulması ve verimli olarak çalıştırılması yükseköğretim hizmetlerinin kalitesini belirleyen en önemli etkidir.

Bir yükseköğretim kurumunun akademik kadrolarının oluşturulması ve sürdürülmesinde göz önünde bulundurulacak başlıca unsurlar şunlardır:

- Akademik kadroya atamaya ilişkin kriterlerin belirlenmesi
- Öğretim üyelerinin uzmanlık alanlarıyla yürüttükleri dersler arasında uyumun sağlanması
- Akademik kadroların yıllık performanslarının değerlendirilmesine ilişkin bir araç ya da mekanizmanın oluşturulması
- Akademik kadroların ödüllendirilmesine/teşvik edilmesine ilişkin bir düzenlemenin yapılmış olması
- Akademik kadroların sürekli mesleki gelişimlerinin sağlanması
- Dışarıdan görevlendirilecek öğretim görevlileri için kriterlerin belirlenmesi
- Akademik kadroların atanması, yükseltilmesi ve gelişimine ilişkin düzenleme ve fırsatların herkesin erişimine açık olarak ilan edilmesi
- Akademik kadroların atanması, yükseltilmesi ve gelişimine ilişkin düzenlemelerden herkesin adil olarak yararlanabilmesi

- Tüm bu kriter ve süreçlerin, şeffaflığının ve adillığının sistematik olarak izlenmesi ve iyileştirmelerin kayıt altına alınması

2.6. Öğrenme Kaynakları, Erişilebilirlik ve Destekler

2.6.1. Öğrenme kaynakları: çeşitlilik, yönetim ve erişilebilirlik

Herhangi bir eğitim hizmetinin sunumundaki temel unsurlardan birisi de öğrenme kaynakları-ortamlarıdır (Derslikler, lab., kütüphane, spor tesisleri, basılı kitap-dergiler, e-kitap ve dergiler vb). Öğrenme kaynakları-ortamları, öğrencilerin öğrenme eylemini gerçekleştirdikleri ya da öğrenmeyi destekleyici ve tamamlayıcı olan fiziksel ya da sanal mekan ve ortamlardır. Çeşitli öğrenme ortamları kurum içi, kurum dışı ve çevrim içi öğrenme ortamları olarak sınıflandırılabilirler. Örneğin:

- **Kurum içi:** Derslikler, amfiler, laboratuvarlar, stüdyolar, kütüphaneler, çalışma salonları, spor tesisleri vb.
- **Kurum dışı:** Müzeler, bilim merkezleri, sanat merkezleri, tarihi ve kültürel mekânlar, doğal alanlar, kütüphaneler, doğal sit alanları ve öğren yerleri, teknoparklar, ziyarette açık endüstriyel kuruluşlar, uygulamalı eğitimle ilgili iş ortamları vb.
- **Çevrim içi:** Uzaktan eğitim platformları, sanal laboratuvarlar vb.

Her kurumda bulunması gereken öğrenme kaynaklarının çeşidi ve kapasitesi, o kurumun öğrenme ihtiyaçlarıyla yakından ilişkilidir. Kurumların sahip olduğu öğrenme kaynaklarının yönetimi diğer bir konudur. Bunlardan bazıları (örneğin; derslikler, amfiler idari birimler tarafından yönetilirken, kütüphane ve laboratuvar yönetimleri ayrı olmaktadır). Öte yandan, uygulamalı derslerin yürütüldüğü ortamlar ve bu kurumlarla işbirliklerinin yönetimi ve mali kaynak sağlanması da önemli bir konudur (örneğin; müze ziyaretleri, alan gezileri, stajlar, teknoparklar, endüstriyel kuruluşlar vb).

Kurumların, belirli öğrenme kaynaklarına sahip olması önemlidir. Ancak, sahip olduğu kaynakların öğrenme taleplerine yeterince cevap vermesi -yani kapasitelerin yeterli olması- ve her öğrencinin bu kaynaklara erişebilir durumda olması daha önemlidir. Öte yandan, mevcut kapasitenin yeterince değerlendirilememesi de kaynak kaybı ve kaynakların iyi yönetilememesi anlamına gelir.

Öğretim hizmetlerinin sunumundaki ana unsurlardan olan öğrenme kaynakları-ortamlarının sağlanması da başlangıç aşamasında bir yatırım ve işletme harcamaları için her yıl kaynak gerektirir. Yeterli kaynak sağlanabildiği takdirde yeterli ve standartlara uygun hizmet sağlama olanağı ortaya çıkar. Kamu üniversitelerinde kaynak tahsisi bütçe ile yapılmaktadır. Buradaki kritik konu üniversitenin öncelikleri arasında öğrenme kaynaklarının yeri ve önemi ile hükümetlerin tahsis edebileceği kaynak miktarıdır. Vakıf üniversitelerinde ise kaynak tahsisi Rektörlük ve Mtevelli Heyetin ortak çalışmalarıyla sağlanmaktadır.

Öğrenme kaynaklarının sağlanmasının ardından kaynak kullanım ve kaynakların yeterlilik düzeyinin kurum belgelerinde kayıtlı olması, sistematik olarak izlenmesi ve

değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmeler, aynı zamanda öğrenme kaynaklarında önceki yıla göre ne ölçüde bir iyileşme sağlandığını da gösterecektir.

2.6.2. Öğrenci destek hizmetleri

Öğrenme kaynaklarının yanında öğrenmeyi desteklemek amacıyla üniversite içinde farklı yapı ve birimler oluşturulabilir. Bunlara örnek olarak; öğretim-öğrenme merkezi, öğrenci danışma merkezi, öğrenci toplulukları, engelli öğrenciler birimi, sanat, spor ve kültür etkinlikleriyle ilgili birimler, kariyer merkezi verilebilir. Bu birimler, farklı biçimlerde yönetilebilir. Bazı üniversitelerde çoğunluğu bir rektör yardımcısına, bazı üniversitelerde bir öğrenci dekanına, bazı üniversitelerde, spor ve kültürle ilgili birimler idari yöneticilere, kariyer merkezi, engelliler birimi, öğrenci danışma merkezi akademik yöneticilere bağlı olarak yönetilebilir.

Bunlardan bazılarının görevleri şöyle tanımlanabilir:

- Engelliler birimi: Engelli öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırıcı ve destekleyici çalışmalar.
- Uluslararası öğrenci ofisi: Uluslararası öğrencilerin üniversiteye uyumu ve öğrenmelerini destekleyici çalışmalar.
- Kariyer Merkezi: Öğrencilerin öğrenim süreci içinde ve iş yaşamına geçiş aşamasında kariyer yönelimleri ve istihdamları konusunda destekler sağlayabilir.
- Öğrenci Danışma Merkezi: Öğrencilerin üniversite yaşamları boyunca sosyal, duygusal, bilişsel ve mesleki alanlarda gelişimlerine, kişiler arası ilişkilerde becerileri olan bireyler olmalarına yönelik destek hizmeti sağlamak amacıyla kurulabilir.
- Öğretim ve öğrenme merkezi: Sadece öğretim üyelerinin değil aynı zamanda öğrencilerin öğrenimlerini destekleyici etkinlikler yapmak üzere kurulabilir.
- Spor, sanat ve kültürle ilgili birimler ve öğrenci toplulukları: Öğrencilerin sosyal ve kişisel gelişimlerine yönelik çeşitli etkinlikler düzenleyebilir.

2.7. Programların Yapısı ve Kurumun Ölçme-Değerlendirme Yaklaşımı

2.7.1. Kavramlar ve Tanımlar

Bu içerikte yer alan kavramlar ve tanımları aşağıda yer almaktadır

- Eğitim Programı: Bir yükseköğretim programının yeterlilikler çerçevelerine dayalı olarak öğrencilere kazandırılacak yeterlilikleri sağlamak için yapılan tüm süreçlerin planlanması (Amaç, kazanım/çıktı, içerik, öğretim-öğrenme süreci ve ölçme değerlendirme vb.) uygulanması ve değerlendirilmesidir.
- Program Geliştirme: Ekonomik, toplumsal ve teknolojik değişimlere bağlı olarak bir eğitim-öğretim programının hedef ve kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretim süreci ve ölçme değerlendirme temel öğeleri de dahil olmak üzere tüm süreçlerdeki dinamik

değişimlerdir. Programdaki her dersin öğrenme kazanımları/ çıktıları doğrultusunda içerik ve kaynakların oluşturulması, öğretim yaklaşım, yöntem ve tekniklerinin uygulanması ve ölçme değerlendirme sonucunda programın etkililiğinin tüm süreçler gözden geçirilerek yenilenmesi süreçleri program geliştirmeyi sağlar.

- Kurumun Ölçme Değerlendirme Yaklaşımı: Bir eğitim kurumunun ölçme-değerlendirmeye bakışını, sistematik süreçlerini gösteren yaklaşımdır. Her kurumun öğrencinin başarısı ve öğretim sürecinin etkililiği hakkında bilgi toplamak için sürece ve ürüne dayalı ölçme ve değerlendirmeyi planladığı, uyguladığı, değerlendirdiği ve iyileştirme çalışmalarını belirlediği yaklaşımdır.
- Öğrenci İş Yüküne Dayalı Tasarım: Öğrenme çıktılarına ulaşmak için öğrencinin harcadığı zamana/emeğe iş yükü denir. İş yükü temelli kredi de hedeflenen öğrenme çıktılarına ulaşabilmek amacıyla her bir dersin tamamlanması için gerekli öğrenci iş yükünü gösteren sayısal değerdir. Bu kasamda programların öğrenci iş yüküne dayalı tasarlanması gerekmektedir.

2.7.2. Programların Yapısı ve Ders Dağılım Dengesi

Bir yükseköğretim kurumunda yer alan programların yapısı mezun yeterliliklerini sağlayacak şekilde planlanmalı, uygulanmalı, değerlendirilmeli ve geliştirme çalışmaları sürekli devam etmelidir. Eğitim programı alana ilişkin yeterlilikler çerçevelerine dayalı olarak öğrencilere kazandırılacak yeterlilikleri sağlamak için eğitim kapsamında yapılan tüm süreçlerin planlanması (Amaç, kazanım/çıktı, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve ölçme değerlendirme vb.), uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerini kapsar.

Günümüzde öğrenci merkezli program anlayışı temele alınmaktadır. Öğrenci merkezli program anlayışında öğrenme-öğretme süreçlerinde dikkate alınması gereken en önemli öğe öğrencilere kazandırılacak çıktıların/kazanımların gerçekleştirilmesidir. Kazanım/çıktı temelli eğitim-öğretim olarak da isimlendirilebilecek bu süreçte öğrencinin bireysel farklılıklarını dikkate alan öğrenci merkezli ve iş-yüküne dayalı bir sistemde hazırlanan eğitim programları kastedilmektedir. Kurum, öğrenci merkezli eğitim programlarını öğrencilerin öğrenim sürecinde aktif rol almalarını teşvik edecek şekilde yürütmelidir. Ölçme ve değerlendirme de bu anlayışa dayalı olmalıdır.

Program geliştirme dinamik bir süreçtir. Programların yıllık ve belirli aralıklarla çevrimlerinin kapatılması ve programların geliştirilmesi gerekmektedir. Program geliştirme bir eğitim-öğretim programının hedef ve kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme temel öğeleri de dahil olmak üzere tüm süreçlerdeki dinamik değişimlerdir. Program geliştirme süreci, program yeterliliklerine dayalı öğrencilerin edineceği kazanımlar odaklı yürütülmelidir. Mezun yeterlilikleri öğrencilerin öğrenme kazanımlarından oluşmaktadır. Bu kapsamda her dersin öğrenme kazanımları/çıktıları doğrultusunda içerik ve kaynakların oluşturulması, öğretim yaklaşım, yöntem ve tekniklerinin uygulanması ve ölçme değerlendirme sonucunda programın gözden geçirilerek yenilenmesi gerekmektedir.

Programlarda yeterlilikler çerçevesine ve program yeterliliklerine bağlı olarak her programın yapısında zorunlu ve seçmeli dersler yer almaktadır. Zorunlu dersler öğrencilerin mutlaka almaları gereken çekirdek derslerden oluşmaktadır. Bunun yanında seçmeli dersler de yer almaktadır. Seçmeli dersler alana ilişkin ya da alan dışı dersler olabilir. Kurumun derslerinde seçmeli / zorunlu ders dengesi sağlanmalıdır. Bu durum sistematik olarak yapılan program geliştirme süreçlerinde gözden geçirilmeli ve gerekli iyileştirmeler yapılmalıdır. 21. yüzyıl yetkinliklerinin program kazanımlarına yansıtılması da önemli bir konudur. Bu yetkinlikler her programda ortak olarak yer alabilir. Örneğin dijital yetkinlik her programda gerekli olan bir yetkinliktir. Alana ait olmayan (genel) kazanımların sağlanması için gerekli süreçler sistematik bir şekilde oluşturulmalıdır. Bir yükseköğretim kurumunda bu genel kazanımların olduğu dersler her programda uygulanacak şekilde belirlenebilir. Yükseköğretim kurumlarında üniversite-fakülte ortak seçmeli dersleri de olabilir. Bunun yönetimi sistematik bir şekilde sağlanmalıdır. Kültürel derinlik kazanımına yönelik ve farklı disiplinleri tanıma fırsatı veren seçmeli derslerin varlığı ve öğrencilerin bu derslere yönlendirilme mekanizmaları da oluşturulmalıdır. Kısacası bir öğretim programı yapısında yeterlilikleri sağlayıcı zorunlu ve seçmeli derslerin dengesi sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra meslekle ilgili ve meslek dışı dengesi de gözetilmelidir. Alana ilişkin bilgi, beceri ve yetkinlikler yanında kültürel derinlik ve farklı disiplinleri tanıma imkanını da sağlamalıdır. Ayrıca, programın yoğunluğu öğrencinin akademik olmayan etkinliklere de zaman ayırabileceği şekilde düzenlenmelidir.

Bir eğitim-öğretim programı yeterlilikleri sağlamak üzere kazanım/çıktı temelli olarak dersleri ve ders dışı faaliyetleri de kapsamaktadır. Örneğin okulda ya da okul dışında programla ilgili yapılan sergiler, geziler, saha çalışmaları, iş dünyası ile ilişkiler (ders çalışmaları, toplantılar, staj vb.), video çekimleri, on-line platformlar vb.

Bir yükseköğretim kurumunun programların yapısı ve ders dağılım dengesi ile ilgili olgunluk seviyesi olarak tüm programlarının program ve ders bilgi paketleri, yapı ve ders dağılım dengesi (alan ve meslek bilgisi ile genel kültür dersleri dengesi, kültürel derinlik kazanma, farklı disiplinleri tanıma imkânları vb.) gözetilerek hazırlanması beklenmektedir. Ayrıca, program yapısı ve dengesine ilişkin uygulamaların tüm programlarda, sistematik olarak izlenmesi ve izlem sonuçlarının paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlem alınması ve sürekli olarak güncellenmesi beklenmektedir. Hatta kurumun en üst seviyede olgunluk seviyesi olarak program yapısı ve dengesine ilişkin kurumsal amaçlar (eğitim-öğretim politikası) doğrultusunda, sürdürülebilir ve olgunlaşmış uygulamaların kurumun tamamında benimsenmesi beklenmektedir. Kurumun kendine özgü ve yenilikçi birçok uygulamasının bulunması ve bu uygulamaların bir kısmının diğer kurumlar tarafından örnek alınması da beklenmektedir.

Kanıtlar

- Program ve ders bilgi paketlerinin ilan edildiği web sayfası
- Ders dağılım dengesi (seçmeli-zorunlu) ve bu kapsamdaki kurum politikası/ilkelere
- Paydaş katılımına ilişkin kanıtlar
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra; kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği özgün yaklaşım ve uygulamalarına ilişkin kanıtlar

2.7.3. Öğrenci İş Yüküne Dayalı Tasarım

Öğrenci merkezli programlarda öğrencilerin bir ders için ayırdıkları zaman ve yaptıkları çalışmalar esas alınmaktadır. Öğrenme çıktılarına ulaşmak için öğrencinin harcadığı zamana/emeğe iş yükü denir. “İş Yükü Temelli Kredi” de hedeflenen öğrenme çıktılarına ulaşabilmek amacıyla her bir dersin tamamlanması için gerekli öğrenci iş yükünü gösteren sayısal değerdir. Bu kapsamda programların öğrenci iş yüküne dayalı tasarlanması gerekmektedir. Ders bilgi paketleri oluşturulurken bir derste öğrencilerin yapacakları ders içi ve dışı çalışmalar da dâhil belirlenir. Ayırdıkları zamana göre AKTS kredisi belirlenir. 1 AKTS 25-30 saat arasında kurum tarafından belirlenebilir. Burada iş yüklerinin sağlıklı belirlenmesi için iyi bir araştırma süreci gerçekleştirilmelidir. Öğrencilerin görüşleri ve değerlendirmeleri, öğretim elemanı görüşleri, ders ve bölüm toplantıları vb. önemlidir. Bu iş yükleri gerçekçi belirlenmelidir. Aşağıda iş yüküne dayalı tasarım için iş yükü temelli kredi belirlenirken izlenecek adımlar örneklendirilmiştir.

- Program Yeterlilikleri
- Ders Öğrenme Çıktıları
- Ders Öğretim Yaklaşım, Yöntem ve Teknikleri
- Öğrenme Çıktılarını Ölçme ve Değerlendirme
- Öğrencinin Ders İçi ve Dışı Dersle İlgili Ayıracağı Zamanlar
- İş Yükünü Hesaplama (Toplam bir derse öğrencinin ayıracağı saat/belirlenen 1 AKTS Değeri saati)

Öğretim programındaki derslerin iş yüküne dayalı kredilerini hesaplarken/güncellerken ya da değiştirmek istendiğinde; öğretim yaklaşım, yöntem ve tekniklerini çeşitlendirerek iş yükünü yeniden tanımlamak mümkündür. Bu konuda sistematik şekilde belirli aralıklarla güncellemeler yapılmalıdır.

Aşağıda eğitim fakültesi programlarında yer alan Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersine ilişkin örnek AKTS hesaplama yöntemi yer almaktadır.

Etkinlikler	Sayısı	Süresi (Saat)	Toplam İş Yüğü
Haftalık ders saati (Kuramsal)	14	2	28
Haftalık ders saati (Uygulama)	14	2	28
Okuma	2	3	6
İnternette tarama, kütüphane çalışması	2	4	8
Materyal tasarlama, uygulama	5	3	15
Rapor hazırlama	1	10	10
Sunu hazırlama	1	10	10
Sunum	1	3	3
Ara sınav ve ara sınava hazırlık	1	6	6
Genel sınav ve genel sınava hazırlık	1	10	10
Toplam İş Yüğü			124
Toplam İş Yüğü / 25			124/25
Dersin Kredisi			5

Aşağıdaki tabloda yukarıdaki derse ilişkin ders öğrenme çıktıları/kazanımları, etkinlikler ile iş yükü belirleme arasındaki ilişki görülmektedir.

Haftalar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	TOPLAM
Öğrenme Çıktıları	I	I	II	II	III	VI	I-VI	VI	VI	VII	VII	VII	VIII	VII-VIII	
Haftalık Ders Saati (Kuramsal)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	28 saat
Haftalık Ders Saati (Uygulama)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	28 saat
Dersle İlgili Sınıf Dışı Etkinliklere Ayrılan Saat (Uygulamalarla İlişkili)	Okuma	Okuma	Okuma İnternet tarama,	Okuma Kütüphane araş.	Materyal tasarlama	Materyal tasarlama	Ara sınav hazırlık	Materyal tasarlama	Materyal tasarlama,	Uygulama Materyal tasarlama,	Uygulama Rapor hazırlama	Sunu hazırlama	Sunum	Final sınavı hazırlık	68 saat
	3	3	4	4	3	3	6	3	3	3	10	10	3	10	
TOPLAM	7	7	8	8	7	7	10	7	7	7	14	14	7	14	124 saat

Yükseköğretim kurumlarından programlarda yer alan derslerin öğrenci iş yüküne dayalı kredi değerleri (AKTS) belirlenmelidir. Ders bilgi paketlerinde öğrenci iş yüküne dayalı kredi değerlerinin belirlenme yöntemi belirlenerek kurum tarafından sistematik olarak çalışmalar yapılmalıdır. Zorunlu ve seçmeli derslerin tümüne iş yükü temelli kredi

verilmelidir. Öğrenci iş yükü kredisinin mesleki uygulamalar, değişim programları, tez ve projeler gibi uygulamalarda da dâhil kullanılması sağlanmalıdır. Öğrencilerin yurt içi ve/veya yurt dışındaki uygulama ve stajlarının iş yükleri belirlenmeli (AKTS kredisi) ve programın toplam iş yüküne dâhil edilmelidir. Ortak servis derslerine aynı kredi verilmelidir. Uluslararası hareketlilik programlarında uygulanan kredi transfer yöntemi de çalışmalıdır. Tüm bu süreçler iyi planlanmalı, uygulanmalı, kontrol edilmeli ve iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.

Bir yükseköğretim programından mezun olmak için de belirli AKTS'nin tamamlanması gerekmektedir. Aşağıda ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyleri mezuniyeti için iş yükü temelli kredi değerleri verilmektedir:

- Kısa Düzey (Ön lisans): 120 AKTS
- Birinci Düzey (Lisans): 240 AKTS (Diş, Eczacılık, Veterinerlik:300 AKTS, Tıp Fakültesi: 360 AKTS)
- İkinci Düzey (Tezsiz-Tezli): 90 AKTS-120 AKTS
- Üçüncü Düzey (Doktora): 180-240 AKTS

Yükseköğretim kurumlarından tüm derslerin AKTS değerini belirleyerek şeffaf bir şekilde web üzerinden paylaşması beklenmektedir. Belirlenen öğrenci iş yükünün uygulamada durumu ve niteliği değerlendirilmelidir. Staj ve mesleğe ait uygulamalı öğrenme fırsatları sağlanmalı ve yeterince öğrenci iş yükü ve kredi çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Öğrenci iş yüküne dayalı tasarımda yükseköğretim kurumlarından beklenen olgunluk seviyelerinin tüm programlarda tanımlanmış olan öğrenci iş yüklerinin olması, paydaşlarla paylaşılması (program ve ders bilgi paketleri yoluyla) ve eğitim-öğretimle ilgili tüm uygulamalarda (öğrenci hareketliliği, önceki öğrenmelerin tanınması vb.) kullanılmasıdır. Tüm programlarda uygulanan öğrenci iş yükü uygulamasının sistematik olarak izlenmesi ve izleme sonuçlarının paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler alınması gerekmektedir. Öğrenci iş yükü uygulaması, kurumsal amaçlar doğrultusunda ve sürdürülebilir şekilde kurumun tamamında benimsenmelidir. Kurum bunun yanında kuruma özgü yenilikçi uygulamalarda geliştirebilir.

Kanıtlar

- Her seviyedeki programda öğrenci iş yükü kredilerinin tanımlanmış ve paydaşlarla paylaşılmış olması,
- Öğrenci iş yükü kredisinin mesleki uygulamalar, değişim programları, staj ve projeler için tanımlanmış olması,
- Programlarda öğrenci İş yükünün belirlenmesinde öğrenci katılımının sağlandığına ilişkin belgeler ve mekanizmalar
- Diploma Eki
- İş yükü temelli kredilerin geribildirimler doğrultusunda güncellendiğine ilişkin kanıtlar

- İş yükü temelli kredilerin transferi ve tanınmasına ilişkin tanımlı süreçleri içeren belgeler
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra; kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği özgün yaklaşım ve uygulamalarına ilişkin kanıtlar*
- *Kanıtlar 2015 AKTS Kullanıcı Kılavuzu'ndaki anahtar prensipleri taşımaktadır.

2.7.4. Ölçme ve Değerlendirme

Kurumun ölçme değerlendirmeye yönelik sistematik bir yapı oluşturması beklenmektedir. Burada öğrenci merkezli yaklaşıma uygun olarak öğrencilerin programa ilişkin kazanımları/çıktıları, dersin içeriği ve materyalleri, öğretme-öğrenme yaklaşım yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirme uyumu önemlidir.

Yükseköğretim kurumlarından programlarında yeterlilik temelli ölçme ve değerlendirme sistemi oluşturmaları beklenmektedir. Bu tasarım tüm programları kapsamalıdır ve uygulanmalıdır. Tüm programlarda tasarlanan ölçme ve değerlendirme sistemine ilişkin uygulamalardan elde edilen bulgular sistematik olarak izlenmeli ve izlem sonuçları paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler alınmalıdır. Kurumunun tüm programlarında kurumsal amaçlar doğrultusunda ve sürdürülebilir şekilde tasarlanan ölçme ve değerlendirme sistemi, kurumun tamamında benimsenmelidir. Kurumlardan istenen, bu konuda bir sistem kurmaları ve PUKÖ çevrimini işletmeleridir. Dijital ortamda ölçme-değerlendirmeye yönelik kurumsal bir sistem oluşturmak izlemeyi kolaylaştırır. Kurumlardan bu konuda da yenilikçi uygulamalar beklenmektedir.

Kurumun ölçme değerlendirme sisteminde öğrencinin başarısını ölçme ve değerlendirmede (BDY) kullanılan tanımlı süreçler (yönetmelik, yönerge, süreç tanımı, rehber, kılavuz vb.) ve bu süreçlerin öğrencilere duyurulması sağlanmalıdır. Ayrıca başarı ölçme ve değerlendirme yöntemi, hedeflenen ders öğrenme çıktılarına/kazanımlarına ulaşıldığını ölçebilecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu izlemede kullanılacak ölçme yöntemleri, sürece ve ürüne dayalı olarak çeşitlendirilmeli ve sistemde her tür ölçme araç ve yöntemlerinin izlenmesi yapılabilmelidir. Değerlendirmeyi doğru, adil ve tutarlı şekilde yapmayı güvence altına alan bir yöntem izlenmelidir. Bu sistemde öğrencinin devamını veya sınava girmesini engelleyen haklı ve geçerli nedenlerin oluşması durumunu kapsayan açık düzenlemeler de oluşturulmalıdır. Özel yaklaşım gerektiren öğrenciler (engelli veya uluslararası öğrenciler gibi) için düzenlemeler de yapılmalıdır. Öğrencinin devamsızlığı veya sınava girmeyi engelleyen haklı ve geçerli nedenlerin oluşması durumunu kapsayan açık düzenlemeler olmalıdır. Ayrıca mezuniyet koşullarına dair düzenlemeler de yer almalıdır. Kısacası bir yükseköğretim kurumunun ölçme değerlendirmeyle ilgili süreçlerini (yönergeler, usul ve esaslar, görev ve süreç tanımları, bilgi sistemi, değerlendirme araçları, iyileştirme çalışmaları vb.) sistematik olarak planlaması, uygulaması, değerlendirmesi ve geliştirmesi beklenmektedir.

Kanıtlar

- Kurumun ölçme ve değerlendirme sistemi (Yönergesi, esas usulleri, bilgi sistemi vb.)

- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra; kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği özgün yaklaşım ve uygulamalarına ilişkin kanıtlar

2.7.5. Bölüm Özeti

Bir yükseköğretim Kurumunda yer alan programların yapısı mezun yeterliliklerini sağlayacak şekilde planlanmalı, uygulanmalı, değerlendirilmeli ve geliştirme çalışmaları sürekli devam etmelidir. Yükseköğretimde kalite güvencesi bağlamında öğrenci merkezli program anlayışı temele alındığı için programların yapısı oluşturulurken öğrencilere kazandırılacak çıktı/kazanımların gerçekleştirilmesi esas alınmaktadır. Kazanım/çıktı temelli eğitim-öğretim olarak da isimlendirilebilecek bu süreçte öğrencinin bireysel farklılıklarını dikkate alan öğrenci merkezli ve iş-yüküne dayalı bir sistemde hazırlanan eğitim programları kastedilmektedir. Bir öğretim programı yapısında yeterlilikleri sağlayıcı zorunlu ve seçmeli derslerin dengesi sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra meslekle ilgili ve meslek dışı dengesi de gözetilmelidir. Alana ilişkin bilgi, beceri ve yetkinlikler yanında kültürel derinlik ve farklı disiplinleri tanıma imkanını da sağlamalıdır. Ayrıca, programın yoğunluğu öğrencinin akademik olmayan etkinliklere de zaman ayırabileceği şekilde düzenlenmelidir. Tüm süreçler planlanmalı, uygulanmalı, değerlendirilmeli ve iyileştirme süreçlerini içine alan program geliştirme çalışmaları belirli aralıklarla yapılmalıdır.

Öğrenci İş Yüküne Dayalı Tasarım “İş Yüğü Temelli Kredi” ile belirlenir. Bu kredi hedeflenen öğrenme çıktılarına ulaşabilmek amacıyla her bir dersin tamamlanması için gerekli öğrenci iş yükünü gösteren sayısal değerdir. Bir derse ilişkin AKTS değeri belirlenirken öğrencilerin o derse ilişkin yapacakları ders içi ve dışı çalışmalar dahil belirlenir. Ayırdıkları zamana göre AKTS kredisi belirlenir. 1 AKTS 25-30 saat arasında kurum tarafından belirlenebilir. Program Yeterlilikleri, ders öğrenme çıktıları, ders öğretim yaklaşım, yöntem ve teknikleri, öğrenme çıktılarını ölçme ve değerlendirme ile öğrencinin ders içi ve dışı dersle ilgili ayıracağı zamanlar belirlenir ve iş yükü hesaplanır.

Kurumun ölçme değerlendirmeye yönelik sistematik bir yapı oluşturması beklenmektedir. Burada öğrenci merkezli yaklaşıma uygun olarak öğrencilerin programa ilişkin kazanımları/çıktıları, dersin içeriği ve materyalleri, öğretme-öğrenme yaklaşım yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirme uyumu önemlidir. Yükseköğretimde yer alan programlarda yeterlilik temelli ölçme ve değerlendirme sistemi oluşturulabilir. Bir yükseköğretim kurumunun ölçme değerlendirmeyle ilgili süreçlerini (yönergeler, usul ve esaslar, görev ve süreç tanımları, bilgi sistemi, değerlendirme araçları, iyileştirme çalışmaları vb.) sistematik olarak planlaması, uygulaması, değerlendirmesi ve geliştirmesi beklenmektedir.

3. Araştırma-Geliştirme

3.1. Araştırma Politikası

Araştırma politikası, kurumun araştırma alanında doğru karar almasına rehberlik eden ilke, kural ve esaslardır. Kurumun, araştırmaya bakış açısını ve araştırma faaliyetlerinde izleyeceği ilkeleri ifade eden ve kurumun tamamında benimsenen bir araştırma politikası tanımlanmalıdır.

Bir başka deyişle, kurumun araştırma stratejilerini geliştirmesine ve uygulamasına yol gösteren bir araştırma politikası olmalıdır. Araştırma politikası doğası gereği esneklik göstermeyen/sabit ancak istisnai durumlarda değişiklik yapılabilecek ve üst yönetim tarafından karar almaya yönelik hazırlanan ilkelerden oluşur.

Araştırma politikası ile kurum;

- Araştırmadaki önceliklerini ve tercihlerini,
- Öğretim üyeleri ve diğer araştırma kadrolarıyla ilgili uygulamalarını,
- Araştırma kaynaklarını ve altyapısının yönetimindeki tercihlerini,
- Eğitim-öğretim ve toplumsal hizmet süreçleri ile ilişkisini,
- Araştırma yönetiminde sorumlu olan ve rol alan birimler arasındaki ilişkileri,
- Araştırma çıktılarının ve sonuçlarının izleme, yayma ve yaygınlaştırma yöntemlerini,

belirler.

UYARI:

Kurumun araştırma politikası, stratejik planı ile uyumlu olmalıdır.

NOT:

Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun üniversitelerde "misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma" politikası doğrultusunda araştırma üniversitesi olma hedefinde olan üniversitelerden beklentisi de Araştırma Politikasının belirlenmesidir.

UYARI:

Kurum, Araştırma Politikası belirlerken uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel değişim, ihtiyaç ve/veya politikaları dikkate almalı ve bunlarla uyumlu bir Araştırma Politikası oluşturmalıdır.

UYARI:

Araştırma politikası karar odaklı olup, kuruma ait ilke ve değerleri vurgulayıcı nitelikte hazırlanmalıdır.

3.2. Araştırma Stratejisi

Kurumun araştırma stratejisi, araştırmaya yönelik vizyona ulaşılmasını sağlayacak seçim ve yöntemleri içeren amaç ve hedefleri yansıtmaktadır. Bu araştırma stratejisi belirlenirken üst ve orta yönetim ile tüm paydaşların görüşleri dikkate alınmalı ve bu doğrultuda güncellenebilir (esnek) eylem planları oluşturulmalıdır.

Kurumun araştırma stratejisi hazırlanırken aşağıdaki unsurların dikkate alınması önerilmektedir:

- Kurumun stratejik planı çerçevesinde belirlenen akademik öncelikleriyle uyumlu olması,
- Kurumun araştırma faaliyetleri ile diğer faaliyetlerini (eğitim- öğretim, topluma hizmet) bütünleştirici eylemlerden oluşması,
- yerel, bölgesel ve ulusal kalkınma hedefleri ile ilişkili olması ve
- değer üretebilen ve toplumsal faydaya dönüştürülebilen araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yönelik olması.

Bu gerekliliklerle birlikte Kurumun araştırma stratejisinin;

- araştırmaların öncelikli alanlara yönelmesini hedefleyen,
- toplumsal faydaya dönüştürülebilen faaliyetleri esas alan,
- stratejiler doğrultusunda araştırmaya yönelik alt ve üst yapı ile mali kaynakların etkili yönetimini kapsayan,
- kurum dışı mali kaynakları kullanmayı teşvik eden,
- araştırmacı niteliğinin ve motivasyonunun yükseltilmesini dikkate alan,
- lisans ve lisansüstü araştırma projelerinin desteklenmesine odaklanan,
- disiplinlerarası veya çok disiplinli programları ve araştırmaları teşvik eden

bir yapıda kurgulanması faydalı olacaktır.

Araştırma stratejisinin önemli unsurlarından biri de araştırma öncelikleridir. Araştırma öncelikleri belirlenirken ilk olarak ulusal kalkınma hedefleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ardından bu hedeflere yönelik kurumdaki mevcut araştırma kaynakları ve yetkinlikleri dikkate alınarak kurumun öncelikli araştırma alanları belirlenmelidir.

Üst ve orta yönetim tarafından katılımcı bir süreç çerçevesinde oluşturulması beklenen araştırma stratejisinin yukarıda belirtilen unsurlara ulaşmak üzere gerekli altyapı ve mali kaynakları oluşturmaya ve bunları etkin şekilde kullanmaya yönelik bir içeriğe de sahip olması yerinde olacaktır.

NOT:

Kurum, araştırma politika ve stratejilerini belirlerken; ulusal kalkınma hedeflerini odağına koyarak iç ve dış paydaşlarının görüş ve önerilerini dikkate almalıdır.

UYARI:

Araştırma stratejisinin araştırma politikasından en temel farkı; duruma göre güncellenebilir ve dinamik olması, üst ve orta yönetim tarafından hedeflere dönüştürülmesi ve eylem planı şeklinde tasarlanmasıdır.

RAPORLAMA:

Kurumun araştırma stratejisine ilişkin durumu raporlanırken, aşağıdaki hususların vurgulanması beklenmektedir:

- Kurumun araştırma stratejisi ve hedefleri ile bunlar doğrultusunda izlediği araştırma politikası.
- Kurumdaki araştırma-geliştirme süreçleri ile eğitim-öğretim süreçlerinin bütünleştirildiği alanlar ve bu alanlarda izlenen politikalar.
- Kurumdaki araştırma-geliştirme süreçleri ile toplumsal katkı süreçlerinin bütünleştirildiği alanlar ve buralarda izlenen politikalar
- Yerel/bölgesel/ulusal kalkınma hedefleri ve bu hedeflerin kurumun araştırma-geliştirme stratejilerine etkisi
- Yapılan araştırmaların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapıya katkısının teşvik edilmesi ve sonuçların değerlendirilmesi

Kanıtlar:

Not:

Kurumun araştırma stratejisine ilişkin olgunluk düzeyi belirlenirken, gerçekleştirilen uygulamaların aşağıdaki kanıtlar çerçevesinde sunulması beklenmektedir:

- Kurumun araştırma politikası, stratejisi ve hedefleri ile bunların uygulandığına dair kanıtlar.
- Eğitim-öğretim (lisans ve lisansüstü) programlarında araştırma politikasının uygulanmasına ilişkin kanıtlar.
- Öğrencilerin araştırma faaliyetlerine aktif katılımını gösteren kanıtlar.
- Araştırma performans göstergeleri.
- Kuruma özgü anahtar performans göstergeleri.
- Araştırma-geliştirme süreçlerinin yönetimi ve organizasyon yapısı.
- Araştırma yönetim modeli.

- Araştırma faaliyetlerini yürüten birimler.
- Kalkınma hedefleriyle uyumlu araştırma faaliyetleri.
- Toplumsal katkı kapsamındaki çalışmalarının sonuçlarını gösteren veriler (demografik veriler, işgücü piyasası vb.).
- Paydaş katılımına ilişkin kanıtlar.
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilen özgün yaklaşım ve uygulamalar.

3.3.Araştırma Kaynakları

Kurumun araştırmaya yönelik kaynakları temel olarak altyapı kaynakları ve mali kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılır.

Araştırmaya yönelik altyapı kaynakları; araştırma ve uygulama merkezlerinde bulunan araştırma ekipman ve donanımı, merkez ve birim araştırma laboratuvarları ile kütüphane ve veritabanları olarak sıralanabilir.

Bu altyapıların kurumun öncelikli araştırma alanlarını destekleyecek şekilde kurgulanmasına özellikle dikkat edilmelidir. Ayrıca altyapılar arasındaki uyum, iş birliği ve koordinasyon da üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Kurumun araştırmaya yönelik mali kaynakları, iç mali kaynaklar ve dış mali kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

- İç Mali Kaynaklar: Kurumda araştırmayı desteklemek için kullanılan temel iç mali kaynağı, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) oluşturmaktadır. Kurumun araştırma hedeflerini destekleyecek şekilde oluşturulan BAP Yönergesi'nin Kurumun araştırma politikasıyla uyumlu ve uygulanabilir nitelikte olması gerekmektedir.
- Dış Mali Kaynaklar: Araştırmaya yönelik dış mali kaynaklar; proje desteği, bağış, sponsorluk vb. unsurlardan oluşmaktadır. Bu unsurlar; Bakanlıklar, YÖK, TÜBİTAK, Kalkınma Ajansı ve Kalkınma İdareleri gibi kamu kurumlarınınca sağlanan kaynaklardan oluşabileceği gibi özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan kaynaklarca da karşılanabilir. Ayrıca özellikle uluslararası kuruluşlarca sağlanan araştırma kaynaklarından (AB projeleri gibi) etkin bir şekilde faydalanılarak araştırmaya yönelik mali kaynak sağlanabileceği de göz ardı edilmemelidir.

Özellikle iç mali araştırma kaynaklarının birimlere (fakülteler, enstitüler, merkezler vb.) tahsisi ve her birim bütçesinin hangi projeler için ve hangi miktarda harcanacağını belirlemesi (kaynakların tahsisi) önemli bir husustur. Bu noktada, birimlerin araştırma ve geliştirmeye yönelik faaliyetleri (yayınları, öğretim üyesi ve lisansüstü öğrenci sayıları vb.) dikkate alınarak kaynak dağılımı yapılabilir. Kaynakların tahsisi hususunda, BAP Komisyonu tarafından tüm birimlerin uyması gereken çerçeve ilkelerin belirlenmesi ve bunun birimlere duyurulması da önem taşımaktadır.

Özellikle araştırma alt yapısını oluşturan laboratuvar ve donanım gibi kaynakların etkin ve verimli kullanımı konusu üzerinde titizlikle durulmalıdır. Bu kapsamda ilk olarak mevcut durum (kullanım oranları, kullanım çeşitliliği vb.) analiz edilmeli ve iyileştirmeye açık yanlar belirlenerek uygulamaya geçirilmelidir. Araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan tüm çalışanların doğru kaynağa ve en etkin şekilde ulaşımı, Kurum araştırma politikasının da temel hedeflerinden biri olmalıdır.

Kurumun çeşitli birimlerinde bulunan ekipman ve donanımın kayıt altına alınması, bu donanımların verimli bir biçimde kullanılması ve kaynak israfının önlenmesi açısından "Araştırma Altyapı Envanteri" şeklinde bir yapının kurulması faydalı olacaktır.

Raporlama:

Kurumun araştırma kaynaklarına ilişkin durumu raporlanırken, aşağıdaki hususların vurgulanması beklenmektedir:

- Kurumun araştırma-geliştirme alanındaki strateji ve hedefleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürebilmesi için gerekli kaynaklarını planlama, tedarik etme ve kullanma yöntemleri.
- Kurumun araştırma-geliştirme faaliyetlerine paydaşların katılımı.
- Kurumun araştırma-geliştirme faaliyetlerinin sonuçlarını izleme mekanizmaları.
- Kurumun araştırma çalışmalarında kullandığı üniversite dışı fonları kuruma aktarmaya yönelik izlediği stratejiler.

KANITLAR:

Not:

Kurumun araştırma kaynaklarına ilişkin olgunluk düzeyi belirlenirken, gerçekleştirilen uygulamaların aşağıdaki kanıtlar çerçevesinde sunulması beklenmektedir:

- Araştırma-geliştirme altyapısı ve gelişimine ilişkin kanıtlar.
- Araştırma-geliştirme bütçesi ve dağılımı.
- Öncelikli araştırma alanlarına ayrılan bütçe.
- Araştırma-geliştirme kaynaklarının etkin kullanımı sağlayan uygulamalar.
- Araştırma çerçevesinde yapılan stratejik ortaklıklar (Kamu veya özel).
- İç kaynaklar (BAP) ve bunların birimler arası dağılımı.
- BAP Yönergesi
- Dış kaynaklar ve dış kaynak kullanımında yıllar itibarıyla gerçekleşen değişimler.
- Destek birimler ve çalışmalarına ilişkin kanıtlar.
- Doktora programları.
- Post-doc programlara ilişkin uygulamalar.

- Paydaş katılımına ilişkin kanıtlar.
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilen özgün yaklaşım ve uygulamalar.

3.4. Araştırma Yetkinliği

Kurumun araştırma yetkinliğinin temelini, kurumun insan kaynağı (öğretim elemanları) oluşturmaktadır. Bu kapsamda Kurum, öğretim elemanlarının araştırma yetkinliğinin sürdürmek ve iyileştirmek için olanaklar sunmalıdır.

İnsan kaynağı, kurumun belirlediği araştırma hedeflerine ulaşmasında en önemli unsurlardan biridir. Bu kapsamda kurumun araştırma strateji ve hedefleri ile uyumlu ve bu hedeflere katma değer oluşturacak ulusal ve uluslararası insan kaynağını planlamak önemli bir gerekliliktir. İnsan kaynağı planlamasının yapılmasının ardından "İnsan Kaynakları Yönetim Modeli"nin oluşturulması faydalı olacaktır. Bu modelin aşağıdaki unsurları içermesine dikkat edilmelidir:

- performans değerlendirme kriterlerini oluşturmak ve düzenli olarak izlemek,
- kariyer yönetimi (akademik yükselme ve atama) konusundaki kural ve süreçleri belirlemek,
- mesleki yetkinlikleri iyileştirmek amacıyla kişisel eğitim programları organize etmek.

Kurumun eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerinde bulunan akademik kadrolarına ilişkin işe alım, atanma ve yükseltme süreçlerinin tanımlı ve açık olması beklenmektedir. Özellikle araştırma politika, strateji ve hedefleri ile öğretim üyeliğine atanma/yükseltme süreci arasında net ve tutarlı ilişki sağlanmalıdır. Bu sürecin inşasına ilişkin olarak aşağıdaki unsurlara dikkat edilmesi önerilmektedir:

- Kurumun araştırma strateji ve hedefleri doğrultusunda akademik personel ihtiyacının belirlenmesi,
- Akademik personelin işe alım süreçlerinin tanımlı ve açık olması,
- Akademik personelin araştırma ve geliştirme performansının izlenmesine yönelik tanımlı süreçlerin bulunması (yönetmelik, yönerge, rehber, kılavuz vb.) ve tüm bu belgelere kolay erişim sağlanması,
- Akademik personelin araştırma ve geliştirme performansının izlenmesine yönelik süreçlerin kurumun akademik birimleri arasındaki farklılıklar dikkate alınarak tasarlanmış olması,
- Akademik personelin araştırma ve geliştirme performansını takdir-tanım ve ödüllendirmek üzere yapılan uygulamaların (yayınlarla yönelik teşvik mekanizmalarının olması ve bunların sürdürülebilir kılınması, yıllık performansa göre başarılı akademik personelin takdir edilmesi ve bunun kamuoyu ile paylaşımı vb.) bulunması,

- Akademik personelin araştırma ve geliştirmeye ilişkin ulusal ve uluslararası araştırma ağlarına dahil olmasını destekleyecek (kongre/konferans katılım ve düzenlemeye yönelik süreçlerin tanımlı olması ve bu desteklere ayrılmış bütçenin bulunması vb.) unsurların bulunması,
- Akademik personelin araştırma ve geliştirme yetkinliğini geliştirmek üzere eğitimlerin gerçekleştirilmesi.

Kurumun araştırma yetkinliğinin gelişmesinde önemli unsurlardan biri de iş birliği imkanlarının oluşturulmasıdır. Bu kapsamda kurumda ulusal ve uluslararası düzeyde kurum içi ve kurumlar arası;

- ortak programlar ve ortak araştırma birimleri oluşturulması,
- araştırma ağlarına katılım sağlanması ve
- işbirlikleri kurulması

gibi çoklu araştırma faaliyetleri ile araştırma yetkinliğinin geliştirilmesi mümkün olabilir. Kurumlar ve disiplinler arası araştırmalara imkân sağlayan bu tür faaliyet, program ve yapıların tüm düzeylerde oluşturulması, kurumun araştırma yetkinliğine önemli katkılar sağlayacaktır.

Raporlama:

Kurumun araştırma yetkinliğine ilişkin durumu raporlanırken, aşağıdaki hususların vurgulanması beklenmektedir:

- Kurumun araştırma-geliştirme alanındaki strateji ve hedefleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürebilmesi için gerekli kaynaklarını planlama, tedarik etme ve kullanma yöntemleri.
- Kurumun araştırma-geliştirme faaliyetlerine paydaşların katılımı.
- Kurumun araştırma çalışmalarında kullandığı üniversite dışı fonları kuruma aktarmaya yönelik izlediği stratejiler.
- Kurumun dış kaynaklardan sağladığı desteklerin (proje desteği, bağış, sponsorluk vb.) stratejik hedeflerine sağladığı katkı oranı.
- Akademik personelin araştırma-geliştirme yetkinliğini geliştirmek üzere yapılan eğitimler (programı, veriliş yöntemi, katılım bilgileri vb.)

KANITLAR:

Not:

Kurumun araştırma yetkinliğine ilişkin olgunluk düzeyi belirlenirken, gerçekleştirilen uygulamaların aşağıdaki kanıtlar çerçevesinde sunulması beklenmektedir:

- Yükseltme ve atanma kriterleri ve uygulamaları.

- İnsan kaynağına yönelik gerçekleştirilen eğitimler ve bu eğitimler sonunda elde edilen kazanımlar.
- Öğretim elemanlarının süreçlerin planlanması ve iyileştirilmesine katılımına ilişkin kanıtlar.
- Kurumun dahil olduğu araştırma ağları.
- Kurumun ortak programları ve araştırma birimleri.
- Ortak araştırmalardan üretilen çalışmalar.
- Paydaş katılımına ilişkin kanıtlar.
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilen özgün yaklaşım ve uygulamalar.

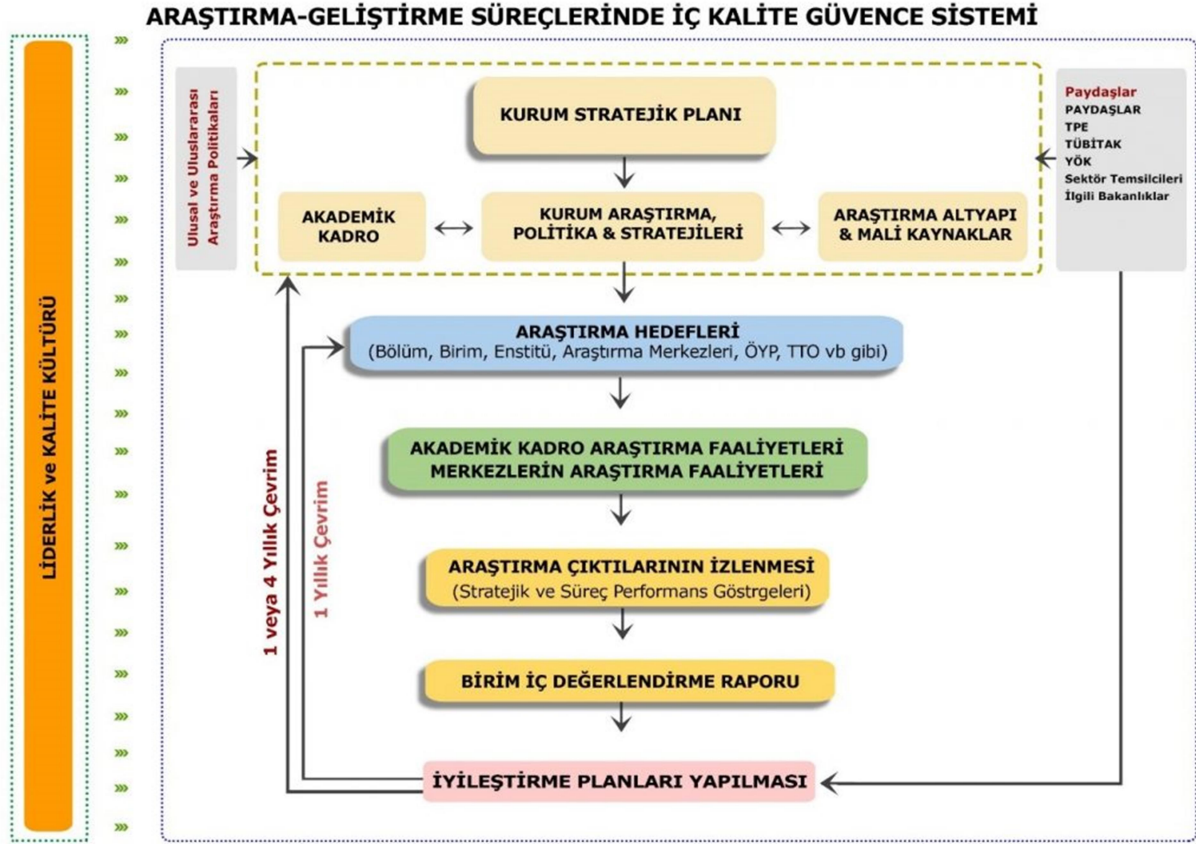
3.5.Araştırma Performansı

Kurum, araştırma ve geliştirme faaliyetlerini verilere dayalı olarak ve düzenli aralıklarla ölçmeli, değerlendirmeli ve sonuçlarını yayımlayarak kamuoyu ile paylaşmalıdır. Elde edilen bulgular, kurumun araştırma ve geliştirme performansının periyodik olarak gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi için kullanılmalıdır. Kurumun araştırma ve geliştirme performansının izlenmesine yönelik olarak aşağıdaki unsurların dikkate alınması gerekmektedir:

- Akademik personelin araştırma ve geliştirme performansının izlenmesine yönelik kurumun genel bilgi sistemine entegre ve güncel bir bilgi sisteminin olması,
- Kurumun fakülte/enstitü ve birimlerinin araştırma ve geliştirme süreçlerinin yıllık öz değerlendirme raporunun olması,
- Merkezlerin, laboratuvarların ve arayüz kuruluşlarının (TTO, Kuluçka merkezleri vb.) araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yönelik yıllık öz değerlendirme raporunun olması,
- Kurumun araştırma ve geliştirme performansını izlemek üzere kullandığı kanıtların (üniversite sıralamaları, kurumsal dış değerlendirme raporları vb.) belirlenmiş olması,
- Araştırma ve geliştirme faaliyetleri ve projelerle ilgili paydaş geri bildirimlerini almak için kullanılan mekanizmaların (belge, doküman, anket, form vb.) listesi ve örneklerinin bulunması.

Bir kurumun araştırma ve geliştirme alanındaki kalite güvencesi sisteminin bütünü etkileyen iki ana unsur, Liderlik ve Kurum Kültürü'dür. Kurumu değişime hazırlayan, yenilikçi ve vizyoner bir liderlik ile işbirliğini esas alan kurum kültürü, araştırma ve geliştirme süreçlerinde kalite güvencesinin sağlanması için gereklilik arz etmektedir.

Aşağıda yer alan şekil genel olarak Araştırma ve Geliştirme Süreçlerinde İç Kalite Sistemi'nin nasıl kurgulanabileceğini göstermektedir.

Bir kurum, araştırma ve geliştirme ile ilgili olarak PUKÖ döngüsünde aşağıdaki hususları göz önünde bulundurmalıdır:

Planlama: Bu aşamada kurumlar genel olarak Stratejik Planı dikkate alarak, kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere çeşitli hususlarda planlama yaparlar. Kurumun planlamaya yönelik düzenlemeleri aşağıdaki hususlara yönelik olabilir:

- Kurumun araştırma ve geliştirme politikası & stratejik amaçları
- Üniversitenin araştırmada öncelikli alanları
- Araştırma ve geliştirme süreçlerinin yönetimi & organizasyonel yapıdaki yeri
- Araştırma ve eğitim-öğretim arasındaki bağı oluşturacak politikaların belirlenmesi
- Kadro planlamasının yapılması ve kurumun araştırma ve geliştirme hedefleri ile öğretim üyeliğine yükseltme ve atanma ölçütleri ilişkisinin oluşturulması
- Akademik personelin araştırma-geliştirme performansını izlemek üzere geçerli olan tanımlı süreçlerin (yönetmelik, yönerge, süreç tanımı, rehber, kılavuz vb.) oluşturulması
- Performans göstergelerinin belirlenmesi
- Araştırmaya yönelik fiziksel altyapı ve donanım için planlama yapılması (kütüphane, veri tabanı, laboratuvar vs.)

- Araştırmanın finansal kaynak planlanması (iç/dış fonlar)
- Araştırma altyapı, laboratuvar, donanım envanterinin oluşturulması
- BAP yönergesinin hazırlanması
- Stratejik işbirliklerine yönelik planlama

Uygula: Bu aşamada kurumlar, genel olarak, planlama aşamasında belirtilen konulara yönelik eylemleri uygulamaya koyarlar. Kurumun uygulamaya yönelik düzenlemeleri aşağıdaki hususlara yönelik olabilir:

- Kurumun araştırma ve geliştirme politikası & stratejik amaçlarını gerçekleştirmek
- Yetkin/alanında uzman araştırmacıları istihdam etmek
- Akademik personelin araştırma performansını takdir-tanıma ve ödüllendirme için yapılan uygulamalar
- Akademik teşvikler (yayın ve konferans desteği)
- Akademik personelin araştırma-geliştirme yetkinliğini geliştirmek üzere yapılan eğitimler
- Araştırma Bilgi Sistemini kurgulamak ve diğer sistemlerle entegre etmek
- Disiplinler & fakülteler arası araştırma olanakları sunmak
- Disiplinlerarası doktora programları geliştirmek
- Araştırma hedefleri doğrultusunda UYGAR Merkezler kurmak
- Teknoloji Transfer Ofisi, Teknopark ve Kuluçka merkezleri kurmak
- Araştırma bütçesini öncelikli alanlara göre kullanmak
- BAP yönergesine uygun kaynak kullanmak
- Paydaşlarla yapılan işbirlikleri (fuar, kariyer günleri, projeler)

Kontrol: Bu aşamada kurumlar genel olarak uygulama aşamasında belirtilen konulara yönelik eylemlerin değerlendirilmesini yaparlar. Kurum bu değerlendirmeleri yıllık veya daha uzun dönemli olarak yapabilir. Kurumun alınan aksiyonların değerlendirilmesine yönelik kontrolleri aşağıdaki hususları içerebilir:

- Araştırma faaliyetleri ve projelerle ilgili paydaş geri bildirimlerini almak için çeşitli mekanizmaların kullanılması
- Kurumun araştırma ve geliştirme performansını izlemek üzere kullandığı kanıtlar (QS, Times Higher Education URAP, Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi vb. sıralama sistemleri)
- Kurumun, birimlerin ve merkezlerin araştırma-geliştirme süreç ve faaliyetlerini içeren yıllık öz değerlendirme raporu hazırlaması (yayınlara niteliği ve niceliği, proje sayıları ve odak alanlardaki yeri, alınan patentler ve ticarileştirme, kurumdan doktora derecesi alanların çalıştığı kurumlar, alınan uluslararası ödüller, proje ve yayınların bölgesel katkısı/etkisi).

Önlem A1: Bu aşamada kurumlar genel olarak kontrol aşamasında belirtilen konulara yönelik önlem alıcı adımları atarlar. Bu aşamada iyileştirme adımlarını atarken paydaşlarının görüşlerini almalıdır. Söz konusu önlemler kısa ve uzun vadeli olarak alınabilir. Kurumun gelişmeye açık yönlerini iyileştirme amacıyla aldığı önlemler aşağıdaki hususları içerebilir:

- Araştırma politika ve stratejilerinin güncellenmesi
- Araştırma hedeflerinin yeniden oluşturulması ve/veya güncellenmesi
- Araştırma performans göstergelerinin güncellenmesi
- İç ve dış paydaşlarla olan işbirliklerinin gerçekleşme düzeyi ve gerekli düzenleme/güncellemelerin yapılması
- Araştırma altyapısına yönelik eksikliklerin giderilmesi
- Araştırma performansının dikkate alınarak kaynakların ve bütçenin tahsisinin yeniden gözden geçirilmesi
- Araştırma faaliyetlerine yönelik olarak yapılan değerlendirme sonuçlarının paydaşlarla ve kamuoyuyla paylaşılması sağlanmalıdır.

Kurumun araştırma performansı süreçleri kapsamında araştırma performansının değerlendirilmesi ve sonuçlara dayalı olarak iyileştirilmelerin yapılması, önemli bir uygulama alanıdır.

Kurumda; araştırma politikası, hedefleri ve stratejisi doğrultusunda tüm birimlerin araştırma performansının izlenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin sürdürülebilir ve olgunlaşmış uygulamalar oluşturulması hedeflenmelidir. Temel amaçlardan biri de bu uygulamaların kurumun tamamında benimsenmiş olmasıdır.

Araştırma performansının izlenmesi sonucunda elde edilen çıktılara dönük teşvik ve takdir mekanizmalarının oluşturulması da kurumların üzerinde durması gerekli önemli konulardan biridir.

Raporlama:

Kurumun araştırma performansına ilişkin durumu raporlanırken, aşağıdaki hususların vurgulanması beklenmektedir:

- Kurumun araştırma ve geliştirme faaliyetlerine ilişkin etkililik düzeyi/performansının ölçülmesi ve değerlendirilmesi
- Kurumun, araştırma hedeflerine ulaşabilmesi için faaliyetlerini gözden geçirmek ve iyileştirmek üzere kullandığı yöntemler.
- Araştırma faaliyetlerine yönelik olarak yapılan değerlendirme sonuçlarının paydaşlarla ve kamuoyuyla paylaşılması.
- Kurumun bölge, ülke ve dünya ekonomisine katkısının ölçülmesi.

KANITLAR:

Not:

Kurumun araştırma performansına ilişkin olgunluk düzeyi belirlenirken, gerçekleştirilen uygulamaların aşağıdaki kanıtlar çerçevesinde sunulması beklenmektedir:

- Akademik personelin araştırma-geliştirme performansını izlemek üzere geçerli olan tanımlı süreçler.
- Akademik personelin araştırma-geliştirme performansını takdir-tanım ve ödüllendirmek üzere yapılan uygulamalar.
- Araştırma-geliştirme hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığını izlemek üzere oluşturulan mekanizmalar.
- Araştırma-geliştirme süreçlerine ilişkin yıllık öz değerlendirme raporları ve iyileştirme çalışmaları.
- Kurumun araştırma ve geliştirme performansını izlemek üzere kullandığı kanıtlar (Üniversite sıralamaları, kurumsal dış değerlendirme raporları vb.).
- Araştırma bütçe performansını izlemeye ilişkin tanımlı süreçler ve uygulamalar
- Bütçenin dağılımı ve yıllar itibarıyla yaşanan değişim.
- Paydaş katılımına ilişkin kanıtlar.
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilen özgün yaklaşım ve uygulamalar.

4. Toplumsal Katkı

4.1. Toplumsal Katkı Politikası

Üniversitelerin fonksiyonlarına ilişkin tartışmaların ışığında, bugün üniversitelerin üç temel fonksiyonunun yaygın bir biçimde kabul edildiği söylenebilir.

Bunlar: eğitim-öğretim, araştırma ve toplum hizmeti' dir.

Tarihi gelişimi içinde ve toplumların ihtiyaçları doğrultusunda değişik ülkelerin ve hatta aynı ülke içindeki üniversitelerin bu fonksiyonlara farklı ağırlıklar verdiği görülmektedir. Bununla birlikte, günümüzde, bütün bu fonksiyonlar, evrensel gelişmeler ve ülkelerin kendi gerçekleri de gözönüne alınarak, aynı kurumun temel fonksiyonları arasında yerlerini almışlardır.

Üniversitelerin toplum hizmeti bağlamında, çeşitli dönemlerde kurulan üniversitelerimizin kuruluş gerekçelerinde topluma yönelik katkı ve hizmetleri açıkça tanımlanmıştır.

Halen Türkiye'de yükseköğretimin planlanması ve yürütülmesine ilişkin ana ilkeler arasında "çevre ve uygulama alanı ihtiyaçlarının karşılanması" ilkesi de yer almaktadır (Yükseköğretim Kanunu; madde 5).

Yükseköğretim Kanunu'nun 12. maddesinde tanımlanan yükseköğretim kurumlarının görevleri arasında; toplumun ihtiyaçlarına uygun eğitim - öğretim, bilimsel araştırma, yayım ve danışmanlık yapmak, yörelerindeki tarım ve sanayinin gelişmesine katkıda bulunmak, sanayi, tarım ve sağlık hizmetleri ile diğer hizmetlerde modernleşmeyi sağlayacak çalışmalara katılmak, bunlarla ilgili kurumlarla işbirliği yapmak ve çevre sorunlarına çözüm getirici önerilerde bulunmak yer almaktadır. Buna göre Yükseköğretim Kanunu, üniversitelere, toplumla bütünleşme ve topluma hizmet sunma konusunda çeşitli görevler vermektedir.

Yine Yükseköğretim Kanunu'nun 37. maddesi; yükseköğretim kurumlarının toplum hizmetleri bağlamında sunacakları bilimsel görüş, proje, araştırma, hasta muayene ve tedavi gibi hizmetlerin üniversite yönetim kurulları tarafından belirlenecek esaslar çerçevesinde yapılacağını ve bu hizmetlerden elde edilebilecek gelirlerin döner sermaye sistemi üzerinden yürütüleceğini hükme bağlamıştır.

Yukarıdaki açıklama ve uygulamaların ışığında, bir üniversitenin toplumsal katkı uygulamalarının; yetişkin eğitimi, uygulamalı araştırma, danışmanlık ve sağlık hizmeti başlıkları altında toplanabilir.

Kurum, eğitim-öğretim ve araştırma rollerinde olduğu gibi, toplumsal katkıyla ilgili rollerini de bir politika belgesinde (Üniversite Politika Belgesi veya Stratejik Planı) açıkça tanımlamalıdır. Bu tanımlamada; kurum sahip olduğu bilimsel bilgi potansiyelini, toplum hizmetlerine ne ölçüde -hangi öncelikte-, hangi alanlarda, hangi mekanizmalarla-araçlarla yansıtacağını açıklamalıdır. Kurum, bu tercihini politika belgesindeki vizyon ve/veya

misyonu ile amaç bölümünde belirlemelidir. Bu tercih belirlenirken; ulusal, bölgesel veya yerel toplum önceliklerine, öncelikli alanlara (tarım, doğal kaynakların geliştirilmesi, turizm vb.) vurgu yapılmalıdır.

Kurumun toplumsal katkı politikası belirlenirken; kurumdaki toplumsal katkı süreçlerinin eğitim-öğretim ve araştırma ile bütünleştirildiği alanlar ve buralarda izlenen politikalar da belirlenmelidir.

Kurum, politikalarını zaman içinde gözden geçirebilir ve bu bağlamda, uygulamalardan elde edilen geri bildirim ve değerlendirme ışığında değişikliklere gidebilir.

Örnek olarak; bir üniversite, üç ana fonksiyon içinde (eğitim, araştırma ve toplum hizmetleri) araştırma fonksiyonuna ağırlık vermeyi ön plana alırken, başka bir üniversite toplum hizmetini ön plana alabilir ya da öncelikli alanlar farklı şekilde tanımlanabilir.

Kurum, politika belgesiyle ortaya koyduğu toplumsal katkı politikasını, herkesin erişebileceği biçimde paydaşlarıyla paylaşmalıdır. Bu bağlamda, kurum politikası, internet ortamında yayımlanmalı, paydaşlara yazıyla duyuru yapılmalı, iç ve dış paydaşlarla toplantılar yapılarak kurum içi ve dışında paylaşım sağlanmalıdır.

Kurumun toplumsal katkı politikasının benimsenmesi, çeşitli uygulamalar yoluyla gözlenebilir. Politikanın hayata geçirilmesine yönelik mekanizmaların oluşturulması - örneğin; danışma kurulu, sürekli eğitim merkezi, halk sağlığı araştırma merkezi, teknokent, üniversite-endüstri ilişkileri ofisi, döner sermaye birimi vb oluşturulması, bu hizmetlerin nasıl verileceğine ilişkin Üniversite veya Fakülte Yönetim Kurulu kararları ...- bunlardan bazılarıdır. Fakülteler düzeyinde ayrıntılı plan ve programların yapılması ve uygulamaya geçilmesi örnek olabilir. Yine, öğretim üyelerinin uygulama alanlarıyla ilgili ortak çalışmaları, danışmanlık eğilimleri, ortak proje yürütülmesi vb. çalışmalar bu konuya örnek gösterilebilir.

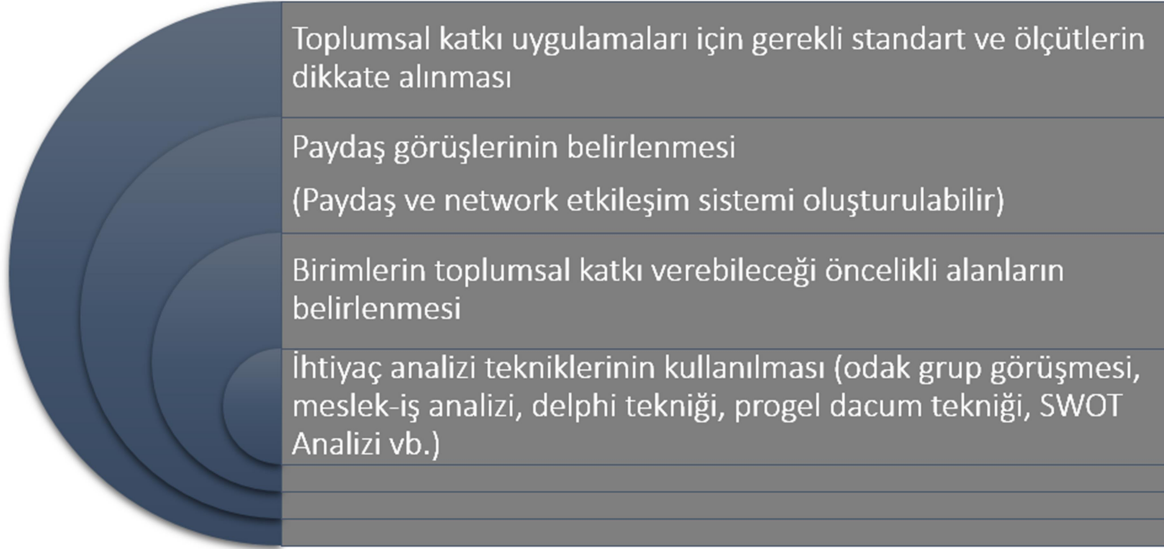
4.2. Toplumsal Katkı Stratejisi ve Hedefleri

Kurum, stratejik planı çerçevesinde toplumsal katkı politikası ile ilişkili olarak belirlediği toplumsal katkı strateji ve hedefleri olmalı ve bunlarla uyumlu toplumsal katkı uygulamalarını teşvik etmelidir.

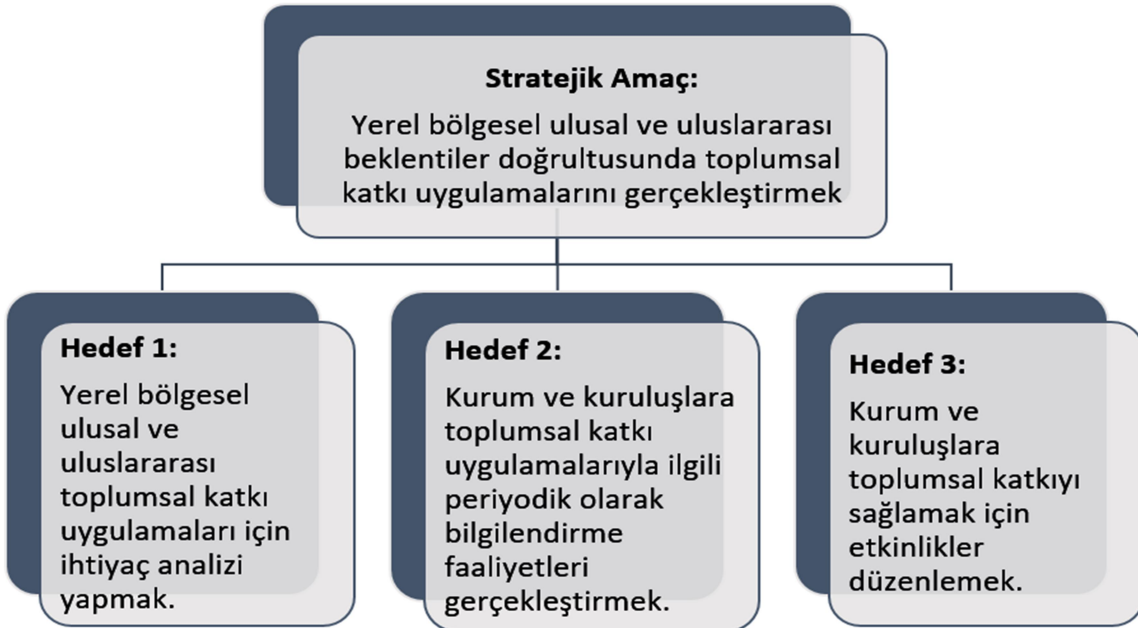
4.2.1. Toplumsal katkı strateji ve hedeflerinin belirlenmesi

Kurumun toplumsal katkı strateji ve hedeflerinin kurumun stratejik planına uygun ve toplumsal katkı politikası ile ilişkili olması beklenir. Kurumun toplumsal katkı strateji ve hedefleri belirlenirken yapılacak işlemlerden bazıları aşağıdaki şekil'de yer almaktadır:

Toplumsal Katkı Strateji ve Hedeflerinin Belirlenmesi

Aşağıdaki şekilde bir kurumun toplumsal katkı strateji ve hedeflerine ilişkin örneklere yer verilmiştir.

4.2.2. Toplumsal katkı çıktılarının belirlenmesi

Toplumsal katkı uygulamalarının hedeflerinin; ihtiyaç analizlerine göre ve beklenen toplumsal katkı çıktıları dikkate alınarak belirlenmesi gerekmektedir.

Toplumsal katkı çıktıları, genel ve uygulamalar özelinde belirlenebilir. Toplumsal katkı çıktıları; yükseköğretim kurumlarının ülkeye-topluma-bölgeye-kültüre- ekonomiye vb. sağladığı her tür katkı olabilir. Aşağıda kuruma yönelik genel ve uygulamalara yönelik özel toplumsal katkı çıktı örnekleri yer almaktadır.

Genel Toplumsal Katkı Çıktısı Örnekleri:

- Üniversitenin sağladığı teknoloji ve lojistik destekle bölgede sürdürülebilir tarımın gelişimi.
- Teknolojik yenilik ve uygulamaların iş çevrelerine duyurulması ve nitelikli eleman ihtiyacı için gereken eğitimlerin sağlanmasıyla bölgenin kalkınması.
- Sanatsal-sosyal ve sportif etkinliklerle bölgenin kültürel yapısının gelişimi.
- Yaşam boyu öğrenme kültürünün oluşturulması ve bu bağlamda yakın çevrede yaşam boyu öğrenme becerilerinin kazanılması.
- Kültürel araştırmalarla bölgenin kültürel zenginliklerin ortaya çıkarılması, korunması ve geliştirilmesi
- İş çevreleriyle bölgesel kalkınmaya yönelik imzalanan protokollerin katkısı.
- Teknopark hizmetleri vb. ile bölgesel kalkınmaya katkı.
- Halka açık kurs ve etkinliklerle halkın bilinçlenmesi (örneğin, sağlık konusunda bilinçlenme vb.).
- Üniversitenin kalkınma ajansı destekli gerçekleştirdiği projelerin etkisi.
- Belediye ile yapılan işbirlikleri ve projeler ile yerel yerel kalkınmanın gelişimi.

Uygulamalara İlişkin Özel Toplumsal Katkı Çıktısı Örnekleri:

- İl sağlık müdürlüğüne bağlı sağlık çalışanlarına yönelik düzenlenen eğitici eğitimi sonrasında eğitim veren doktorların yeni öğretim yöntem ve tekniklerini derslerinde kullanmaları.
- İş sağlığı ve güvenliği eğitimi alan liman çalışanlarının bu anlamda farkındalıklarının ve yetkinlerinin gelişimi.
- MEB İle imzalanan protokol gereği öğretmenlerin hizmet-içi eğitime alınması ve öğretmenlerin öğrenci merkezli öğretme-öğrenme süreci yeterliklerinin gelişimi.
- Spor alanlarına ilişkin beceri eğitimi alan çocuk, genç ve yetişkinlerin eğitim aldıkları spor alanlarına ilişkin yeterliklerinin gelişimi.

Toplumsal katkı çıktıları belirlendikten sonra kurumun toplumsal katkı stratejileri ve hedefleri belirlenir. Sonrasında ise kurumun bu hedefleri gerçekleştirmek üzere toplumsal katkı uygulamalarını hayata geçirmesi gerekir. Bu uygulamalar kurumun toplumsal katkı

fonksiyonlarına göre çeşitlilik gösterebilir (servis, yayın, sosyal-sportif etkinlikler vb.) Bu etkinlikler girişimcilik, kariyer gelişimi, yerel ve bölgesel organizasyonlar, işbirliği, toplum için etkinlikler, kültürel sanatsal ve sportif etkinlikler, sosyal sorumluluk etkinlikleri, hizmetler, yaşam boyu öğrenme etkinlikleri vb. kurumların misyon ve kapasitelerine göre değişebilir. Etkinliklerin planlanması toplumsal katkı çıktılarının kazanılmasını garanti altına alacak şekilde yapılmalıdır. Bu anlamda toplumsal katkı için çalışacak kurum personeli ve ortam oldukça önemlidir.

4.3. Toplumsal katkı kaynakları

Kurum, toplumsal katkı uygulamaları için ortam ve mali kaynaklar oluşturmalı ve bunların etkin şekilde kullanımına yönelik politikalara ve stratejilere sahip olmalıdır.

Kurum, toplumsal katkı politika ve stratejileri doğrultusunda çeşitli toplum hizmetleri sunmaktadır. Bu hizmetlerin sunumları; çeşitli araştırma ve uygulama merkezleri (sürekli eğitim merkezi, sağlık araştırmaları merkezi, tarım araştırmaları merkezi, çevre araştırmaları merkezi vb.) aracılığıyla yapılmaktadır. Bu hizmet sunumlarının bazıları ücretsiz olarak sunulurken bazıları da gelir getirici bir hizmet olarak sunulmaktadır. Topluma yönelik etkinliklerden elde edilen gelirlerin bütçe yönetimi büyük ölçüde üniversite döner sermaye işletmeleri tarafından sağlanmaktadır.

Kurumun toplumsal katkı amacıyla katılımcılara ücretsiz olarak sunduğu hizmetler için üniversite bütçesinden kaynak ayırması gerekmektedir. Bu tür hizmetlere örnek olarak; konferanslar, toplantılar, sağlık taramaları, araştırma projeleri, yayınlar, gönüllü danışmanlık vb. sayılabilir. Kurum bu hizmetlerden bazılarını paydaşlarıyla ortak proje olarak gerçekleştirebilir. Örneğin; il sağlık müdürlükleriyle ortak sağlık çalışmaları, il tarım müdürlükleriyle ortak çalışmalar, il milli eğitim müdürlükleriyle ortak çalışmalar, üniversite-endüstri ortaklıkları, kalkınma ajanslarıyla ortak çalışmalar, il yönetimleriyle ortak çalışmalar, il kültür müdürlükleriyle ortak çalışmalar vb.

Kurumun gelir getirici bir etkinlik olarak sunduğu hizmetlere; yetişkin eğitimi, bazı araştırma projeleri, sağlık, laboratuvar, danışmanlık vb. hizmetleri örnek olarak verilebilir.

Kurum her yıl bütçesinde, bir taraftan ücretsiz olarak sunacağı hizmetlerle ilgili olarak kendi bütçesinden kaynak tahsis etmeli öbür yandan da gelir getirici hizmetlerle ilgili olarak bütçesini planlamalıdır.

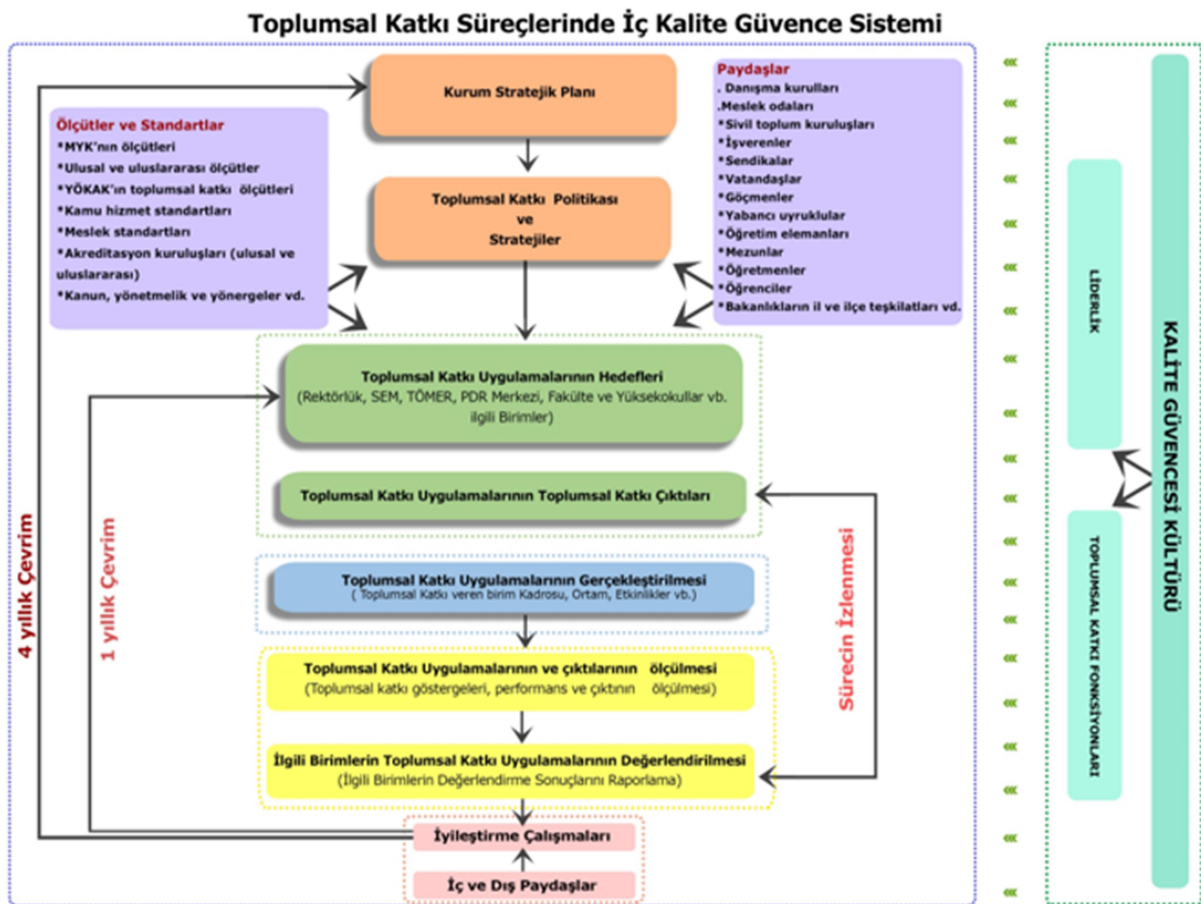
4.4. Toplumsal Katkı Performansının İzlenmesi ve İyileştirilmesi

Kurumun kalite güvence sisteminin bir parçası olarak; toplumsal katkı sürecinin değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir. Toplumsal katkı süreçlerinin değerlendirilmesi; kurumun toplumsal katkı politika, strateji ve hedeflerinin ve bu hedeflerin nasıl gerçekleştirileceğinin belirlendiği; toplumsal katkı uygulamalarının gerçekleştirildiği, toplumsal katkı çıktılarının nitelik ve nicelik olarak izlenerek

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ KALİTE KOMİSYONU, 2020

değerlendirildiği ve ulaşılan sonuçların kontrol edilerek ihtiyaç duyulan iyileştirme çalışmalarının yapıldığı bir süreç olarak ele alınmalıdır.

Aynı zamanda PUKÖ çevrimi olarak da adlandırılan bu süreç; Şekilde Toplumsal katkı süreçlerinde iç kalite güvence sistemi olarak sunulmuştur.

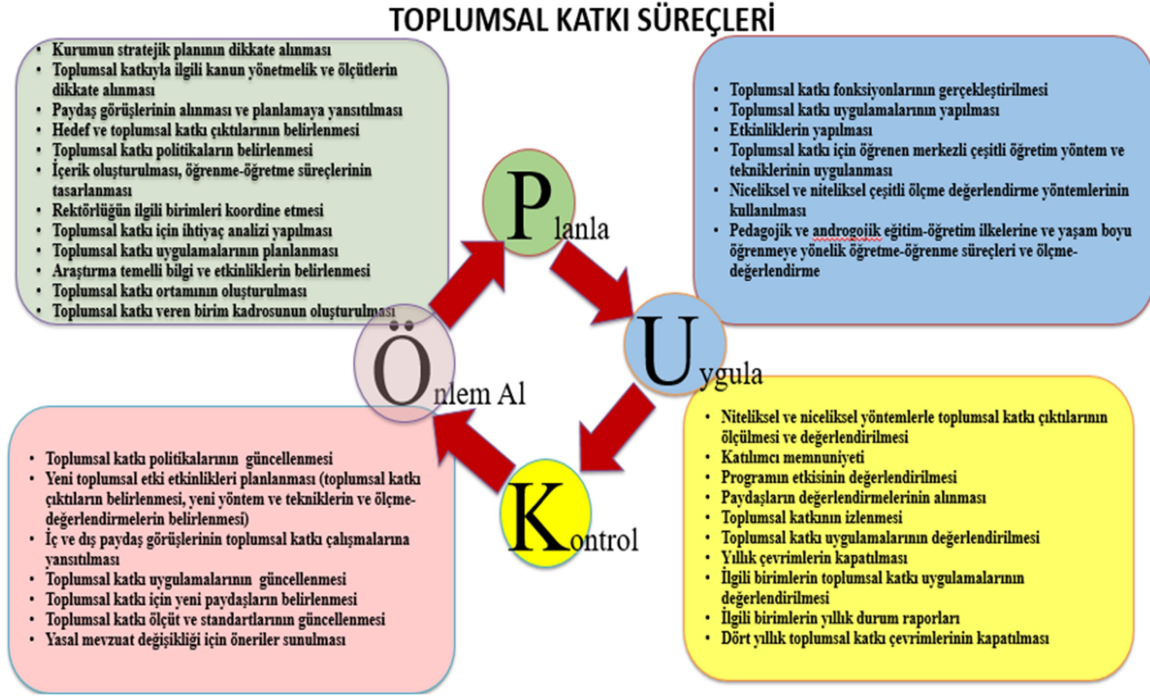

Toplumsal Katkı iç kalite güvence sistemini etkileyen bileşenlerin en başında kurumun kalite güvencesi kültürü yer almaktadır. Toplumsal katkı süreçleri bir yükseköğretim kurumunun çeşitli birimleri ile ilişkili olabilir. Bu bağlamda sosyal etkisi olan kurum olarak liderlik önemli bir yere sahiptir. Kurumun çeşitli toplumsal katkı etkinliklerinde öncü olması önem taşır. Yerel, bölgesel, ulusal ya da uluslararası toplumsal katkı uygulamalarında liderlik yapabilen bir kurum olmak gerekmektedir. Toplumsal katkı fonksiyonları kurumun yaptığı çeşitli toplumsal katkı uygulamalarını kapsar. Bunlar yayın, hizmet, sosyal, sportif, sanatsal

ve kültürel etkinlikler vb. olabilir. Bu fonksiyonlar PUKÖ çevriminin her basamağı için kurumun dikkate alması gereken görevleri kapsar.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ KALİTE KOMİSYONU

Aşağıda Şekilde toplumsal katkı süreçleri birlikte verilmiştir:

Aşağıda toplumsal katkı PUKÖ döngüsünün basamakları açıklanmaktadır:

1. Planlama

Öncelikli olarak, toplumsal katkı uygulamalarının planlanması gerçekleştirilmelidir. Toplumsal Katkı Politikası ile Toplumsal Katkı Stratejileri ve Hedefleri başlığı altında açıklandığı üzere planlama sürecinde dikkat edilmesi gereken ilkeler ve yapılması gerekenler şunlardır:

- Kurumun stratejik planının dikkate alınması
- Toplumsal katkıyla ilgili kanun yönetmelik ve ölçütlerin dikkate alınması
- Paydaş görüşlerinin alınması ve planlamaya yansıtılması
- Hedef ve toplumsal katkı çıktıların belirlenmesi
- Toplumsal katkı politikaların belirlenmesi
- İçerik oluşturulması, öğrenme-öğretme süreçlerinin tasarlanması
- Rektörlüğün ilgili birimleri koordine etmesi
- Toplumsal katkı için ihtiyaç analizi yapılması
- Toplumsal katkı uygulamalarının planlanması
- Araştırma temelli bilgi ve etkinliklerin belirlenmesi
- Toplumsal katkı ortamının oluşturulması
- Toplumsal katkı veren birim kadrosunun oluşturulması

2. Uygulama

Uygulama toplumsal katkı için planlanan etkinliklerin gerçekleştirildiği süreçtir. Aşağıda uygulama sürecinde yapılması gerekenler yer almaktadır:

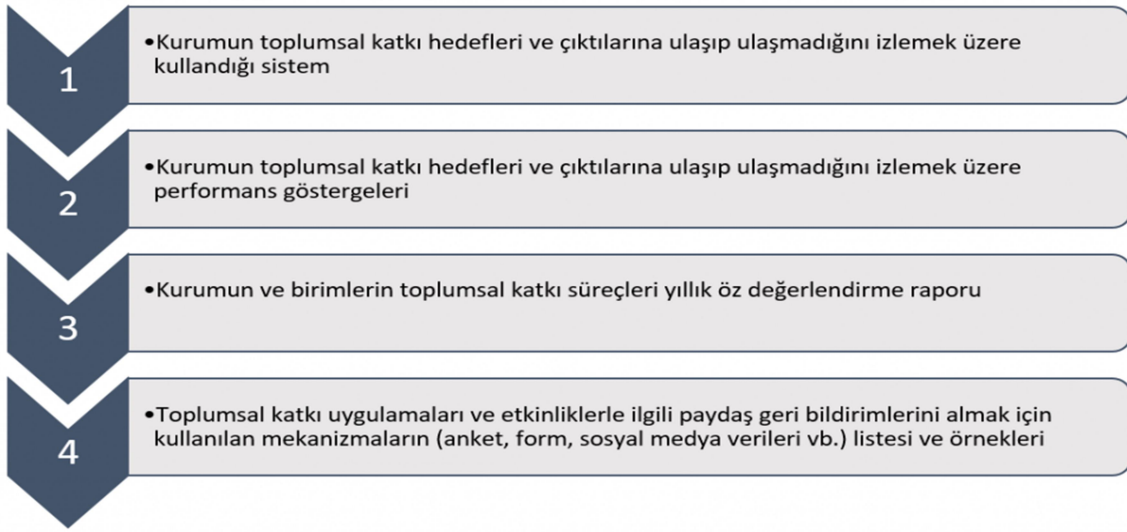
- Toplumsal katkı fonksiyonlarının gerçekleştirilmesi
- Toplumsal katkı uygulamalarının yapılması
- Etkinliklerin yapılması
- Toplumsal katkı için öğrenen merkezli çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanması
- Pedagojik ve androgojik eğitim-öğretim ilkelerine ve yaşam boyu öğrenmeye yönelik öğretim-öğrenme süreçleri ve ölçme-değerlendirme

3. Kontrol Etme

Kontrol etme yapılan toplumsal katkı uygulamalarının ölçülmesi ve değerlendirilmesini kapsar. Aşağıda kontrol etme sürecinde yapılması gerekenler yer almaktadır:

- Niteliksel ve niceliksel yöntemlerle toplumsal katkı çıktılarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi
- Katılımcı memnuniyeti
- Programın etkisinin değerlendirilmesi
- Paydaşların değerlendirmelerinin alınması
- Toplumsal katkının izlenmesi
- Toplumsal katkı uygulamalarının değerlendirilmesi
- Yıllık çevrimlerin kapatılması
- İlgili birimlerin toplumsal katkı uygulamalarının değerlendirilmesi
- İlgili birimlerin yıllık durum raporları
- Dört yıllık toplumsal katkı çevrimlerinin kapatılması

Kurumda gerçekleştirilecek toplumsal katkı uygulamalarının kontrol edilmesi süreci aşağıdaki şekilde özetlenen bileşenlerden oluşabilir.

4. Önlem Alma

Kurumların toplumsal katkı etkinliklerini değerlendirdikten sonra yapmaları gereken süreçlerden birisi önlem alma bir başka deyişle iyileştirme çalışmaları yapmasıdır. Aşağıda Önlem alma sürecinde yapılabilecekler yer almaktadır:

- Toplumsal katkı politikalarının güncellenmesi
- Yeni toplumsal katkı etkinlikleri planlanması (toplumsal katkı çıktıların belirlenmesi yeni yöntem ve tekniklerin ve ölçme-değerlendirmelerin belirlenmesi)
- İç ve dış paydaş görüşlerinin toplumsal katkı çalışmalarına yansıtılması
- Toplumsal katkı uygulamalarının güncellenmesi
- Toplumsal katkı için yeni paydaşların belirlenmesi
- Toplumsal katkı ölçüt ve standartlarının güncellenmesi
- Yasal mevzuat değişikliği için öneriler sunulması

4.5. Toplumsal Katkı Süreçlerinin Yönetimi ve Organizasyonel Yapısı

4.5.1. Kavramlar ve Tanımlar

Toplumsal Katkı Süreçlerinin Yönetimi ve Organizasyonel Yapısı: Bir kurumun toplumsal katkı uygulamaları ile ilgili yönetim ve organizasyonel süreçlerinin, toplumsal katkı

politikaları doğrultusunda ve stratejik plan hedef ve stratejileri ile uyumlu olarak yapılandırılması, planlamalarının yerel, bölgesel ve ulusal kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde yapılması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesidir.

4.5.2. Süreçlerin Yönetimi ve Organizasyonel Yapı

Yükseköğretim kalite güvencesi bağlamında kurumların oluşturacakları politikalardan biri de toplumsal katkı politikasıdır. Kurumun toplumsal katkı politikası ile uyumlu, toplumsal katkı hedefleri ve stratejileri doğrultusunda kurumsal bir yönetim ve organizasyon yapısına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda toplumsal katkı süreçlerinin yönetimi ve organizasyonel yapısı, kurumlarca ayrı bir süreç olarak oluşturulmalıdır. Bu yapının sistematik bir şekilde ve sürdürülebilir olması önemli bir husustur.

Toplumsal katkı politikasına bağlı olarak süreçlerin yönetimi ve organizasyonel yapısı oluşturulurken politikası gereği çok katılımcı olması beklenmektedir. Bu yapı içerisinde hiyerarşik bağlantıların iyi tanımlı ve birbiriyle ilişkili olarak etkin olması beklenmektedir. Bu süreçte başta rektörlük olmak üzere kurum kalite komisyonu ile ilişkili toplumsal katkı koordinatörlüğü, uygulama ve araştırma merkezleri, koordinatörlükler, tüm akademik birimler, sürekli eğitim merkezi ve bazı idari birimler yer alabilir. Bu yapının içerisinde takvim, yönergeler, süreçler vb. hazırlanır. Sistematik bir yapı ve organizasyon sağlanmalıdır.

Toplumsal katkı süreçlerinde iç kalite güvence sisteminde PUKÖ döngüsü incelendiğinde, toplumsal katkı bağlamında iç kalite güvence sistemini etkileyen bileşenlerin başında kurumun kalite güvencesi kültürü yer almaktadır. Toplumsal katkı süreçleri bir yükseköğretim kurumunun çeşitli birimleri ile ilişkili olabilir. Bu bağlamda sosyal etkisi olan kurumda liderlik özelliği önemli bir yere sahiptir. Kurumun çeşitli toplumsal katkı etkinliklerinde öncü olması önem taşır. Yerel, bölgesel, ulusal ya da uluslararası toplumsal katkı uygulamalarında liderlik yapabilen bir kurum olmak gerekmektedir. Toplumsal katkı fonksiyonları yükseköğretim kurumlarına göre değişebilen kurumun yaptığı çeşitli toplumsal katkı uygulamalarını kapsar. Bunlar hizmet, araştırma ve yayın, toplumsal projeler, sosyal, sportif, sanatsal ve kültürel etkinlikler vb. olabilir. Bu fonksiyonlar, PUKÖ çevriminin her basamağı için kurumun dikkate alması gereken görevleri kapsamalıdır. Toplumsal katkı ile ilgili tüm süreçlerin planlanması, uygulanması, izlenerek değerlendirilmesi ve iyileştirme çalışmalarının yapılması gereklidir.

Toplumsal katkı süreçlerinin yönetimi ve organizasyon yapısında Toplumsal Katkı Yönetim Modeli kullanılabilir. Bu modelin uygulanmasında kurumların kendi özelliklerine göre farklılıklar olması beklenmektedir.

Kurumun, toplumsal katkı modelini kullanırken aşağıdaki unsurları dikkate alması önerilmektedir:

- Kurumun stratejik planındaki toplumsal katkı öncelikleriyle uyumlu olması,
- Kuruma özgü ve kurumun tercihleri doğrultusunda toplumsal katkı uygulamaları olması,
- Yerel, bölgesel ve ulusal kalkınma hedefleri ile ilişkili olması,
- Toplumsal katkı sağlayıcı uygulamalar olması,
- Kurumun toplumsal katkı faaliyetleri ile diğer faaliyetlerini (eğitim- öğretim, araştırma, yönetim sistemi) bütünleştirici olması,
- Toplumsal katkı stratejileri ve hedefleri doğrultusunda kaynakların etkili yönetilmesi,
- Tüm birimlerde toplumsal katkıyı motive eden bir anlayış olması,
- Toplumsal katkı faaliyetlerinin planlanması, uygulanması izlenmesi ve değerlendirilmesi ile iyileştirme faaliyetlerinin sistematik olarak yapılıyor olması.

Her yükseköğretim kurumu kendisine özgü toplumsal katkı modeli ve ona uygun yönetsel ve organizasyonel yapısını oluşturabilir. Örneğin, bir kurumda toplumsal katkı yönetim modelinde topluma yönelik tedavi ve bakım hizmetleri veren birimler, paydaşlarla yapılan etkinliklerde görev alan akademik ve idari birimler, üniversite-sanayi işbirliği etkinliğini artırmada görev alan birimler, sivil toplum kuruluşları ile işbirliğini artırmada akademik birimler ve idari birimler, sürekli eğitim merkezi vb. olabilir. Başka bir kurumda toplumsal katkı modelinde yer alan birimler ve görevleri farklı olabilir.

Toplumsal katkı yönetim modelinde organizasyon yapısı sağlanmalıdır. Toplumsal katkı süreçleri organizasyon şeması aşağıdaki şekilde verilen örnekte olduğu gibi kurumun çeşitli birimlerini hatta hepsini kapsayabilir. Bu şema kurumlara göre farklılık gösterebilir. Burada sadece bir örnek verilmiştir.

Şekil incelendiğinde rektörlük tarafından üst yönetimin sağlandığı, Kalite Komisyonu ile ilişkili toplumsal katkı süreçlerini organize eden bir yapı olarak Toplumsal Katkı Koordinatörlüğü yer alabilir. Bu birimin kurum kalite komisyonu ile bağlantılı olarak çalışması ile kalite komisyonundaki eğitim-öğretim, araştırma, yönetim sistemi ve kalite güvence sistemi ile toplumsal katkı süreçlerinin uyumlu olması için gerekenler yapılabilir. Kurumdaki tüm toplumsal katkı veren birimler bu koordinatörlükle toplumsal katkı faaliyetleri için çalışabilirler. Bu koordinatörlükte toplumsal katkı veren birimlerden temsilci bulunabilir. Bu temsilciler, kurumun toplumsal katkı için önceliklerine göre değişebilir. Böylece bu koordinatörlük toplumsal katkı veren tüm birimlerle iletişim ve işbirliği halinde olabilir. Sürekli eğitim merkezi başta olmak üzere toplumsal katkı veren diğer fakülte, enstitü, yüksekokul ya da idari birimler, kurumun diğer iç ve dış paydaşları bu koordinatörlükle çalışabilir. Birimler, toplumsal katkı ile ilgili faaliyetlerinin planını duyurarak uygulayabilir, raporlar vb. sistem oluşturularak kurumun bu kapsamda performansı ortaya çıkabilir. Değerlendirme çalışmaları yapılarak iyileştirme faaliyetleri de birlikte planlanabilir. Toplumsal katkı ile ilgili tüm bu süreçlerin takibi için koordinatörlük olması yapısal bir organizasyonu sağlamak açısından katkı sağlayabilir.

Yükseköğretim kurumunda toplumsal katkı ile ilgili yapılan faaliyetlerin kanıtları iyi belirlenmelidir. Örneğin toplumsal katkı “tedavi ve bakım hizmeti verilmesi” ise süreçleri ve tanımı net olmalı, kontrol edilmeli ve iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır. Bütünleşik bir yönetim modeli benimsenmelidir. Bu konuda yapılan tüm süreçler izlenebilmelidir. Bu nedenle sistem oluşturulması gerekmektedir. Öncelikle üniversite toplumsal katkı organizasyon şeması, süreç ve görev tanımları olmalıdır. Ayrıca, toplumsal katkı faaliyetlerini yürüten birimlerin kanıtları ve paydaş katılımına ilişkin kanıtlar olmalıdır. Örneğin öğretim elemanlarının verdiği eğitimler, öğretim elemanlarının ya da birimlerin toplumsal katkı raporları, toplumsal katkının izlenmesine ilişkin kanıtlar (anket vb.), toplumsal katkı ile ilgili kurum raporları vb. kanıtların oluşturulması ve izlenebilmesi gereklidir.

Örneğin Olgunluk Düzeyi, “Kurumda toplumsal katkı süreçlerinin yönetimi ile ilişkili sonuçlar ve paydaş görüşleri, sistematik ve kurumun iç kalite güvence sistemiyle uyumlu olarak izlenmekte ve paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlem alınmaktadır.” şeklinde olan bir kurumda bu olgunluk düzeyi ile ilgili olan kanıtlar dış paydaş çalışma raporları, toplumsal katkı veren birimlerin raporları, paydaş kurumlarla yapılan etkinliklerin değerlendirildiği anketler, sonuçlar, iyileştirme kanıtları, vb. olabilir.

Kısacası, Yükseköğretim Kalite Kurulu’nun ölçütlerinde bir kurumda toplumsal katkı ile ilgili olgunluk düzeyinde öncelikli olarak toplumsal katkı süreçlerinin yönetimi ve organizasyonel yapısının kurumsallaşması, bu yapının kurumun toplumsal katkı politikası ile uyumlu olması, hiyerarşik bağlantılarının iyi tanımlı ve etkin olması beklenmektedir. Ayrıca kurumun toplumsal katkı süreçlerinin, yerel, bölgesel ve ulusal kalkınma hedefleri ile ilişkili ve diğer süreçlerle (eğitim- öğretim, ar-ge) bütünleşik olarak yönetimi ve organizasyonel yapılmasına (süreçler ve görev tanımları vb.) yönelik planlar yapılmalı ve

kurumsal tercihler yönünde ve tüm alanları kapsayıcı şekilde uygulamaya konularak bazı sonuçlar elde edilmelidir. Kurumda toplumsal katkı süreçlerinin yönetimi ile ilişkili sonuçlar ve paydaş görüşleri, sistematik ve kurumun iç kalite güvence sistemiyle uyumlu olarak izlenmeli ve paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlem alınmalıdır. Kurumda tüm birimleri/alanları kapsayan toplumsal katkı süreçlerinin yönetimi kurumsal amaçlar doğrultusunda bütünleştirici, sürdürülebilir ve olgunlaşmış uygulamalarla kurumun tamamında benimsenmiş ve güvence altına alınmış olmalıdır. Bu bağlamda kurumun kendine özgü ve yenilikçi birçok uygulaması da bulunabilir ve bu uygulamaların bir kısmı diğer kurumlar tarafından örnek alınabilir.

Kanıtlar

- Toplumsal katkı süreçlerinin yönetimi ve organizasyon yapısı
- Toplumsal katkı faaliyetlerini yürüten birimler
- Paydaş katılımına ilişkin kanıtlar
- Toplum hizmetlerine yönelik faaliyet ve kayıtlar,
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra; kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği özgün yaklaşım ve uygulamalarına ilişkin kanıtlar

4.5.3. Özet

Kurumun toplumsal katkı politikası ile uyumlu kurumsal bir yönetim ve organizasyon yapısına ihtiyaç vardır. Toplumsal katkı politikasına bağlı olarak süreçlerin yönetimi ve organizasyonel yapısı oluşturulurken politikası gereği katılımcı olması ve bu yapı içerisinde hiyerarşik bağlantıların iyi tanımlı ve birbiriyle ilişkili olarak etkin olması beklenmektedir. Bu süreçte başta rektörlük olmak üzere kurum kalite komisyonu ile ilişkili toplumsal katkı koordinatörlüğü, uygulama ve araştırma merkezleri, koordinatörlükler, tüm akademik birimler, sürekli eğitim merkezi, bazı idari birimler ile iç ve dış yer alabilir. Bu yapının içerisinde takvim, yönergeler, süreçler vb. hazırlanmalı, sistematik bir yapı ve organizasyonu sağlanmalıdır.

Toplumsal katkı süreçlerinin yönetimi ve organizasyon yapısında Toplumsal Katkı Yönetim Modeli kullanılabilir. Bu modelin kurumların kendi özelliklerine göre farklılık göstermesi beklenmektedir. Rektörlük tarafından üst yönetimin sağlandığı, Kalite komisyonu ile ilişkili olarak işleri organize eden bir yapı olarak Toplumsal Katkı Koordinatörlüğü yer alabilir. Kurumdaki toplumsal katkı sağlayan tüm birimler bu koordinatörlükle toplumsal katkı faaliyetleri için çalışabilirler. Yükseköğretim kurumlarından tüm bu süreçlerde PUKÖ çevriminin sağlanması beklenmektedir.

5. Uluslararasılaşma

5.1. Uluslararasılaşma Politikası

Akademik bilginin yanı sıra, sosyal ve kültürlerarası yetenek ve tutumlar ile çok dillilik gibi birçok unsur iş hayatında mezunların rekabet gücünü artırmaktadır. Bunun yanı sıra, uluslararası işbirlikleri sayesinde bir çok alanda araştırma maliyetlerinin azaldığı ve uzmanlığın getirdiği know-how ile daha başarılı sonuçlar elde edildiği de görülmektedir. Gerek kurumlara gelir oluşturması gerekse ülkelerin ekonomisine katkısı bakımından yüksek öğretim sistemindeki yabancı öğrenciler önem arz etmektedir. Özellikle bilişim teknolojilerinin giderek artan kullanımı sınırlar ötesi eğitimi kolaylaştırırken ülkelerin yükseköğretim alanındaki etkisini de azaltmaktadır. Bir diğer deyişle, yükseköğretimde küreselleşme sürecinin bir parçası olarak ülkelerden ziyade dijitalizasyonu, öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğini ve mezunların enternasyonal yeterlilikleri kazanmasını önceliklendiren yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma sürecinde öne çıktığı gözlenmektedir.

Küreselleşme; insanların, bilginin, kültürlerin, fikirlerin ve teknolojinin sınırlar ötesine akışını sağlayan birbirine bağlı ve bağımlı bir dünyanın oluşturulmasını sağlamaktadır. Küreselleşme ve uluslararasılaşma arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında, küreselleşmenin sınır tanımaması ve rekabete dayalı yapısı ile uluslararasılaşmayı etkileyen bir unsur olduğu söylenebilir. Ayrıca uluslararasılaşma, küreselleşme sürecinin sonucu olarak ekonomik, sosyal ve kültürel bir takım oluşum ve değişimlerin etkisinde kalma durumunu yansıtmaktadır.

Yükseköğretimde uluslararasılaşma ile kastedilen, bir kurumun eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve toplumsal katkı fonksiyonlarına uluslararası ya da kültürlerarası boyut entegre etme sürecidir. Ancak, her kuruma uyan tek tip veya formüle dayalı bir uluslararasılaşma politikası arayışında bulunulmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında uluslararasılaşma politikası; bir kurumun; eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve toplumsal katkı fonksiyonlarını uluslararası anlayışla bütünleştirme sürecinde izlediği yaklaşım olarak tanımlanabilir.

Uluslararasılaşma sürecini başlatmak için iki temel konunun netleştirilmesi gerekmektedir:

- Uluslararasılaşmaya başlanacak birimin (program, bölüm, fakülte ya da üniversitenin tamamı) belirlenmesi
- Uluslararasılaşma boyutunun (müfredat, öğrenci mobilitesi, akademik mobilite, araştırma geliştirme faaliyetlerine yönelik işbirlikleri veya bunların bir kısmının bir arada yapılması) belirlenmesi ve önceliklendirilmesi.

Uluslararasılaşma politikasının oluşturulması sürecinin başında Kurum, hangi uluslararasılaşma modelini benimseyeceğine de karar vermelidir.

Uluslararasılaşma modellerine örnek olarak;

- ortak program ve müfredatlar geliştirme gibi uygulamaları içeren akademik ortaklık modeli,
- yurtdışında fiziksel varlık oluşturmaya dayalı uluslararası kampüs modeli,
- yurtdışından öğrenci, araştırmacı ve öğretim üyesi getirmeye odaklanan uluslararasılaşmada ithalat modeli ve
- yurtdışına öğrenci, araştırmacı ve öğretim üyesi göndermeye dayalı uluslararasılaşmada ihracat modeli verilebilir.

NOT:

Uluslararasılaşma politikasının bir odağının bulunması gerekmektedir. Bununla birlikte, uluslararasılaşma hedeflerinin her üç fonksiyonla da (eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve topluma katkı) bütünleştirilmesi yerinde olacaktır.

UYARI:

Her kuruma uyan tek tip veya formüle dayalı bir uluslararasılaşma politikası arayışında bulunulmamalıdır. Her kurum kendi kaynakları ve yetkinliklerini dikkate alarak Uluslararasılaşma politikasını belirlemelidir. Uluslararasılaşma eylem planı her kurumun kendi çevresi ile ilgilidir.

Bir kurum uluslararasılaşma politikasını belirlerken:

- öğrenci hareketliliği,
- akademisyen hareketliliği,
- ortak akademik programların oluşturulması,
- araştırma ve geliştirmede ortaklık gibi bazı konuları göz önünde bulundurmalıdır.

UYARI:

Karşılıklı işbirlikleri üzerine inşa edilen uluslararasılaşma politikalarının, sosyal ve kültürel bütünleşme ile yükümlülükleri de beraberinde getirebileceği gerçeği dikkate alınmalıdır.

Kurum uluslararasılaşma politikasını yazarken aşağıdaki unsurlara yer verebilir:

- ülkenin beşeri sermayesinin gelişimine katkıda bulunma,
- ülke ekonomisine katkı sağlama,
- kültürel çeşitliliği sağlama,
- uluslararası işbirlikleri sayesinde farklı ve çok yönlü jeopolitik ve ekonomik ilişkiler geliştirme yoluyla ülkenin rekabet gücünü artırma,
- ülkenin itibarını olumlu yönde geliştirme,
- kurumun kendisi için yeni gelir kaynakları oluşturma,
- kurumun uluslararası rekabet gücünü çeşitli sıralamalarda üst seviyelere çıkmak sureti ile artırma,

- araştırma-geliştirme alanında uzmanlık alanlarında en iyi araştırmacıları ülkeye çekerek kurumun ve ülkenin uluslararası rekabet gücünü artırma,
- araştırma-geliştirme alanında üst-düzyer geniş kapsamlı ve bütçeli projelere ev sahipliği yapma.

Uluslararasılaşma politikasına bağı stratejiler oluşturulurken ise aşağıdaki unsurlara değinilmesi faydalı olacaktır:

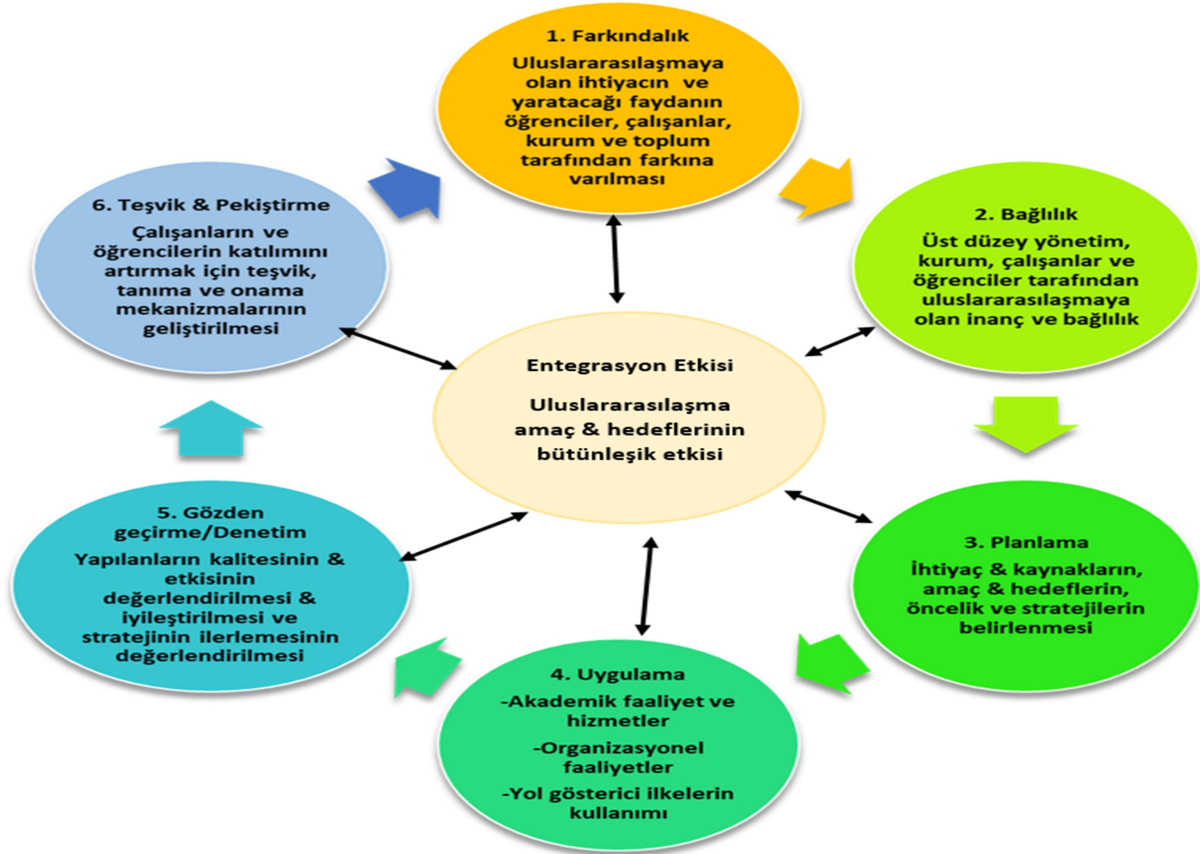
- uluslararası işbirliklerinin teşvik edilmesi (MoA/MoU-uzlaşma/mutabakat belgeleri imzalama vb gibi),
- çift derece veren (dual-degree) program anlaşmaları yapma,
- öğrenci ve akademisyen mobilitesi sağlama,
- öğrencilere dönem bazlı olarak farklı yabancı kurumda eğitim alma imkanı sunma,
- bölgesel araştırma merkezleri oluşturma,
- kültürel farklılıkları kapsayacak dersleri müfredata ekleme,
- uluslararası kongre/konferans ve zirveler düzenlemek ve buralara alanının öncülerini davet etme,
- yutdışında çeşitli fuar ve organizasyonlara katılarak yabancı öğrenci ve akademisyeni kuruma çekme amaçlı tanıtım & pazarlama faaliyetlerinde bulunma,
- öğrencilere yönelik sunulan hizmetleri belirleme, geliştirme ve çeşitlendirme (yabancı dilde eğitim ve danışmanlık, yerleşkelerde yabancı dilde yönlendirmeler, öğrenci işlerinde yabancı dil bilen personel istihdamı vb. gibi).

UYARI:

Uluslararasılaşmanın önünde kültürel farklılıklar, maliyetler, burs imkanlarının yetersizliği, yeterliliklerin tanınmaması, kredi sistemi farklılıkları gibi bazı engeller de bulunmaktadır. Uluslararasılaşma politikasına bağı stratejileri oluştururken bu sorunların çözümüne de odaklanmak gerekecektir.

NOT:

Uluslararasılaşmanın başarılı olması için güçlü liderlik, katılımcılık, temel fonksiyonlarda (eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve topluma katkı) bütünleşik eylem planı ve ilke ve standartların oluşturulması gerekmektedir.

5.2.Uluslararasılaşma Stratejisi ve Hedefleri

5.2.1. Uluslararasılaşma Stratejisi

Uluslararasılaşma stratejisi, kurumun, stratejik planında belirttiği ana stratejisine ulaşmak (katkı sağlamak) üzere uluslararasılaşma esaslı olarak belirlediği stratejiyi ifade etmektedir. Bu özelliği ile uluslararasılaşma stratejisinin;

- Kurumun temel stratejisi,
- Kurumun araştırma stratejisi ve hedefleri ve
- Kurumun öncelikli (odak) araştırma alanları
- ile uyumlu olması ve onları desteklemesi gereklidir.

Uluslararasılaşma stratejisinin katılımcı bir süreç çerçevesinde ilgili dış paydaşların görüşleri alınarak oluşturulması beklenmektedir.

Uluslararasılaşma stratejisinin bir odağının olması, hedeflerin oluşturulması ve izleme sürecinin etkin bir şekilde yürütülmesi için oldukça önemlidir. Bu kapsamda işbirliğine yönelik hedef ülkelerin ve hedef araştırma alanlarının belirlenmesi yerinde olacaktır.

5.2.2. Uluslararasılaşma Hedefleri

Uluslararasılaşma hedefleri oluştururken temel gereklilik, uluslararasılaşma stratejisini desteklemektir. Bununla birlikte ulaştırma hedefleri aşağıda belirtildiği şekli ile alt hedeflere ayrılabilir:

- uluslararası öğrencilere yönelik hedefler,
- uluslararası araştırmacılara yönelik hedefler,
- uluslararası işbirliklerine yönelik hedefler,
- uluslararası hareketlilik ve değişim programlarına yönelik hedefler,
- uluslararası proje desteklerine yönelik hedefler,
- uluslararası akreditasyon, tanınma ve denkliğe yönelik hedefler,
- uluslararası müfredat (lisans ve lisansüstü programlar) oluşturulmasına yönelik hedefler,
- yabancı dil eğitimine, yabancı dilde eğitime ve Türkçe eğitimine yönelik hedefler,
- uluslararası görünürlüğün artırılmasına yönelik hedefler.

Yukarıdaki her bir alan için belirlenen hedeflere ulaşmak üzere (uygulama aşamasında) aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Uluslararası araştırmacı ve öğrenci teminine yönelik süreçlerin tanımlı, belirgin ve yayınlanmış (rehber ve kılavuzlar) olması,
- Uluslararası araştırmacı ve öğrencilere yönelik araştırma, burs, destek ve eğitim olanaklarına ilişkin ayrıntılı bilgilerin oluşturulması ve ulaşılabilir hale getirilmesi.

Uluslararasılaşma stratejisi ve hedeflerinin uygulanması süreçlerinden sorumlu organizasyonel yapıların (Uluslararası İlişkiler Ofisi, Uluslararası İlişkiler Koordinatörlüğü, Uluslararası Araştırma ve Eğitim Koordinatörlüğü vb.) varlığı önem taşımaktadır. Bu yapıların Kurum genel organizasyonel yapılanması içindeki yerinin ve sorumlularının belirlenmiş olması gerekmektedir.

Uluslararasılaşma stratejisi çerçevesinde belirlenen hedeflerin ve performans göstergelerinin izlenmesi, bu hedeflere hangi oranda ulaşıldığının tespiti ve buna yönelik gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu gerekliliğe dayalı olarak sürece ilişkin sorumlu birimlerin belirlenmesi de önem taşımaktadır.

UYARI:

Kurumun uluslararasılaşma stratejisi ve hedefleri oluşturulurken; Yükseköğretim Kurulunca hazırlanan Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi'nin ve Kurumun geçmiş dönemlerine ilişkin strateji, hedef ve uygulamalarının incelenmesi faydalı olacaktır.

5.3. Uluslararasılaşma Bağlamındaki Kaynaklar

Yükseköğretim kurumunun Uluslararasılaşma Politikası ile Uluslararasılaşma Stratejisi ve Hedefleri maddelerinde açıklandığı üzere ilan edilmiş uluslararasılaşma politika, strateji ve hedefleri doğrultusunda kalite güvencesi, eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme, toplumsal katkı ve yönetim sistemi alanlarında uluslararasılaşma amacına hizmet edecek uygulamalarında faydalanabileceği her türlü kaynak ve imkânlar bu bölümde ele alınacaktır.

Bir kurumun kendi ülke sınırları dışında tanınırlığının artırılması, ülkenin Yükseköğretim Sistemi'nin tanınırlığına da hizmet edecektir. Bunu başarmanın çok farklı yolları olduğu gibi, kurumların da bu alanda faydalanabilecekleri genel ve kuruma özel kaynaklar mevcuttur. Bunlardan bazıları aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Kurumun ilan edilmiş kalite politikası doğrultusunda uluslararasılaşmaya ayırdığı nakit kaynakları olması
- Kurumun araştırma çalışmaları için üniversite dışı ve uluslararası fonlamaların miktarını artırmaya yönelik stratejileri doğrultusunda araştırmacıları teşvik etmek üzere çeşitli eğitim faaliyetleri gerçekleştirmesi ve destek birimlerinin (proje yazım destek birimi, teknoloji transfer ofisi, patent destek birimi, yabancı dil yazım ve tercüme destek birimi, teknokent, vb) kurması.
- Gerekli kriterleri taşıdığı şeffaf ve adil kriterlerle belirlenmiş yabancı öğretim üyesi istihdam edilmesi.
- Yapılandırılmış mezun izleme sistemi yardımı ile yabancı ülkelerde ya da Türkiye'deki yabancı şirketlerde kariyerine devam eden mezunlar.
- Yükseköğretim kurumunun uluslararası işbirlikleri, yabancı uyruklu öğrenci ve öğretim üyeleri, dış ortaklarla yürütülen araştırma projeleri gibi uluslararası bilinirliği artıracak faaliyetleri ve sonuçlarını izlemeye imkân tanıyacak şekilde yapılandırılmış; kurumun sıralama sistemleri tarafından ihtiyaç duyulan her türlü faaliyeti ve süreçlerine ilişkin verilerin toplanması, analiz edilmesi ve raporlanmasına imkân tanıyacak bir bilgi yönetim sisteminin varlığı.
- Dış paydaşların yükseköğretim kurumu ile devam eden ortak çalışmalarında paydaşın mevcut uluslararası temas ve iş birliklerinden faydalanılması.
- Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve ilgili bakanlıklar gibi kurumların, yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma çalışmalarına verdiği destekler; finansal destekler, ortak fayda beklentisi taşıyan organizasyonlara destekler, yetişmiş insan gücü ve stratejik kaynak paylaşımları vb.
- Öğrencilerin staj ve işyeri eğitimi gibi kurum dışı deneyim edinmeleri gerektiğinde, yurt içi staj tecrübesinin yanında yurt dışı staj olanaklarının da araştırılarak desteklenmesi.

- İyi yapılandırılmış bir danışmanlık sistemi dahilinde kendi yurt dışı kariyer ve iş birliği tecrübelerini öğrencilere aktararak onları uluslararası hareketlilik ve kariyer planı konusunda yönlendirecek öğretim üyelerinin bulunması.

5.4. Uluslararasılaşma Performansının İzlenmesi ve İyileştirilmesi

Yükseköğretim kurumlarının Uluslararasılaşma Politikası ile Uluslararasılaşma Stratejisi ve Hedefleri maddelerinde açıklandığı üzere ilan edilmiş olan uluslararasılaşma politika, strateji ve hedefleri doğrultusunda kalite güvencesi, eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve topluma katkı ve yönetim sistemi alanlarında Kurumun Uluslararasılaşma Bağlamındaki Kaynakları maddesinde detaylandırıldığı gibi uluslararasılaşma amacına hizmet edecek uygulamalarında faydalanabileceği kaynak ve imkânlar mevcuttur. Bu kaynakların bir yandan kurumun iç kalite güvencesi sisteminde gelişimine katkı sağlayacak şekilde kullanılması gerekli iken diğer yandan da kurumun uluslararası bilinirliğini arttırmaya yönelik kazanımları olması beklenir.

UYARI:

Kurum tarafından uluslararasılaşma konusunda bir strateji ortaya konulmuş, bu strateji doğrultusunda hedefler ve bu hedeflere ulaşmak üzere izlenmesi gereken performans göstergeleri belirlenmiş ve bunların düzenli olarak izlenmesi için gerekli süreçler oluşturulmuştur.

Kurumun Uluslararasılaşma Bağlamındaki Kaynakları maddesinde özetlenen kaynakların kullanımı ve gerekli göstergelerin takibiyle kurumun uluslararasılaşma politika ve hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığının takip edilmesi ve ulaşılmadığının görülmesi durumunda gerekli iyileştirmelerin yapılarak PUKÖ döngüsünün kapatılması beklenir. Bu bağlamda gerekli performans takibinin yapılabilmesi için gerekli bazı süreçler ve göstergeler şu şekilde özetlenebilir:

Süreç	Gösterge
1. Uluslararası Yükseköğretim Kurumları ile yapılan iş birliği protokollerinin (Erasmus programı dahilinde ya da diğer karşılıklı anlaşmalar) sonuçlarının takip edilmesi.	Bu protokollerin sonucunda gerçekleşen öğrenci ve öğretim üyesi değişimleri.
2. Yeterli kalifikasyonları sağladığı doğrulanarak kurum içinde istihdam ve ataması yapılan yabancı öğretim üyelerinin eğitim ve araştırmaya katkılarının takip edilmesi.	Yabancı öğretim üyeleri tarafından gerçekleştirilen araştırmaların nitelik ve nicelikleri ile yayın ve patente dönüşme oranları.
3. Yabancı ülkelerde ya da Türkiye'deki yabancı şirketlerde kariyerine devam eden mezunların, kurumun uluslararası görünürlüğü ve yurtdışı iş birliği platformlarına katılmasına olan etkisinin takip edilmesi.	Yapılandırılmış mezun izleme sistemi kurulması. Bünyesinde kurumun eski mezunu bulunan dış kurumlara yapılan iş birliği sayısı.
4. Yurt dışındaki mezunların kurumun ve programlarının değerlendirilmesine katılımlarının sağlanması.	Yurt dışında istihdam edilen mezunlara ulaşılma ve kurum ve programları hakkında geri bildirim alma oranları.
5. Öğrencilerin eğitimleri sırasında yurt dışında ya da yurt içindeki yabancı şirketlerde yaptıkları staj ve işyeri eğitimlerinde kazandıkları tecrübe ve edindikleri olumlu referansların, mezunların yurt dışı kariyer imkânı bulmaları ve kurumun yurt dışında da temsil edilmesine olan katkısının değerlendirilmesi.	Yurt dışında istihdam edilen mezunların eğitimleri sırasında yurt dışında ya da yurt içindeki yabancı şirketlerde staj yapmış olma oranları
6. Programların uluslararası beklentileri de karşılayacak şekilde güncellenmesi (gözden geçirilmesi) ve değerlendirilmesi.	Ortak programların yerli ve yabancı öğrenciler tarafından tercih edilirliliği, program hedeflerine ulaşma oranları ve
7. Özel yaklaşım gerektiren öğrenciler başlığı altında uluslararası öğrenciler için de gerekli düzenlemelerin yapılıp bunların sonuçlarının etkin şekilde takip edilmesi suretiyle kurumun yabancı öğrenciler için uluslararası marka değerinin yükseltilmesi.	Uluslararası öğrencilerin kuruma entegrasyonunu güçlendirecek aktivite sayıları. Uluslararası öğrencilerin barınma, dil öğrenimi, öğrenci vize işlemleri gibi konularda sorunlarına destek sağlanma oranları.
8. Kurumun, bölge, ülke ve dünya ekonomisine ve uluslararası yükseköğretim sistemine, yükselen eğitim niteliği ve bilimsel seviyesi ile katkı sağladığının gösterilmesi.	Kurumun yıllara göre performans sıralama sistemlerindeki (QS, Times Higher Education, URAP vb.) yeri. Uluslararası yayın oranları.
9. Öğrencilere sunulan kütüphane hizmetleri ve iletişim altyapısı gibi öğrenme kaynaklarının uluslararası öğrenciler tarafından da aynı çeşitlilik ve kolaylıkla ulaşılabilir ve yararlanılabilir olmasının sağlanması.	Yabancı dilde basılı ve online kaynak oranları. Kütüphane kaynak tarama sisteminin İngilizce menü ile de kullanılabilir olması.
10. Ar-Ge faaliyetlerine yönelik olarak araştırma kadrosunun uluslararası performansının kalite güvencesi bilgi sistemi tarafından takip ve analiz ediliyor olması.	Uluslararası dış kaynaklı proje sayısı ve bütçesi, yayınlarının nicelik ve niteliği, aldığı patentler, sanat eserleri vb.

Yukarıda belirtilen örnek süreçler tasarlanırken aşağıdaki hususlara özellikle dikkat edilmelidir:

- Programların yeterlilikleri belirlenirken Avrupa ve Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesiyle uyum da göz önünde bulundurularak uluslararasılaşmaya ve kurumlar arası hareketliliğe imkân ve katkı sağlanabilir.
- Programlarda gerçek öğrenci iş yüküne dayalı kredi değerleri (AKTS) sistemi kullanılmalı ve bunun uluslararası hareketliliğe yapacağı katkılar değerlendirilmelidir.
- Yurt dışından öğrenci kabullerinde kurumda açık ve tutarlı kriterlerin uygulanması suretiyle lisans ve lisans üstü programlara kabul edilecek yabancı öğrencilerin bilgi birikim seviyelerinin yükseltilmesi.
- Yerel/bölgesel/ulusal kalkınma hedeflerinden uluslararasılaşma ile ilgili olanları ile kurumun kendi araştırma stratejileri arasında bir bağ kurulmuş olması.

6. Yönetim Sistemi

6.1.Yönetim ve İdari Birimlerin Yapısı

Yükseköğretim kurumlarında kalite güvencesi sisteminin bir diğer boyutu kurumun sahip olduğu yönetim ve idari birimleri açısından yapılanmasıdır. Bu kapsamda sergilenen liderlik ise dikkate alınması gereken diğer unsurlardır. Bu açılardan kalite güvencesi sistemini oluşturmak ve geliştirmek isteyen yükseköğretim kurumların yönetim yapısı, liderlik, idari yapılanma ve süreç yönetimi uygulamalarında dikkate alınması gereken hususlarla ilgili bilgiler bu bölümde yer almaktadır.

Yükseköğretim kurumun vizyonunu gerçekleştirebilmesi için misyonu ve stratejileri ile organizasyonel ve yönetsel yapılanması uyumlu olmalıdır. Kurumun yönetim ve idari hizmetleriyle ilgili belirlediği politikaları ve stratejik hedefleri bulunmalıdır. Kurumun yönetsel yapılanmasında yetki ve karar almada denge olmalı, ayırım net olmalı ve boşluklar bulunmamalıdır. Vakıf Üniversiteleri'nde ise Mütevelli Heyeti ile Senato arasındaki ilişki ve çalışma usulleri dengeli olarak tanımlanmış ve ilan edilmiş olmalıdır. Kurum, süreçleriyle uyumlu bir yönetim yapısı benimseyerek, diğer bir deyişle, süreçlerle yönetimi uygulayarak yönetimin etkililiğini güçlendirecektir.

UYARI:

Süreçlerle yönetim yaklaşımını uygulayabilmek için öncelikle süreç yönetimi aşamasından geçmek, yani süreçleri etkin bir biçimde yönetebiliyor olmak gerekmektedir. Süreçleri yönetebilmek için de süreçleri iyi tanımak yani onları doğru şekilde tanımlamak esastır.

Kurumlarının sahip olduğu yönetsel yapı, kalite güvencesi kültürünün güçlendirilmesinde belirleyici role sahiptir. Kurumların gelişmelerini ve kalite iyileştirme uygulamalarını başarmaları, sürekli değişim sürecine uyum yeteneklerine bağlıdır. Bu yeteneği sağlayan ise kurumdaki liderlik davranışlarıdır.

UYARI:

Üst yönetimin kalite bilincine sahip olması ve yapılan çalışmalara liderlik yapması gerekir.

Kurumda değişim için "vizyoner" ve "dönüştürücü" liderliğe ihtiyaç vardır. Vizyoner liderlik ile tüm paydaşlarla birlikte kurum için bir gelecek tasarlanırken; dönüştürücü liderlik ile de bu hedefi gerçekleştirmek üzere kurumdaki değişime liderlik edilmektedir.

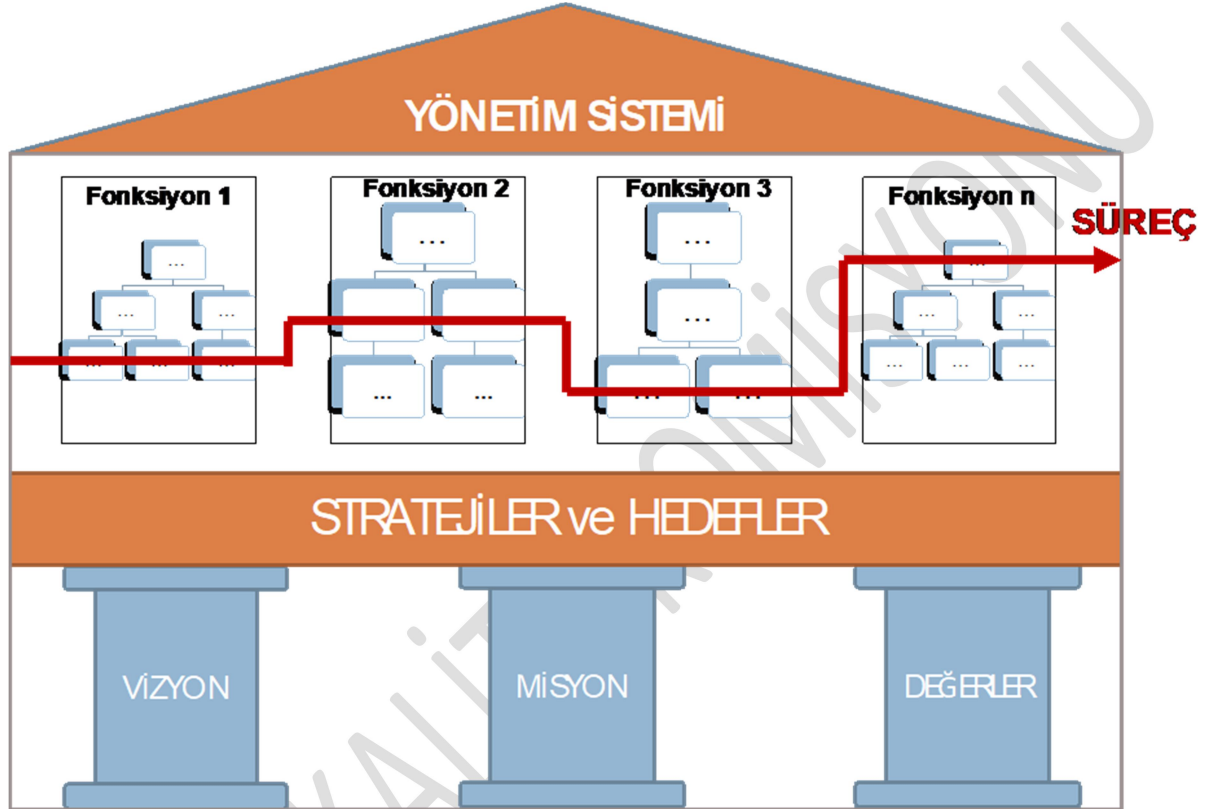
UYARI:

Kurumda liderlik özellikleri ve yetkinlikler geliştirilmek üzere ölçülmeli ve izlenmelidir.

Kurumda planlanan ve gerçekleştirilen değişim projelerinin sürdürülebilirliğinin güvence altına alınması için PUKÖ çevrimlerinde Önlem Alma aşamalarının tamamlanması gerekir. Bu amaçla kurumda değişimden etkilenen ilgili tüm süreçler ile organizasyonel yapı güncellenmelidir.

NOT:

Kalitenin hizmet üretildikten ve çıktı elde edildikten sonra sağlanmaya çalışılmasından ziyade çıktıyı sağlayan süreçlerde kalitenin oluşturulması için kurumda süreç yönetiminin uygulanması gerekir.

Yükseköğretim kurumlarının bu başlık altında dikkate alınması gereken diğer hususlar ise kamu kurumlarında 5018 sayılı kanunla zorunlu hale gelen İç Kontrol Standartları'dır.

6.1.1. İç Kontrol Standartları

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun Beşinci Kısım ile düzenlenen iç kontrol, "idarenin amaçlarına, belirlenmiş politikalara ve mevzuata uygun olarak faaliyetlerin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülmesini, varlık ve kaynakların korunmasını, muhasebe kayıtlarının doğru ve tam olarak tutulmasını, mali bilgi ve yönetim bilgisinin zamanında ve güvenilir olarak üretilmesini sağlamak üzere idare tarafından oluşturulan organizasyon, yöntem ve süreçle iç denetimi kapsayan mali ve diğer kontroller bütünü" olarak tanımlanmıştır. Tüm devlet üniversitelerinin tabi olduğu bu kanuna göre üniversiteler mali ve mali olmayan tüm işlemlerinde "İç kontrol standartları" na uymak ve gereğini yerine getirmekle yükümlüdür. İlgili web sayfasına linke tıklayarak ulaşabilirsiniz.

Kamu idareleri tarafından uyulması gereken iç kontrol standartları şu alanlardan oluşmaktadır;

- Standart 1: Etik Değerler ve Dürüstlük
- Standart 2: Misyon, organizasyon yapı ve görevler
- Standart 3: Personelin yeterliliği ve performansı
- Standart 4: Yetki Devri
- Standart 5: Planlama ve Programlama
- Standart 6: Risklerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi
- Standart 7: Kontrol stratejileri ve yöntemleri
- Standart 8: Prosedürlerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi
- Standart 9: Görevler ayrılığı
- Standart 10: Hiyerarşik kontroller
- Standart 11: Faaliyetlerin sürekliliği
- Standart 12: Bilgi sistemleri kontrolleri
- Standart 13: Bilgi ve iletişim
- Standart 14: Raporlama
- Standart 15: Kayıt ve dosyalama sistemi
- Standart 16: Hata, usulsüzlük ve yolsuzlukların bildirilmesi
- Standart 17: İç kontrolün değerlendirilmesi
- Standart 18: İç denetim

Ayrıca tüm devlet üniversitelerinin yönetsel ve organizasyonel yapılanmalarında “Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği”ni dikkate alması zorunludur.

6.1.2. Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nda öngörülen üniversite birimlerinin akademik yönden teşkilatlanması, işleyişi, görev, yetki ve sorumluluklarıyla, ilgili alt birimlerin üst birimlerle olan ilişkilerini düzenleyen yönetmektir. Bu yönetmeliğe göre devlet üniversitelerinin üniversitenin, tüm birimlerinin, bilim ve sanat dallarının kuruluşunda, yönetiminde ve görev yapılarında uyması gereken esaslar mevcuttur. İlgili web sayfasına linke tıklayarak ulaşabilirsiniz.

6.2. Kaynakların Yönetimi

Yükseköğretim kurumunun stratejilerini başarabilmesi için tüm kaynaklarının yönetimini hedefleri doğrultusunda gerçekleştirmesi gerekir. Kaynakların yönetimi ile ne kastedildiği ve kalite güvencesi kapsamında kurumlardan neler beklendiği bu bölümde açıklanmıştır.

Kurumun stratejilerinin bir parçası olarak İKY’nin temel amacı; insan kaynağını en etkili biçimde ve rekabet avantajı yaratacak şekilde harekete geçirmektir. Bu doğrultuda; akademik ve idari tüm insan kaynakları için görev ile sahip olunan yetkinliğin örtüşmesi sağlanmalı ve kurumsal hedefler yönünde gelişimleri desteklenmelidir. Akademik ve idari

tüm insan kaynaklarının bireysel hedef ve sahip olunan yetkinlikler açısından performansı değerlendirilmeli ve yetkinliklerin geliştirilmesi için uygulamalar gerçekleştirilmelidir.

UYARI:

Kurumun, kaynak (insan, finansal, taşınır-taşınmaz vb.) yönetimi konusunda politikaları olmalıdır.

Yükseköğretim kurumları mali kaynaklarının yönetimi kapsamında; devlet katkısı, döner sermaye, öz kaynaklar, açık/uzaktan eğitim öğretim gelirleri, araştırma kaynakları vb. kaynakların bütünsel olarak planlanması, kullanımı, kontrolü, raporlama ve gözden geçirme süreçleri yürütülmelidir. Finansal kaynakların dağılımı kurumun stratejik amaçları doğrultusunda, şeffaf ve hesap verilebilirlik ilkesine uygun gerçekleştirilmelidir.

UYARI:

Kurumun, kaynakların etkin ve verimli kullanılması yönünde hedefleri ve bunu izlemek üzere sistemleri olmalıdır.

Kurumsal hedefler doğrultusunda planlaması gerçekleştirilen taşınır ve taşınmaz kaynakların etkili ve verimli kullanılmasını, kontrolünü ve gözden geçirilmesini sağlayacak sistematik uygulamalar yürütülür.

6.3.Bilgi Yönetim Sistemi

Kurumların stratejilerini başarmalarında ve rekabet güçlerini artırmalarında en kritik kaynak sahip oldukları bilgi ve bilgi birikimidir. Yükseköğretim kurumları için de geçerli olan bu durum; kurumlar için bireylerde, ekiplerde, sistemlerde ve dokümanlarda saklı olan açık ve örtük bilgileri güvence altına almayı ve kullanıma hazır hale getirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bölümde yükseköğretim kurumları için kalite güvencesi sistemlerini destekleyen bilgi yönetim sistemleriyle ilgili bilgiler ile bu açıdan kurumalardan beklentiler açıklanmıştır.

Kurumsal bilgi üretimine ve kullanımına etkili şekilde yürütebilmek için bilgi yönetiminin uygulanması şarttır. Bu doğrultuda kurumun sahip olduğu bilginin korunması ve yönetimi konusunda belirli bir politikası olmalıdır. Kurumda bilginin yönetilebilmesi için güçlü ve etkili bilişim altyapısı kurularak bilgi yönetimini destekleyen bilgi yönetim sistemlerinden ve mekanizmalarından yararlanılması şarttır.

Aynı zamanda bilgi tabanını zenginleştirecek işbirlikçi bir kurum kültürü ile bilgi paylaşımı ilkesinin kurumun her bir üyesi tarafından benimsendiği ortam oluşturulmalıdır. Kurumdaki Bilgi Yönetim Sistemi, verilerin iç ve dış paydaşlarla paylaşılmasını sağlamalıdır. Özellikle iç paydaşların etkili kararlar verebilmesine destek olacak şekilde Yönetim Bilişim Sistemleri kurum tarafından kullanılmalıdır.

6.3.1. Bilgi yönetim sistemlerinin Kalite Güvence Sistemindeki önemi

Bilgi yönetim sistemlerinde günümüzde yaygın olarak gözlendiği üzere insan kaynakları, öğrenci işleri, araştırma, lisans ve lisansüstü bilgi yönetim süreçlerinin birbiri ile konuşmayan ve birbirinden bağımsız sistemler olarak kurgulanmaktadır.

Ayrıca, aynı veriyi farklı sistemlere girmek hem akademik hem de idari personelin verimliliğini düşürmekte, özellikle eğitim öğretim süreçlerinde manuel veri yönetimi, öğretim elemanlarının bürokratik yükü önemli ölçüde artırmaktadır.

Bunun yanı sıra, kurumlardaki bilgi yönetim sistemlerinin kalite güvencesi süreçleri ile ilişkili olması, birimler ve bölümler düzeyinde veri girişinin sağlanması ve bu verinin etkili bir şekilde yönetimi gerekmektedir. Bu kapsamda, birbiriyle konuşan entegre bilgi yönetim sistemleri bu sorunu çözebilmekte ve yükseköğretim kurumlarında kalite odaklı yönetim sisteminin başarısını artırmaktadır.

UYARI:

Kalite Güvence sisteminin yapılandırılması sırasında bilgi işlem daire başkanlıklarının veya bilgi sistemlerinden sorumlu birimlerin sürece etkin ve aktif şekilde katılımı sağlanmalı; kurumun bireysel ihtiyaçlarına ve kalite güvence sistemine uygun, kurum içi altyapı ve insan kaynakları ile geliştirilen sistemlerin tasarımı ve kurulumu üzerinde çalışılmalıdır.

6.4. Kurum Dışından Tedarik Edilen Hizmetlerin Yönetim Sistemi

Yükseköğretim kurumu, dışarıdan aldığı destek hizmetlerinin uygunluğunu, kalitesini ve sürekliliğini güvence altına almalıdır. Kurumsal kalite güvence sistemi kapsamında tedarik ettiği hizmetlerin planlanması, değerlendirilip iyileştirilmesi yönünde uygulamalar gerçekleştirmelidir. Bu kapsamda kurumların faydalanabileceği bilgiler bu bölümde sunulmuştur.

Tedarikçi performansının kurumun performansı üzerinde direkt etkisi olduğundan kurumlarda tedarik edilen hizmet ve malların tedariginde beklenen kalite düzeyleri tanımlanarak sistemli olarak izlenmeli ve iyileştirilmelidir. Kalite amaçlarına ulaşmak için de tedarikçilerin performansı değerlendirilmeli, yakın ilişkiler kurulmalı ve karşılıklı yarar esaslı işbirliği oluşturulmalıdır. Tedarik Zinciri Yönetimi olarak da adlandırılan bu işbirliği yönetimi yaklaşımıyla edilen hizmet ve malların kalitesi güvence altına alınabilmektedir.

Tedarik Zinciri Yönetimi kapsamında öncelikli olarak kurumun tedarikçi seçimi, değerlemesi ve yönetimi konusunda belirli bir politikası olmalıdır. Tedarikçilerin aktif katılımı ile sağlanan işbirliği ortamı içerisinde tedarikçilere teknoloji ve bilgi desteği sağlama, ortak araştırma ve geliştirme projeleri yürütme, ortak iyileştirme projelerin yürütülmesi, ortak maliyet azaltma programları geliştirilmesi, hizmet içi eğitim destekleri gibi süreçler yürütülür.

Bu işbirliği kültürü kurumlar için “iş paydaşı” kavramını ortaya çıkarmıştır. İş Paydaşı ile kastedilen birlikte hizmet üretilen ve/veya süreç yürütülen kurum ve kuruluşlardır.

Örneğin; üniversitelerde yemek hizmetini sağlayan kuruluşlarla birlikte öğrenci ve çalışanlara yemek hizmeti sağlanması, iş başı eğitimleri kapsamında işbirliği yapılan kuruluşlar gibi.

6.5. Yönetimin Etkinliği, Hesap Verebilirliği, Kamuoyunu Bilgilendirme

Kurumların hizmet ürettikleri topluma karşı önemli bir sorumlulukları faaliyetleriyle ilgili olarak kamuoyunu bilgilendirmeleridir. Kalite güvencesi kapsamında yükseköğretim kurumlarından beklenti; sorumluluklarıyla doğru orantılı olarak, göstermiş oldukları performans sonuçlarıyla ilgili düzenli, güvenli ve güncel bilgileri kolay erişilebilir şekilde paylaşmasıdır.

Yükseköğretim kurumları böylece, yüksek kalitede eğitim-öğretim, araştırma ve yönetim çabaları sağladıkları kalitenin dışarıdan görülebilir hale getirilmesini sağlamaktadırlar. Bu aynı zamanda kurumun iyi uygulama örneklerini paylaşma istediğini de artırmaktadır. Özerkliğin diğer boyutu ise artan hesap verme sorumluluğudur.

Kurumların başarısı alan bazlı izlendiği ve değerlendirildiği gibi nihai çıktı açısından kurumsal başarılar olarak da izlenmeli ve değerlendirilmelidir. Bu başarı kurumun yönetimin etkinliğinin de göstergesidir. Yönetimin etkinliği; kurumun, belirlenmiş olan vizyon, strateji ve hedefler doğrultusunda ne kadar başarılı yol aldığıın göstergesidir. Kurumsal performans yönetimi sistemleri kapsamında izlenen ve değerlendirilen bu başarı durumu stratejilerin yaşama geçirilmesinde ne kadar başarılı (etkili ve verimli) olduğunu gösteren ölçütlerle izlenir ve nihai başarıyı ifade eder.

7. Uzaktan Eğitim ve Kalite Güvencesi

7.1. Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim ve Kalite Güvencesi Sistemi

Uzaktan eğitim, genel anlamda öğrenen, öğreten ve öğrenme kaynaklarının farklı fiziksel mekanlarda bulunduğu, derslerin bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla eş zamanlı ya da eş zamansız olarak yürütüldüğü zamandan ve mekândan bağımsız esnek bir eğitim biçimi olarak tanımlanabilir. Uzaktan eğitim, yapısı gereği örgün eğitime kıyasla belirgin farklılıklar içermektedir. Nitelikli bir uzaktan eğitim sisteminde göz önünde bulundurulması gereken bileşenler Şekil’de sunulmuştur.

Nitelikli bir uzaktan eğitim sisteminde göz önünde bulundurulması gereken bileşenler Şekil’de sunulmuştur.

Şekilde görülebileceği gibi nitelikli bir uzaktan eğitim sisteminin bileşenleri;

- Uzaktan eğitim politikası
- Altyapı olanakları
- Erişim durumları
- Kullanım yeterlikleri
- Eğitim-öğretim süreçleri
- Uzman insan kaynağı
- Destek hizmetleri ve
- Bilgi güvenliği ve etik boyutlardır.

7.1.1. Uzaktan Eğitim Politikası

Uzaktan eğitim sürecinin niteliği ve bu niteliğin gelişimsel bir yapıya kavuşmasında en temel gerekliliklerden biri; kurumun uzaktan eğitim süreçleri ile neyi başarmak, nereye varmak istediğini ortaya koyan bir Uzaktan Eğitim Politikası'na sahip olmasıdır.

Uzaktan eğitim politikası;

- Kurumun misyon ve hedefleri doğrultusunda geliştirilmiş genel eğitim-öğretim politikası ile uyumlu olmalı,
- İlgili tüm paydaşların katılımı ile hazırlanmalı ve
- Kurumun iç kalite güvence sistemiyle entegre şekilde sistematik olarak izlenmelidir.

Uzaktan eğitim süreçlerinde;

- Ulaşılabilir kurumsal hedefler tanımlanmalı,
- Önceki öğrenmelerin tanınmasıyla ilgili kurumsal süreçlerle uyum sağlanmalı,
- Eğitim programları paydaş katılımıyla hazırlanmalı,
- Akademik birimler hem programın titizlikle yürütülmesini hem de eğitim kalitesini garanti ederek uzaktan eğitim programlarının gözetimini yapmalı,
- Uzaktan eğitim yoluyla verilen programlar ve dersler, yüz yüze eğitimlerde sunulanlarla aynı akademik standartları korumalı,
- Uzaktan eğitim programları, öğrenme çıktıları, başarıları, öğrenen ve öğretmen memnuniyeti açısından değerlendirerek, yüz yüze eğitim ile karşılaştırılmalı,
- Uzaktan eğitim programlarını desteklemek için yeterli kaynaklar (finansal, insani, fiziksel, teknolojik vb.) sağlanmalı,
- Uzaktan eğitim programlarına kayıtlı öğrenenler, kütüphane, bilgi kaynakları, laboratuvarlar ve donanım da dahil olmak üzere öğrenme kaynaklarına yeterli erişime sahip olmalı ve bu kaynaklardan etkin bir şekilde yararlanmalıdır

7.1.2. Altyapı ve Erişim Olanakları

Nitelikli bir uzaktan eğitim süreci için bir diğer önemli gereksinim, kurumda nitelikli teknolojik alt yapı (bilişim altyapısı) ve erişim olanaklarının varlığıdır. Ancak bu olanakların yanı sıra önemli bir gereklilik de öğrenen ve öğretim elemanlarının da uzaktan öğrenme ortamına erişim için gerekli altyapıya sahip olmasıdır. Bir uzaktan eğitim sisteminin altyapıları denildiğine genel olarak dört bileşenden söz edilmektedir:

- Uzaktan eğitim sisteminin tesis ve altyapı olanakları
- Öğretim ortam ve araçları
- Yönetimsel araçlar
- Kütüphane ve kaynaklar

Uzaktan eğitim sistemleri için gerekli anahtar altyapı bileşenleri Şekil’de sunulmuştur.

7.1.3. Uzaktan Eğitim Sisteminin (Merkezinin) Tesis ve Altyapı Olanakları

Uzaktan eğitim hizmeti sunacak kurumların kesintisiz ve sorunsuz bir uzaktan eğitim hizmeti sunmaları her şeyden önce teknolojik altyapıya ve bu altyapıyı oluşturan bileşenlere bağlıdır. “Teknolojik altyapı” ya da “bilgi teknolojileri altyapısı (IT Infrastructure)” kavramını Janssen (2015), kurumsal bilişim teknolojilerinin (BT) varlığı, işletimi ve yönetimi için verilen servisler ile donanım, yazılım ve ağ kaynaklarının birleşimi olarak tanımlar.

Donanım kaynakları bileşeninde sunucular, bilgisayarlar, veri merkezleri, ağ anahtarları, modem ve ağ yönlendiricileri, güvenlik duvarı gibi cihazlar yer almaktadır.

Yazılım bileşeni çok geniş bir yelpazeye sahip olup sunulacak hizmete göre değişkenlik göstermektedir. Yazılım bileşeninde ortak olan öğeler güvenlik duvarı yazılımları, veri tabanları, öğrenen bilgi sistemleri, e-öğrenme hizmetlerinin dağıtıldığı video konferans yazılımları, öğrenme yönetim sistemleri (ÖYS) gibi sıralanabilir.

Ağ kaynakları bileşeninde İnternet bağlantı kalitesi, güvenlik politikası ile güvenlik duvarları ve ağ kaynaklarının sağlıklı işletilmesi için gerekli politikalar sayılabilir.

Ancak;

Teknoloji (bilişim) altyapıları yanında önem arz eden bir diğer altyapı unsuru da öğrenen ve öğretim elemanı için erişilebilir olan tesislerin varlığıdır. Zira uzaktan eğitim birimi, uzaktan eğitim öğreneni ve öğretim elemanı için sadece internet üzerinden değil, telefonla ya da bireysel anlama da erişilebilir olmalıdır. Bu doğrultuda uzaktan eğitim hizmetlerinin koordine edildiği, bilişim süreçlerinin yönetildiği, öğrenen ve öğretim elemanlarına erişim ve kullanım desteğinin eş zamanlı ve eş zamansız olarak sağlanabildiği, yanı sıra öğretim elemanlarına öğretim yöntemi ve materyal geliştirme konusuna desteğin sağlandığı, yeterli

fiziksel mekân, teknolojik donanım ve insan kaynağını barındıran uzaktan eğitim merkezleri oldukça önemlidir.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ KALİTE KOMİSYONU

7.1.4. Öğretim Ortam ve Araçları

7.1.4.1. Öğrenme Yönetim Sistemleri:

Bir uzaktan eğitim sisteminin en temel öğretim ortamı sahip olduğu öğrenme yönetim sistemidir (learning management sytem - LMS).

Öğrenme materyallerini düzenleme, paylaşma ve tartışma, dersleri yönetme, ödev alma, sınavlara girme, bu ödev ve sınavlara ilişkin geribildirim sağlama, öğrenen, öğretmen ve sistem kayıtlarını tutma, raporlar alma gibi işlevleri yerine getirmek öğrenme yönetim sistemlerinin temel görevleridir. Öğrenme yönetim sistemi üzerinde; dersler ve sınıflar tanımlanmakta, öğretim elemanları öğretim materyali ve kaynak/kaynak listelerini yüklemekte, öğrenenlerin bunlara erişimi sağlanmakta, dersler yürütülebilmekte (eş zamanlı (senkron) / eş zamansız (asenkron) olarak), ödev verilebilmekte, toplanabilmekte, değerlendirilip dönüt verilebilmekte, ayrıca sınavlar gerçekleştirilebilmektedir.

Öğrenme yönetim sistemleri birbiriyle uyumlu bileşenlerin bir sistem oluşturacak biçimde bir araya gelmesinden meydana gelir. Bunlar;

- Kayıt bileşeni,
- İçerik sunum bileşeni,
- Kurs bileşeni,
- Ölçme değerlendirme bileşeni ve
- Raporlama bileşenidir.

Öğrenenleri sisteme dahil eden ve onlar hakkında bilgilerin depolandığı bileşen kayıt bileşeni; öğrenme-öğretme etkinliklerinin tümü için gereken yönetsel özelliklerin bulunduğu bileşen içerik sunum bileşeni; öğrenenlerin eğitim-öğretim içeriklerine ulaşabilecekleri, ders kaynaklarına ve diğer ders içeriklerine erişebilecekleri bileşen kurs bileşeni; öğrenme-öğretme etkinliklerinin sonucunda yapılacak değerlendirmenin (sınav) hazırlandığı ve uygulandığı bileşen ölçme değerlendirme bileşeni ve eğitim-öğretim sürecinin tamamı ile ilgili verileri çeşitli kriterlere bağlı kalarak, öğrenen, öğretmen ve sistem yöneticilerine sunan bileşen raporlama bileşenidir.

Unutmayınız;

Bir öğrenme yönetim sistemi kullanıcılara maksimum fayda sağlamalıdır. Bu nedenle taşınabilirlik, birlikte çalışabilirlik, yeniden kullanılabilirlik, yönetilebilirlik, ulaşılabilirlik, devamlılık ve ölçeklenebilirlik gibi birtakım özelliklere sahip olmaları gerekir.

Günümüzde Türkçe dil desteği sunan gerek profesyonel gerek açık kaynak kodlu pek çok öğrenme yönetim sistemi bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizde uzaktan eğitim süreçlerinde deneyimli pek çok kurum da kendi öğrenme yönetim sistemlerini geliştirmiştir.

7.1.4.2. Eş Zamanlı (Canlı) Ders Araçları:

Öğretim sürecinde ikinci önemli bileşen özellikle canlı dersler ve toplantılar yürütmek üzere kullanılan çevrimiçi ortamlardır. Eş zamanlı çevrimiçi ortamlar, öğrenen ve öğretim elemanın sanal ortamda aynı anda, aynı ya da farklı mekânlarda bir araya geldiği, birbirleriyle etkileştiği, deneyim paylaşımında bulunduğu ve öğretim elemanlarının yönettiği ortamlardır (Pituch ve Lee, 2006).

Bu ortamlarda öğrenenler öğretim elemanı ve arkadaşlarıyla gerçek zamanlı deneyimler paylaşmakta; bilişsel gelişimin ötesinde kendini sınıfın ve öğretim sürecinin aktif bir parçası hissetmeye ilişkin buradalıklarını (bilişsel, toplumsal ve öğretimsel) geliştirebilmektedir.

Günümüzde;

Uzaktan eğitim süreçleri içerisinde kimi kurumlar eş zamanlı etkileşim desteği sunan öğrenme yönetim sistemlerinden; kimileri de çeşitli eş zamanlı etkileşim uygulamalarından (Örn. Zoom, Adobe Connect, Skype, Hangouts, Google Meet vb.) yararlanmaktadır. Hangi çözüm işe koşulsun bu noktada kurumlarımızın dikkat etmesi gereken temel unsur canlı etkileşim kayıtlarına ilişkin veri güvenliğinin sağlanmasıdır.

7.1.4.3. İçerik Geliştirme Ortam ve Araçları:

Öğretim süreçleri için bir diğer temel bileşen de içerik geliştirme ortam ve araçlarıdır. Uzaktan eğitimde kullanılmak üzere geliştirilen içeriklerin kalitesi, kullanılan araçların sayısı ya da çeşitliliğinin yanı sıra, içeriğin türüne de bağlıdır. Bu noktada uzaktan eğitimde yararlanılabilecek içerik türleri üzerinde durmakta fayda vardır. Uzaktan eğitim sürecinde öğretim materyali türleri metinler, görseller, sunumlar, ses ve video kayıtları; ayrıca animasyon, simülasyon ve sanal/arttırılmış gerçeklik uygulamaları olarak çeşitlenmektedir.

Uzaktan eğitimde materyal üretme sürecinde dikkat edilmesi gereken en temel unsur öğrenenin materyalle etkileşimini olabildiğince arttırmaktır. Durağan, öğrenenin pasif biçimde, sadece okuduğu, izlediği ya da dinlediği materyalden çok; soru sorup cevaba göre ilerleyebilen, birden çok öğrenme yolu sunabilen, öğretimi oyunlaştırabilen vb. etkileşimli materyallere odaklanılmalıdır. Böylece öğrenen kendi öğrenme sürecinde daha aktif olacak, uzaktan eğitimde öteden beri sorun teşkil eden derse ilgi, katılım (participant, derse girme) ve bağlanma (engagement, düşünsel ve duygusal anlamda derse izleme) durumları artabilecektir.

Günümüzde;

Yükseköğretim kurumlarının üreteceği kurumsal çözümlerin yanı sıra pek çok sayıda ücretli ya da açık erişimli öğretimsel Web2.0 uygulaması söz konusudur. Bunlar aracılığıyla, öğretim üyeleri derslerinin kuramsal boyutlarını kişisel ders anlatımları, sunumlar ya da ekran görüntüsü kayıtlarıyla video ya da ses (podcast) biçimine dönüştürebilir, bunlara etkileşim unsurları ekleyebilirler.

7.1.4.4. Uzaktan Ölçme ve Değerlendirme Yapıları:

Uzaktan eğitimin en önemli konularından biri sağlıklı ölçme ve değerlendirme süreçlerinin yürütülmesidir. Uzaktan eğitim ortamlarında yapılacak ölçme ve değerlendirme geleneksel ölçme ve değerlendirmeden farklıdır. Ölçme sürecinde öğrenenin uzaktan izlenmesi oldukça güçtür. Bu nedenle, öğrenenlere dönüt (geri bildirim) verilmesi, öğrenenden öğrenene farklılık gösteren öğrenme hızının kontrolü ve değerlendirme süreci sonunda elde edilecek öğrenme kalitesini belirlemek amacıyla uzaktan eğitimde sürekli değerlendirme yapılması gerekir. Bu öğrenenin performansını ve motivasyonunu olumlu yönde etkiler. Uzaktan eğitimde e-değerlendirme günümüzdeki ifadesiyle; eğitsel değerlendirme sürecinde bilişim (bilgi ve iletişim) teknolojilerinin kullanımını ifade eder ki bu kullanım alanı öncelikle değerlendirme görevlerinin (çoktan seçmeli bir soru, işaretleme, eşleştirme, performans görevi vb.) tasarlanması, öğrenene sunulması, olası yanıtların elde edilmesi ve kaydedilmesi olarak tanımlanabilir (Bayrak & Yurdugül 2019). Teknoloji destekli değerlendirme süreçlerinde değerlendirme görevlerinin öğrenenlere yöneltilmesi bilgisayar ve benzeri teknolojiler ile yapılmaktadır (Bayrak, 2014). Uzaktan öğretimin gerçekleştirildiği birçok öğrenme yönetim sistemleri bulunmakta bunlar gerek ürün gerekse süreç temelli değerlendirme amacıyla gerçekleştirilebilecek pek çok uygulamaya olanak tanımaktadır.

Ancak;

Bu süreçte asıl sorun, geleneksel formatta uygulanan ara sınav ve dönem sonu sınavlarının yerini alabilecek, ölçme amacına hizmet eden (geçerli) ve mümkün olduğunca hatasız ölçümlere olanak tanıyan (güvenirliliği yüksek) uygulamaların yapılabilmesidir. Bunları planlarken, az da olsa bazı öğrenenlerimizin uzaktan öğretim uygulamaları için temel gereksinimi olan İnternet bağlantısına sürekli erişim olanağı olmayabileceği dikkate alınmalıdır.

Öğrenme yönetim sistemleri de bu bağlamda öğrenenlere performans ödevi verme, bunları kişisel dosyalarda biriktirme, böylece performansa dayalı ve biçimlendirici (formative) ölçme değerlendirme süreçleri yürütüme olanağı tanımaktadır. Öte yandan uzaktan eğitim veren bazı kurumlar sınavlarını yüz yüze ortamlarda yapmayı tercih etmektedir. Günümüzde gerekli sınav kontrollerin uzaktan yapabilen, sınav esnasında öğrenen bilgisayarında güvenli bir ortam oluşturmaya yönelik çevrimiçi sistem ve araçlar da (Örn. Safe Exam Browser) söz konusudur. Bununla birlikte günümüzde öğrenenlerin birden çok bilişim cihazına sahip olduğu düşünülerek bu tür gerçek zamanlı sınav uygulamalarında görüntülü izleme çözümlerinden de yararlanılması önerilmektedir.

Unutulmaması gereken, örgün öğretim uygulamalarındaki ölçme ve değerlendirme süreçlerini ikame edecek uzaktan öğretime dayalı ölçme ve değerlendirme uygulamalarının, ölçme ve değerlendirmenin temel ilkeleri göz ardı edilmeden, mümkün olduğunca kesintisiz ve hızlı İnternet erişimi gerektirmeyen biçimlerde gerçekleştirilmesidir.

7.1.4.5. Yönetmel Araçlar ve Öğrenen Hizmeti Altyapıları:

Uzaktan eğitim sisteminin yönetsel bileşenleri öğrenen bilgi sistemi, öğretim elemanı bilgi sistemi, veri tabanları, veri trafiği kontrol mekanizmaları, bilgi erişimi yetkilendirme ve denetim servisleri gibi; öğrenen, öğretim elemanı ve uzaktan eğitim sistemi arasındaki etkileşimi sağlıklı biçimde sürdürmekten sorumlu yapılardır. Öğrenen hizmeti altyapıları ise; rehberlik ve psikolojik danışmanlık, kariyer geliştirme, öğrenen topluluğu oluşturma-yönetme gibi hizmetlerin uzaktan eğitim sistemine aktarılmasına vb. ilişkin çevrimiçi yapılardır.

7.1.4.6. Kütüphane ve Kaynak Hizmetleri:

Kütüphane hizmetleri uzaktan eğitim kurumlarının öğrenenlere sunması gereken önemli hizmetlerden biridir. Uzaktan eğitim sisteminin kütüphane ve kaynaklarını öğrenenlere sunulan çevrimiçi kütüphane olanakları, portal kaynakları ve yine kurum tarafından öğrenenlerin kendi ödevlerinde kullanımları için sunulan görsel, işitsel ve görsel-işitsel materyal ve nesne ambarları oluşturmaktadır. Kurum uzaktan eğitimde gerek öğretim elemanı gerekse öğrenenlerin dersler kapsamında ürettiği tüm materyal ve ürünlerin çevrimiçi formda, dolayısıyla internet ortamında dolaşım ve paylaşım açık olduğunu göz önünde bulundurarak, içerik üretim süreçlerinde kullanılmak üzere telif hakkı kurumda olan çevrimiçi nesne ambarları edinmeli/geliştirmelidir.

Unutmayınız;

Günümüzde yükseköğretim kurumlarımız genellikle uzaktan eğitim sistemi için elzem olan bu altyapı bileşenlerinin önemli bir kısmını profesyonel ya da açık erişimli biçimde edinebilmektedir. Bir kısmını da örgün süreçler için geliştirilmiş olan altyapı olanakları ve yazılımlarla karşılamaktadırlar. Bununla birlikte gerek hizmetlerin sürdürülebilir olması gerekse bilgi güvenliğinin sağlanması açısından kurumlarımızın dört hususa dikkat etmesi önemlidir.

1. Uzaktan eğitim sistemi için edinilen bilişim kaynaklarının bütünleşik bir sistemle yönetilmesi gerekmektedir. Zira ancak bu biçimde her biri eğitimin sağlıklı biçimde yürütülmesi için son derece önemli olan bu bileşenlerin amacına uygun ve yeterli biçimde çalışması sağlanabilir.
2. Hizmet alımıyla karşılanan uzaktan eğitim olanaklarında, uzaktan eğitim sistemi verileri hizmet alımının yapıldığı noktalarda değil kampüs içerisinde tutulmalıdır. Böylece bilgi güvenliği sürdürülebilir biçimde sağlanabilir.
3. Öğrencilere sunulan hizmetler, farklı biçimlerde yaşanacak erişim ve bağlantı sorunlarını (cihaz yetersizlikleri, internet altyapısı yetersizlikleri, zaman uyumsuzlukları vb.) bertaraf etmeye dönük biçimde alternatifli (eş zamanlı derslere katılamayan öğrenciler için ders kayıtlarının sistemde sonradan yayınlanması, ödevleri gerçekleştirmek için farklı ortam/yöntemler tanımlanması, ders seçiminde öğrencilere farklı zaman seçenekleri

oluşturulması vb.) olarak geliştirilmelidir. Böylece öğrencilerin erişim ve zaman yetersizliklerinden kaynaklanacak eşitsizliklerin önüne geçilebilir.

4. Uzaktan eğitim altyapı ve hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için güçlü bir finansal altyapı oluşturulmalıdır. Zira, nitelikli bir teknolojik alt yapının istikrarı nitelikli bir finansal altyapının ve uzaktan eğitime tahsis edilmiş sürdürülebilir bir bütçenin varlığına bağlıdır.

7.1.5. Yeterlikler

Öğrenen, öğretim elemanı ve yöneticilerin erişim ve altyapıyı kullanım yeterlikleri nitelikli bir uzaktan eğitim süreci için önemli bir diğer unsurdur. Erişim, basitçe, geliştirilen teknoloji temelli çözümlerin tüm kullanıcılar için ulaşılabilir ve faydalanılabilir olmasıdır. Uzaktan eğitimde yeterlikler sistem ve kullanıcı bazında iki yönlü olarak düşünülmelidir. Bunlardan ilki uzaktan eğitim sisteminin en ergonomik, kolay kullanılır ve bilişsel kaybolmayı engeller biçimde düzenlenmesi; ikincisi de kullanıcılara sistemin kullanımına ilişkin yeterliklerin kazandırılmasıdır.

Bu noktada değinilmesi gerek bir unsur da uzaktan eğitim sisteminde temel öğretim elemanı yeterlikleridir. Burada teknik ve pedagojik iki yeterlik alanından söz etmek gerekmektedir. Teknik anlamda, uzaktan eğitimde ders veren bir öğretim elemanı sistemin öğrenme yönetim sistemini, içerik geliştirme sistemini, ölçme-değerlendirme sistemini, öğretim elemanı bilgi sistemini; bunun dışında video oluşturma, işleme, karikatür, karakter, animasyon, etkileşimli sınav gibi pek çok etkinlik için öğretimsel Web2.0 uygulamaları ve günümüzde internetin sunduğu tüm bilgi kaynaklarını etkin biçimde kullanabilmelidir. Pedagojik anlamda ise, uzaktan eğitimle geçilecek öğrenen merkezli, yetkinliği ve bu yetkinliği kazanmak için gösterilen çabayı temel alan ve metnin devamında üzerinde durulacak öğretim ve ölçme-değerlendirme yaklaşımlarını başarılı biçimde uygulayabilmelidir. Dolayısıyla kurumlar uzaktan eğitim sistemlerinde yer alacak öğretim elemanlarının bu konulardaki yeterliliklerini eğitimcilerin eğitimi programları ya da uzaktan eğitim sistemi içerisine entegre edecekleri eğitimcilerin eğitimi modülleriyle sürekli geliştirmelidir.

Bu doğrultuda dünyada yapılmış bazı öğretim elemanı yeterlik sınıflamaları aşağıdaki Tabloda sunulmuştur.

<u>Salmon</u> , 2000	Süreci anlama, teknik beceriler, çevrimiçi iletişim becerileri, alan uzmanlığı, kişisel özellikler
<u>Reid</u> , 2002	Teknik bilgi, alan uzmanlığı, süreci idare etme ve kolaylaştırma, değerlendirme, ders yönetimi
<u>Dennis vd.</u> , 2004	Pedagojik bilgi, iletişim bilgisi, alan uzmanlığı, teknoloji bilgisi
<u>Klein vd.</u> , 2004	Mesleki temeller, planlama ve hazırlık, öğretim yöntem ve stratejileri, değerlendirme, yönetim
<u>Shank</u> , 2004	Yönetim ve tasarım bilgisi, süreci kolaylaştırma (<u>facilitation</u>), değerlendirme, teknik bilgi
<u>Richer vd.</u> 2005	Mesleki temeller, planlama ve analiz, tasarım ve geliştirme, uygulama ve yönetim

Kaynak: Bawane ve Spector, 2009'dan çeviren Baturay ve Türel, 2012.

7.1.6. Eğitim ve Öğretim Süreçleri

Uzaktan eğitim anlayışı içerisinde düşünülmesi gereken oldukça önemli bir gereklilik de eğitim-öğretim süreçlerinin uyarlanmasıdır. Her ne kadar amaç yüz yüze eğitim anlayışıyla aynı olsa da uzaktan eğitim; öğrenme ortamı ve etkileşim (öğrenen-öğretici etkileşimi, öğrenen-materyal etkileşimi, öğrenen-öğrenen etkileşimi, öğrenen-kurum etkileşimi) açısından farklıdır. Öğretim süreçlerinin amaçlarına ulaşması ve öğrenenlerin hedeflenen yeterliklere erişmesi için de farklı yaklaşım ve yöntemleri gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla yükseköğretim kurumlarımız uzaktan eğitimi sadece dersleri ve diğer eğitim hizmetlerini çevrimiçi ortamlara aktarılması olarak değil, bir yaklaşım ve yöntem farklılaşması olarak ele almalıdır. Bu farklılaşmanın merkezinde "Daha öğrenen merkezli, performansa dayalı ve yetkinlik temelli öğretim süreçlerini uzaktan eğitim süreçleri içerisinde nasıl gerçekleştirebiliriz?" sorusu yer almalıdır. Kurumlar, uzaktan eğitim süreçlerine katkı sağlayacak eğitim kadrolarını, yönetsel personelini, bilişim personelini bu bakışla bilinçlendirmeli, eğitmeli; öğrenenlerine bu yeni öğrenme anlayışına uyum sağlamaya yönelik eğitimler vermelidir.

Kurum uzaktan eğitim sürecinde;

belirlemeli ve tüm bu süreçleri yönetmek için gereken sistemleri kurmalıdır.

Uzaktan eğitim sürecinde, yükseköğretim düzeyi için kullanılabilir öğrenen merkezli bir yöntem projeye dayalı öğrenmedir. Basitçe, ders amaçları ve çıktı/kazanımlar ışığında tanımlanmış proje görevlerinin gerçekleştirilmesine odaklanan projeye dayalı öğrenme yaklaşımı, ulaşılan sonuçlardan öte alınan yola, ortaya koyulan çabaya ve süreçte geliştirilen yetkinliklere odaklanmaktadır. Yöntem özellikle grupla öğrenme temelinde işletildiğinde, grup üyeleri birbirlerinden de önemli biçimde öğrenmekte; aynı zamanda bu grup etkileşimi öğrenenlerin derse bağlanmaları ve olumlu tutumlar geliştirmelerine önemli katkılar getirebilmektedir. Bugün bilişim teknolojileri grup üyelerinin, ortak grup çalışmalarını farklı fiziksel mekanlardan rahatlıkla sürdürebilecekleri sosyal etkileşim ve ortak metin üretme olanaklarına sahiptir. Probleme dayalı öğrenme benzer biçimde kullanılabilir bir diğer öğrenme yöntemidir. Uzaktan eğitim sürecinde yararlanılabilecek öğrenen merkezli öğretim bileşenleri aşağıdaki şekilde sunulmuştur.

Uzaktan eğitimde kullanılacak bir diğer öğrenen merkezli yaklaşım dönüştürülmüş ya da ters yüz öğrenmedir. Bu yaklaşım içerisinde öğretim elemanı öğretimin kendisine düşen ve geleneksel anlamda sınıf içi süreçlerde anlatacağı kısmını görsel-ışitsel kayıtlara dönüştürerek öğrenenlere önceden sunmaktadır. Öğrenenlerde bu kayıtları önceden izleyip/dinleyip geldikleri derslerde konu üzerinde tartışmalar yürütüp üst düzey bilişsel beceriler geliştirebilmektedir. Dönüştürülmüş öğrenme, özellikle neden-sonuç ilişkilerinin kurulduğu öğrenme etkinlikleri için oldukça işlevsel bir yaklaşımdır.

Uzaktan eğitimde oldukça önemli bir soru da uygulamalı derslerin uzaktan süreçlere nasıl aktarılacağıdır? Geleneksel anlamda, programın uygulamalı kısımları için bazı derslerde %20 ya da %30'luk yüz yüze eğitim tanımlamak gibi çözümler işe koşulmuş olsa da günümüzde bilişim teknolojilerinin sunduğu animasyon, simülasyon, sanal ve artırılmış gerçeklik uygulamaları bu tür derslerin uygulama kısımlarına öğrenenlerin buldukları ortamdaki katılabilmeleri için önemli fırsatlar sunmaktadır. Doğa bilimleri ve sağlık bilimleri gibi alanlarda bu biçimde pek çok başarılı uygulama söz konusudur.

Uzaktan eğitim sürecinde temel bir öğrenme ortamı da öğrenenlere kendi aralarında fikir üretme ve tartışma olanağı yaratan çevrimiçi sosyal etkileşim yapılarıdır. Öğrenme toplulukları olarak adlandırılacak bu yapılar öğrenenlerin örgün süreçlerde kampüs içindeki sosyal mekanlarda, ders aralarında sınıf ve koridorlarda, sınav dönemlerinde yurt ve kütüphanelerde gerçekleştirdikleri bilgi ve fikir alışverişi süreçlerini uzaktan eğitim sistemi

içerisine taşımakta; aynı zamanda öğrenenlerin kendini ifade etme ve hoşgörü becerilerini de geliştirebilmektedir.

Unutmayınız;

Yükseköğretim kurumlarımızın tüm bu yöntem ve yenilikleri uzaktan eğitim süreçlerine aktarmalarının en temel yolları, öğretim üyelerinin bu konulardaki yetkinliklerini arttırmaları ve uzaktan eğitim sistemlerinin öğrenme yönetim ve içerik geliştirme alt sistemlerini bu yöntem ve yaklaşımlar uyarınca geliştirmeleridir.

Uzaktan eğitim sisteminin doğası, bu doğa içerisindeki yaklaşım ve yöntem farklılıkları müstakil ölçme-değerlendirme anlayış ve sistemlerini de beraberinde getirmektedir. Sağlıklı işleyen bir uzaktan eğitim sisteminin kendisiyle eşgüdümlü çalışan ve şeffaf bir ölçme sistemine ihtiyacı vardır. Bu süreçte öğrenen kendi sorumluluklarını, öğretim üyesi de bu sorumlulukların yerine getirilme durumunu nasıl izleyeceğini bilmelidir. Burada üzerinde durulan öğrenen merkezli yaklaşımlar, belli bir zamana sıkışmış (kesit), çoktan seçmeli ya da açık uçlu sınavların ötesinde ürün geliştirme ve buna dönük öğretim sürecinin geneline yayılan performansa (erime) odaklanmaktadır. Bu bağlamda, uzaktan eğitim sistemini öğrenen merkezli anlayışlara göre oluşturan bir yükseköğretim kurumunun uzaktan ölçme sistemi de öğrenen ürünlerine, bunların zamana göre değişimini göz önüne seren portfolyolara dayanmalıdır.

Burada,

- öğrenenlerin bireysel ya da birlikte ürettiği, metin, görsel, işitsel, görsel-işitsel tabanlı içerikler,
- sosyal etkileşim kayıtları,
- uzmanlarla yaptıkları görüşme kayıtları,
- proje günlükleri vb. öğrenme sürecine ilişkin ürünler ölçme değerlendirmeye konu olabilir.

Bununla birlikte, uzaktan süreçlerde geleneksel sınav yaklaşımlarını (açık uçlu sınavlar, çoktan seçmeli testler) işletmek isteyen kurumlar, bu tür sınavları uzaktan gerçekleştirebilecek, öğrenenlerin sınav boyunca gözetimini sağlayabilecek, bilgi güvenliği yüksek mekanizma, ortam ve araçları oluşturmaktadır.

7.1.7. Uzman İnsan Kaynağı ve Destek Hizmetleri

Nitelikli bir uzaktan eğitim sürecinde gözetilmesi gereken bir diğer unsur da uzman insan kaynağıdır. Bilişim teknolojileri uzmanlarının süreç boyunca sürekli desteği, uzaktan eğitimin başarıyla yürütülmesi için gereklidir. Ayrıca, gerek uzaktan eğitim ortamının öğrenen ve öğretim elemanlarının etkili ve verimli biçimde kullanacağı biçimde tasarlanması

gerekse öğretilere materyal ve kaynak hazırlamada gerekli desteğin sağlanması için öğretim teknolojileri alanından uzmanların da varlığı oldukça önemlidir.

Bu noktada kurumların düşünmesi gereken bir diğer unsur da uzaktan eğitim sürecinde sunulacak destek hizmetleridir. Destek hizmetleri en genel anlamda, öğrenenlere ve öğretim elemanlarına verilen destek olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır. Verilen destek hizmetleri ile öğrenen ve öğretim elemanı gruplarının ihtiyaçlarının giderilmesi ve sürecin devamlılığı sağlanır, motivasyonu ve kuruma aidiyet duygusu artırılır.

Unutmayınız;

Uzaktan eğitim sürecinde verilen nitelikli destek hizmetleri ile öğrenci ve öğretim elemanlarının sürece ilişkin motivasyon, güven, bağlılık ve doyum hisleri önemli ölçüde artabilmektedir.

Destek hizmetleri bilişsel (akademik ve teknik), duyuşsal (sosyal) ve yönetsel olmak üzere üç başlık altında ele alınabilir (Tait, 2002). Ders ortam ve materyallerinin uygun tasarımda yapılandırılmasıyla bireysel öğrenmenin desteklenmesi bilişsel, öğrenenlerde aidiyet ve bağlılık oluşturmaya ve özgüveni geliştirmeye yönelik ortamların (sosyal medya grupları, tartışma forumları gibi) sunulması duyuşsal, etkin, şeffaf ve kullanıcı dostu bilgi yönetimi sistemi oluşturulması yönetsel boyutunu oluşturur. Verilen destek hizmetleri ile öğrenenin kendi öğrenme süreçlerinin kontrolünü almasına destek olunabilmektedir.

Öğretimin eş zamanlı (senkron) ve eş zamansız (asenkron) biçimlerine göre öğrenen ve öğretilere anlık ya da anlık olmayan biçimde ne gibi destek hizmetleri sunulacağı (bağlantı sorunlarının giderilmesi, kaynak ve materyallerin gözden geçirilmesi, sisteme ilişkin şikayetlerin alınması, değerlendirilmesi, giderilmesi, sistem kayıtlarının izlenmesi, işlenmesi, değerlendirilmesi gibi), eğitim süreçlerinde özgüven, motivasyon ve kendini iyi ifade etmenin nasıl destekleneceği, ayrıca tüm bu süreçlerin işlerliğinin nasıl izlenip iyileştirileceği belirlenmeli ve gerekli sistemler kurulmalıdır.

7.1.8. Bilgi Güvenliği ve Etik Boyutlar

Uzaktan eğitim sistemi öğrenenler, öğretiler, kaynak/materyaller ve tüm bu unsurların kendi arasında ve ilgili yükseköğretim kurumuyla olan etkileşimlerine ilişkin büyük miktarda veriyi kayıt altına almaktadır. Bu durumda;

- Bu verinin ne kadarına, kim tarafından, hangi koşullarda ve ne amaçlarla ulaşılacağı,
- Kişisel bilgilerin gizliliğinin nasıl sağlanacağı,
- Ayrıca gerek bilgi, kaynak, materyal üretimi ve paylaşımında gerekse öğrenen-öğretici, öğrenen-öğrenen ve öğrenen, öğretici-kurum etkileşiminde etik ilkelerin ne olduğu ve nasıl korunacağı

belirlenmeli ve gerekli sistemler oluşturulmalıdır.

Tüm eğitim süreçlerinde olduğu gibi uzaktan eğitim sürecinde de kalite yükseköğretim kurumlarının kendi sorumluluğundadır. Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK), uzaktan eğitim hizmetlerini kurumun diğer faaliyetlerinden ayırmamakta, kurumun iç kalite güvencesi sistemi içerisinde Kurumsal Dış Değerlendirme ve Akreditasyon Ölçütleri kapsamında değerlendirmektedir. Bununla birlikte yükseköğretim kurumlarımızın öz değerlendirme ve kanıt geliştirme sürecinde uzaktan eğitime daha sistemli biçimde yer vermelerine katkı sağlamak amacıyla Kurumsal Dış Değerlendirme ve Akreditasyon Ölçütlerinin

A. Kalite Güvencesi Sistemi,

B. Eğitim ve Öğretim ve

C. Yönetim Sistemi başlıkları altında uzaktan eğitim süreçlerine ilişkin bazı örnek kanıtlar tanımlanmıştır. Kurumlarımız bu örnek kanıtlara Kurum İç Değerlendirme Raporu Hazırlama Kılavuzu Sürüm 2.0'dan erişebilirler.

Kaynaklar

Baturay, M.H. ve Türel, Y.K. (2012). Çevrimiçi Uzaktan Eğitimcilerin Eğitimi: E-Öğrenmenin Yükselişi ile Beliren İhtiyaç. Eby, G., Yamamoto, G.T. ve Demiray, U. Türkiye'de E-Öğrenme: Gelişmeler ve Uygulamalar-III, 1.Baskı. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi, 1-21.

Bayrak, F. (2014). Web tabanlı öz-değerlendirme sisteminde algılanan öz müdahalenin etkililiği. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bayrak, F., & Yurdugül, H. (2019). Açık ve uzaktan öğrenmede ölçme ve değerlendirme. E. Tekinarslan, & M. D. Gürer (Eds.). Açık ve uzaktan öğrenme (2. baskı) (ss. 289-309).Pegem Akademi, Ankara.

Janssen, C. (2015). IT Infrastructure. Techopedia.com: [Shttp://www.techopedia.com/definition/29199/it-infrastructure](http://www.techopedia.com/definition/29199/it-infrastructure) adresinden alındı.

Pituch, K. A., & Lee, Y. (2006). The influence of system characteristics on e-learning use. *Computers & Education*, 47(2), 222-244.

Tait, A. (2002). Rethinking learner support in the Open University UK A. Tait, R. Mills (Eds.), *Rethinking learner support in distance education: Change and continuity in an international context*. Routledge, London, pp. 185-197.

7.2.Pandemi Döneminde Uzaktan Eğitim

Küresel çapta bir krize neden olan COVID-19 salgını nedeniyle 2019-2020 öğretim yılında tüm ülkeyi kapsayacak bir sistem kurularak, öğretim uzaktan eğitim aracılığıyla

yürütülmeye başlandı. Uzaktan eğitim, bu dönemde yürütülen ve uzaktan eğitim olarak adlandırılan süreçten farklı dinamiklere sahiptir. Bu nedenle de farklı kurguları (hem öğretici, hem öğrenen hem de öğretim programları açısından), özellikleri, gereklilikleri olan bir ortamdır.

Pandemi döneminde yürütülen uzaktan eğitim, bir kriz anında yüz yüze eğitimin geçici olarak teknoloji ortamına aktarılmasıdır ve acil uzaktan öğretim, acil durum uzaktan öğretim olarak isimlendirilir.

7.2.1. Geçici bir çözüm olarak “Acil Uzaktan Öğretim – Emergency Remote Teaching (AUÖ – ERT)

Acil uzaktan öğretim (AUÖ), eğitim-öğretimin yüz yüze devam edemediği kriz ya da acil durum süreçlerinde uzaktan öğretim çözümlerinin kullanılmasını içerir. Yüz yüze ortamlar için hazırlanmış öğretim programları, ders materyalleri çevrim içi ortama taşınır, bu durum, acil durumlar için bir çözüm olarak ele alınır ve yaşam normale döndüğünde, sorun ortadan kalktığında tekrar yüz yüze eğitime geçilir.

Bu koşullarda birincil amaç acil bir durum ya da kriz sırasında hızlı bir şekilde kurulabilecek ve güvenilir olarak kullanılacak eğitim ve öğretim desteklerine geçici erişim sağlamaktır. AUÖ bu noktada uzaktan eğitim modelinden ayrılır. Uzaktan eğitim ile acil uzaktan öğretim birbirinden farklıdır. Görünüşte her ne kadar AUÖ’de uzaktan eğitim gerçekleştiriliyor gibi dursa da bu geçici bir çözümdür.

Uzaktan eğitim basit araçları, materyalleri, yönergeleri paylaşmanın ötesine geçerek, öğrencilerin değişen gereksinimlerine, öğrenme bağlamına, uzaktan eğitim politikalarına, altyapı olanakları, erişim durumları, uzman insan kaynağı, destek hizmetler gibi bir çok değişkene odaklanan bir yapıya sahiptir.

Uzaktan eğitimin öğretim programları, ders materyalleri farklıdır. Öğrenene esneklik ve seçenekler sunan ve birden fazla bileşeni içeren bir süreçtir. Vurgulanması gereken bir diğer önemli fark öğrencilerin sürece nasıl dahil edildikleridir. Uzaktan eğitim, öğrenenlere her zaman alternatif ve esnek ortamlar sunarken, acil uzaktan öğretim bir seçenek değil, bir zorunluluktur, bir başka deyişle, farklı önceliklerle ve stratejilerle yaklaşılması gereken bir durumdur. Çevrimiçi olmasına rağmen, AUÖ’de öğrenci bilgisayardan öğrenirken sınıf ortamı yeniden yaratılır. Bu, öğrencinin derslere ya da grup öğrenme etkinliklerine katılmak için kurumu ya da öğretim elemanlarınca planlanan zamanlarda, sanal sınıflarda ortama katılır, kurumlar önceden belirlediği zamanlarda öğretime devam eder, öğrenciler de dersleri sınıf yerine çevrimiçi olarak izlerler. AUÖ geleneksel sınıfı yansıtır, geleneksel sınıfın belirli bir süreliğine çevrim içi ortama taşınmasıdır. Bu nedenle de AUÖ öğrenciye uzaktan eğitimin sağladığı esnekliği sağlamaz.

Pandemi, göç, doğal afetler gibi krizlerde / olağanüstü durumlarda eğitim planlamaları noktasında öne çıkan ilk unsur, bu durumların yaratıcı çözümlere gereksinim duymasındır. Bu nedenle kurumların, karar vericilerin, ortaya çıkan bu yeni durum karşısında öğrenciler ve eğitimcilerin gereksinimleri karşılayabilmek ve çeşitli olası çözümler üretebilmek için standart kalıpların dışında düşünmesi, yaratıcılığın ön plana çıkması ve hızlı kararlar verilmesini zorunlu kılar.

Yöneticiler, ortaya çıkan yeni duruma uyum sağlayabilmek için var olan durumu hızlıca değerlendirmek, gereken koşullara uygun olarak ve süreci olabildiğince sorunsuz yürütmek için hızlı ve anlık kararlar almak zorundadır. Ancak bu şekilde oluşturulan çevrimiçi dersler, uzun vadeli çözümlerle karıştırılmamalı, acil bir soruna geçici bir çözüm olarak kabul edilmelidir.

Özellikle AUÖ sırasında öğrenme materyallerinin erişilebilirliği, niteliği eğitim kurumları tarafından ayrıca ele alınan bir konu olmalıdır. Bu bağlamda eğitim kurumları, tüm öğrencilerin ders materyallerine, etkinliklerine ve ödevlerine erişebilmelerini sağlamalı, esnek, kapsayıcı ve öğrenci merkezli öğrenme ortamlarının tasarımına odaklanmalıdır.

Söz konusu olağanüstü durumlarda kurumlar destek ekipleri oluşturmalıdır. Destek ekipler, öğretim elemanlarına ders tasarım ve içerik geliştirme yardımı, öğrenme yönetim sistemi eğitimi ve desteği ile gereksinim duyulduğunda onlarla birlikte çoklu ortam materyalleri oluşturulmasına yardımcı olabilecek, öğretimin sürekliliği sağlamak için kurumsal gereksinimleri karşılamalıdır. Destek ekipler anlık sorunların çözümünde de kritik rol oynar.

Eğitim kurumları söz konusu süreci iyi gözlemlemeli, veri toplamalı ve destek birimlerinin çalışmalarını ve onların karşılaştıkları sorunları yeniden gözden geçirerek, anında çözümler üretebilmelidir.

AUÖ uygulamak için hızlı ve anlık kararlar almak zorunda kaldığımız durumlarda, “öğrenenlere ve onların öğrenmelerine yeterince odaklanıyor muyuz? Öğrenciler kameranın önünde otururken onları bilgi bombardımanına mı tutuyoruz? gibi sorulara da yanıt verilmelidir. Yapılan çalışmalar, öğrenci katılımının ve motivasyonun göz ardı edildiğini ortaya koymaktadır. Yukarıdaki argümanlara dayanarak, öğretim elemanları ile çevrim içi öğrenme toplulukları oluşturarak etkili öğrenme süreçleri tasarlanabilir, öğrenci katılımını sağlamak amacıyla sahip olunan bilgi ve deneyimler paylaşılabilir. Öğrenciler sadece bilişsel olarak değil duyuşsal olarak da desteklenmeli, kurumlar tarafından Psikolojik Danışma ve Rehberlik merkezleri aracılığıyla öğrencilere psikolojik destek sağlanmalıdır.

AUÖ sürecinde, sınavlar, sınav süresi, not verme, ödev, proje değerlendirme ve süreleri gibi kurum politikaları hem yüz yüze eğitim hem de uzaktan eğitimde uygulanan politikalardan farklıdır, bu nedenle AUÖ sürecine uyumları mutlaka planlanmalıdır.

Unutmamalıyız ki, dünya değişiyor ve eğitimde kesintilerin nedenleri sadece Pandemi ile sınırlı değil; savaşlar, yerel çatışmalar ve diğer doğal afetler eğitimdeki potansiyel kesintiler kaynağı olarak gelecekte gündemde tutulması gereken önemli ve öncelikli konular arasında yerini almıştır. Eğitim kurumları her an bu acil durumlarla yeniden karşılaşabilir. Bu nedenle, AUÖ'de ilk uygulamalarda yaşanan eksikler ya da sorunlar kabul edilebilir, ancak daha sonraki uygulamalarda bunlar kabul edilemez, o nedenle sürekli olarak, karşılaşılan güçlükler belirlenmeli, yaşanan problemlere veriye dayalı çözüm önerileri oluşturulmalıdır.

Son olarak, burada dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta, durum normal döndüğünde, eğitim kurumlarının yüz yüze eğitimle birlikte uzaktan eğitimi nasıl etkili bir şekilde kullanabileceklerini, öğretimi nasıl planlayacaklarını ve uygulama süreçlerini nasıl organize edecekleri gibi konuları şimdiden yeniden düşünmeleri, veriye dayalı olarak değerlendirmeleri ve süreçleri yeniden tasarlamaları gerekir.

7.2.2. Acil Uzaktan Öğretimin Değerlendirilme Süreci

Süreçte ve süreç bittiğinde AUÖ'yi değerlendirmek için yanıtlanması gereken sorulara bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Kurum AUÖ geçme gereksinimi ortaya çıktığında, bu geçişi yapabilmek için hangi iç ve dış kaynaklara sahip?
- Kurumun öğrenciler, aileler, personel ve diğer paydaşlarıyla (YÖK, MEB vb.) olan etkileşimleri AUÖ sürecini nasıl etkiledi?
- Teknoloji altyapısı AUÖ'nin gereksinimlerini karşılamak için yeterli mi? Değilse ne gibi önlemler alındı? İyileştirmeler yapıldı mı?
- Eğitim kurumunun destek ekibi AUÖ'nin gereksinimlerini karşılamak için yeterli niteliklere sahip mi?
- Öğretim elemanlarının mesleki becerileri etkili bir AUÖ süreci için yeterli mi? Olası yeni kriz durumları için süreç nasıl daha iyileştirilebilir (hizmet-içi eğitim gibi)?
- Öğrenciler, öğretmenler ve destek ekiplerinden gelen geri bildirimlerle kurum gelecekte AUÖ gereksinimlerini nasıl yön verebilir?
- Öğretim elemanları, öğrenciler, destek ekibi ve yöneticiler AUÖ de en çok ne tür güçlüklerle karşılaştılar? Süreçler, gelecekte bu tür operasyonel zorluklara cevap verecek şekilde nasıl geliştirmeli?
- AUÖ sürecinde ders tamamlama oranları, değerlendirme sonuçları nelerdir? Bu sonuçlarla ilgili varsa sorunlar, bu sorunlardan etkilenen öğrenci ve öğretim elemanları nasıl desteklenir ve sorunlar nasıl çözülebilir?
- Kurum AUÖ sürecinde öğrencilerine psikolojik destek sağlıyor mu?

- AUÖ sürecinde kurumun sınavlar, sınav süresi, not verme, ödev, proje değerlendirme ve süreler gibi konularda politikaları var mı? Döneme özgü yönerge / yönetmelik değişikliğine gidildi mi?
- Kurumun normalleşme sürecinde yüz yüze eğitime geçildiğinde uzaktan eğitimi yüz yüze öğrenme ile birlikte nasıl etkili bir şekilde kullanabilecekleri konusunda planlamaları var mı?

COVID-19 salgını, yükseköğretim kurumları için şimdiye kadar karşılaşmadıkları zorluklar ortaya çıkarmış, tüm tarafların (öğrenciler, öğretim elemanları, teknik ve idari personel), olağanüstü çaba harcamasına neden olmuştur. Bu yaşananlar, oldukça stresli olmasına karşın, süre sonunda kurumlar, eğitimin sürekliliğini sağlamak için AUÖ'ün nasıl iyileştirilebileceğine dair değerlendirme fırsatı yakalayacaktır. Ancak, bu değerlendirmeler sırasında AUÖ ile Uzaktan Eğitimi eşitleme yanılığısından kaçınmak önemlidir.

7.3.Günümüz İhtiyaçlarına Cevap Verebilecek Bir Uzaktan Eğitim Sistemi İçin Bazı Anahtar Özellikler

Uzaktan eğitim, Covid-19 salgınından sonra, artık destek olarak her zaman, bazı derslerde veya bazı zamanlarda yükseköğretimin tam kalbinde yer alacaktır. Bu doğrultuda ana hedef, örgün eğitim öğrencileriyle aynı diplomaya sahip olması ve dolayısıyla aynı program çıktılarını kazanması beklenen mezunların; örgün eğitimle yürütülen tüm süreçlere ve elde edilebilen tüm sonuçlara, uzaktan eğitimle de erişebilmesi ve sahip olabilmesi olmalıdır.

7.3.1. Öğrenme Yönetim Sistemi

Hem eş zamanlı (senkron) hem de eş zamanlı olmayan (asenkron) öğretim modelini desteklemelidir. Eş zamanlı olmayan (asenkron) modelde, içerik video, ses, sunum, doküman vb. biçiminde üretilip depolanmalı; öğrenciler istediği zaman ve istediği yerden, dilediği kadar çok tekrarda bu bilgilere erişebilmelidir. Senkron modelde, canlı dersten sonra, sistem hemen canlı dersi videoya dönüştürüp, derse katılan/katılmayan öğrencilerin bu dersi tekrar izleyebilmesine imkân tanınmalıdır. Böylece kişiselleştirilmiş (bireysel olanak ve yetkinliklere göre özelleşmiş) eğitimin önemli olduğu günümüzde, öğrenciler istenilen zamanda ve istenilen sayıda dersi izleme imkanına kavuşabilmelidir. Her iki modelin de veri merkezi, üniversite veya Türkiye içinde olmalıdır.

7.3.1.1. Ölçme ve Değerlendirme modülü:

Hem örgün öğretimi hem de uzaktan eğitimi desteklemelidir. Uzaktan eğitim veya örgün eğitim yoluyla alınan derslerle aynı diplomayı alacak öğrencilerin aynı öğrenme çıktılarını öğrenci, ders veya program bazında sağlandığının ölçülmesi, ancak bütünlük bir sistemle mümkün olabilecektir. Sistem entegre olmadığı zaman, akreditasyon, sistemler arasındaki koordinasyonun sağlanması gibi etkinlikler için oldukça fazla bir zaman ve iş yükü ortaya çıkacaktır. Hatta belki bazı şeyler başarılamayacaktır. Örgün eğitim içerisinde kullanılmakta olan ölçme ve değerlendirme sistem ve anlayışlarının, uzaktan eğitim ortamlarına taşınması durumunda aşağıdaki yollar izlenebilir:

- Sözlü Sınav: Sözlü sınavlar için uzaktan eğitimde Video Görüşme yolu kullanılabilir. Sözlü, anlatıma dayalı becerilerin ölçülmesinde etkili bir yoldur. Öğrencilerin eksik öğrenmelerini ya da kavram yanlışlarını saptamaya ve gidermeye olanak tanır. Dezavantajı ise çok zaman gerektirmesidir. Senkron sözlü sınavlar sırasında, ayrıca internet kaynaklı teknik sorunlar da meydana gelebilir.
- Yazılı Sınav: Bu sınav, test, boşluk doldurma, açık uçlu soru gibi çeşitli soru türlerini barındırabilir.

Sınavın gerçekleştirilme biçimi açısından ise iki yol üzerinde durulabilir.

- Sınava giren kişinin sınav ortamı anlık olarak kamera ile kayıt altına alınabilir. Böyle bir yazılı sınav, anlık olarak yükseköğretim kurumu tarafından izlenebilen, zamanı ve süresi belli olan bir sınavdır. Öğrenci sınav cevaplarını ilgili sisteme girerek yazmaktadır.
- Türkiye’de yaygın olmasa da (belki bundan sonra yaygınlaşması gerekecektir) öğrenci bulunduğu yerdeki üniversitelerin veya akredite olmuş kuruluşların sınav merkezlerinde sınava girebilir.

7.3.1.2. Forum Modülü:

Ödev/Proje/Portfolyo Hazırlanması: Öğrencilerin performans ödevleri hazırlayıp sisteme yüklemesi biçiminde yürütülen sürece yayılmış bir ölçme değerlendirme anlayışıdır. Burada öğrencilerin birbirinden etkilenmesi, esinlenmesi ve belki kopya olaylarının gerçekleşmesi olasılığı yüksektir. Öğrenciler kendi özellikleri ve bireysel gelişim süreçleri içerisinde değerlendirildiğinde bu tür istenmeyen durumların önüne geçilebilir.

Uzaktan yürütülen derslerde yüz yüze görüşme olanağı olmadığı için, öğretim elemanları ve öğrencilerin katılacağı, karşılıklı soru ve cevapların olacağı Forum mekanizmaları da her ders için olmalıdır. Forum ortamları uzaktan eğitim sürecinde ayrıca, öğrencilerin kazanım, anlam ve bakış açılarını yansıtma ve öğrenmelerinin iyi bir yolu ve öğrencilerin sistem üzerindeki etkinliğini izlemenin de iyi bir aracıdır.

7.3.1.3. Mobil Uyumluluk:

E-öğrenmenin en büyük avantajı, zaman ve mekândan bağımsız olarak, çalışana kendini sürekli geliştirme fırsatı sunmasıdır. Bu avantajdan yararlanabilmek için, mobil uyumlu olması gerekir. Belki bazı öğrencilerin bilgisayarları olmayabilir fakat büyük bir çoğunluğun akıllı telefonları bulunmaktadır. Dersler ve sınavlar bu akıllı telefonlar kullanılarak, olabilmelidir.

7.3.1.4. Üniversite Yönetim Sistemi'ne bütünlük olma:

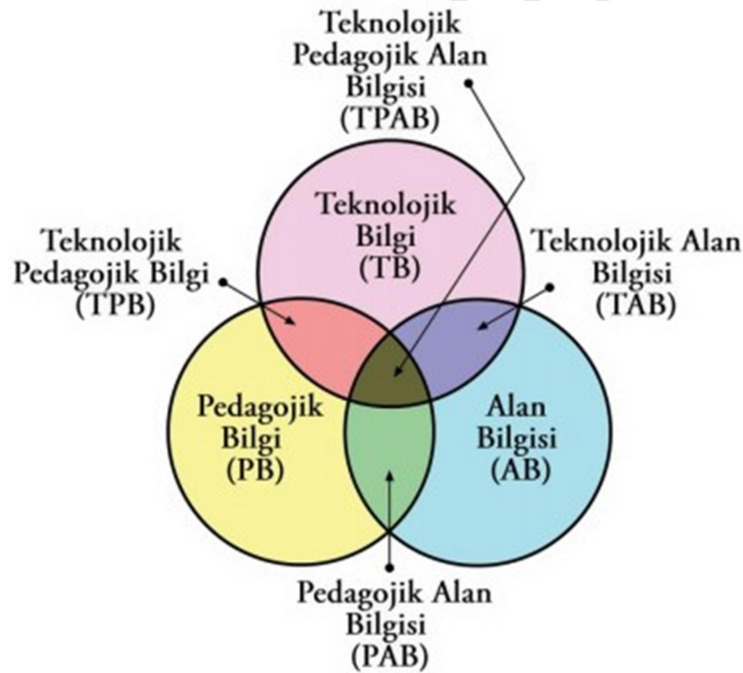
Tabii bu sistemin aynı zamanda üniversitenin eğitim-öğretim yönetim sistemiyle entegre olması gerekiyor. Manuel olarak veya Excel tablolarıyla derslerin oluşturulması, öğrencilerin sisteme aktarılması, uzun süre yürütülebilecek bir yol değildir.

7.3.2. Uzaktan Eğitim İçin Etkili Ders Tasarımı

Uzaktan eğitim için ders içeriklerini planlarken bütüncül bir sistem oluşturmak ve doğru öğretim tasarımını kurgulamak gerekir. Eş zamanlı ya da eş zamanlı olmayan sanal dersler tasarlamak için öğrenme kazanımlarımızı ve kurgumuzu planlamak öğrencilerin olumlu öğrenme yaşantıları geçirmelerine olanak sağlayacaktır.

7.3.2.1. Teknolojik-Pedagojik Alan Bilgisi:

Uzaktan eğitim için uygun öğretim tasarımları ve ders içeriği hazırlamada karşılaşılan en temel problem öğreticinin alan, pedagoji ve teknoloji yeterliklerine güçlü ve uyumlu biçimde sahip olmasıdır. Alan bilgisi ve pedagojik yeterliliği iyi olsa bile teknoloji konusundaki bilgi eksikliği bulunan öğretmen uzaktan eğitime mesafeli durmakta ve teknolojiyi kullanmaktan çekinmektedir. Aynı şekilde, alan bilgisi ve teknoloji bilgisi iyi olan bir öğretici de pedagojik bilgisi yeterli değilse yüz yüze eğitimlerde kullandığı içerik ve yöntemleri uzaktan süreçlere taşımaya çalışmakta, örneğin tamamen sunuş yoluyla bilgi aktarımı yapabilmektedir. Buda verimsiz ve etkililiği son derece düşük uzaktan derslere sebep olmaktadır. Burada bir öğreticinin sahip olması gereken üç temel becerinin önemi karşımıza çıkmakta, dolayısıyla, e - öğretici olacak bireylere bu alanlarda yetkinlik kazandırılması (eğiticilerin eğitimi) önem kazanmaktadır.

E-öğrenme süreci, bilginin iletilmesini sağlayan teknolojik alt yapı üzerinde işleyen; analiz, içerik tasarımı, geribildirim, etkileşim ve esneklik gibi öğeleri kapsayan çok boyutlu bir

öğretim tasarımını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla, çevrimiçi öğrenme ortamlarını hazırlanması düşünüldüğü gibi kolay değildir; aksine planlaması ve zahmeti örgün eğitimden daha fazla olan bir süreçtir. Derslerin daha etkileşimli olarak tasarlanması gerekir. Çünkü öğrenci ile içerik arasındaki etkileşimi sağlayabilmek, motivasyonu artırıcı en önemli etmenlerden biridir. Ders esnasında öğrencinin ekran karşısında oturup sadece öğreticiyi dinlemesi, ders için hazırlanmış animasyonu izlemesi ya da metni okuması öğrenciyi o ekran karşısında çok fazla motive etmemektedir. Bunun yerine, örneğin maddeler halinde verilecek bir bölüm yap boz (puzzle) şekline dönüştürülebilir ve öğrencinin her bir parçayı tek tek tıklayarak maddeleri görmesi sağlanabilir. Böylece hem öğrenci ders çalışırken aktifleş hem de bilinmeyenler her zaman merak uyandırdığından, içeriğin öğrenilmesi ve kalıcılığı artmış olmaktadır. Günümüzde öğreticilerin etkileşimli ders içeriği hazırlamalarına yardımcı olacak Web.20 araçları bulunmaktadır.

Giriş Bölümünde Yapılacak Etkinlikler ve Uygun Web Araçları

- Görsel sunma - Postermyswall
- Video gösterme - Powtoon
- Simulasyondan faydalanma - Phet
- Animasyon sunma - Voki
- Bilgi kartı gösterme - Cram

Gelişme Bölümünde Yapılacak Etkinlikler ve Uygun Web Araçları

- Sunum hazırlama - Prezi
- Sanal sınıfta etkileşim - Google Classroom
- Video/ Animasyon gösterme - Moovly
- Infografiklerden faydalanma - Picktochart
- Video konferans yapma - Zoom
- Zihin haritaları kullanma - Mindmeister

Sonuç ve Değerlendirme Bölümünde Yapılacak Etkinlikler ve Uygun Web Araçları

- Tartışma - Tricider
- Etkileşimli alıştırmaya kağıtları - Liveworksheets
- Soru-cevap - Mentimeter
- Ortak çalışmalar - Padlet
- Anket yapma - Surveymonkey
- Çevrimiçi test oluşturma - Socrative Oyunlaştırma - Wordwall

Gagne (1985) kendi öğretim tasarımı anlayışı içerisinde bir dersin aşamalarını, Giriş (dikkat çekme, hedeften haberdar etme, ön bilgileri hatırlatma - 5 - 10 dakika), Gelişme (materyali sunma, öğrenmeye rehberlik etme, davranışı ortaya çıkarma ve geribildirim verme - 15 - 20 dakika) ve Sonuç ve Değerlendirme (değerlendirme, kalıcılığı ve transferi sağlama 10 - 15) olarak belirlemektedir. Burada öğreticinin dikkat etmesi gereken çevrimiçi öğrenme

ortamında öğrencilere hoş geldiniz dedikten sonra 35 – 40 dakika boyunca sunuş yoluyla dersi anlatmamasıdır. Sunuş bölümünü maksimum 15 dakika yapıldıktan sonra kalan zamanda öğrenciye etkinlik yaptırılması ve içeriğin buna göre hazırlanması öğretimin etkililiğine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

7.3.3. Uzaktan Eğitim Hizmetinin Niteliği

Teknolojinin günümüzde sunduğu imkanlar öğrencinin uzaktan öğrenme ortamında aktif olma durumu için de pek çok düzeyde ve pek çok çeşitte alternatif sunmaktadır. Bu durum halihazırda verilen uzaktan eğitim hizmetlerinin niteliği içinde farklı düzeyler ortaya çıkarmaktadır. Günümüz uzatan eğitim süreçleri öğrenci deneyimi ve etkinliği açısından pasif katılımlı, destekleyici katılımlı, artırılmış katılımlı, etkileşimli katılımlı ve sürükleyici katılımlı sistemler biçiminde beş kategori altında ele alınabilir (QAA, 2020). Bu kategorilerdeki eğitim ve öğretim faaliyetlerine ilişkin özet bilgi aşağıda sunulmaktadır.

- **Pasif Katılım:** Geleneksel sunuş yaklaşımına dayalı öğretim süreçlerinin dijital araçlar üzerinden yürütüldüğü eğitim biçimidir. Değerlendirme de ağırlıklı biçimde kâğıt-kalem temelli ya da geleneksel sınav anlayışının çevrimiçi ortama aktarıldığı biçimde yürütülmektedir. Sunumlar için Power Point gibi sunum araçları ve öğrencilerle bir araya gelmek için Zoom ya da Teams gibi ortamlardan yararlanılmaktadır. Her öğrenciden aynı olanaklara ve zamana sahip olmaları ve tüm derslere aynı anda aynı biçimde bağlanmaları beklenir. Burada eğitim sürecinin ana parçası esasen yüz yüze eğitimidir.
- **Destekleyici Katılım:** Öğretim süreci yine çevrimiçi ders anlatımları temelinde yürütülse de öğrencileri öğrenme sürecinde desteklemek üzere geliştirilmiş ve dersler dışında sunulmuş pek çok dijital materyal ve olanak söz konusudur. Kısmen, öğrenme sürecini yönlendirebilen (tutorials) uygulamalardan da yararlanılmaktadır. Değerlendirme geleneksel anlayışta kâğıt-kalem ya da çevrimiçi testler biçimindedir. Açık kaynak kodlu sanal bir öğrenme ortamından yararlanılmaktadır. Bu ortamda öğrencilere sunulmuş etkileşim olanakları söz konusudur. Eğitim sürecinin ağırlığı yüz yüze eğitimdedir.
- **Arttırılmış Katılım:** Öğrenme-öğretme süreçleri dijital olanaklar ve öğrenme katılımının sağlanması gözetilerek yeniden tasarlamıştır. Öğrenci uzaktan öğrenme ortamında bir konuyu öğrenebileceği çeşitli alternatifler bulabilir. Burada temel bakış öğrencinin uzaktan öğrenme ortamındaki öğrenme deneyimlerinin geliştirilmesidir. Açık kaynak kodlu bir sanal öğrenme ortamı kullanılmaktadır ya da kurum kendi sanal öğrenme ortamını geliştirmiştir. Değerlendirme süreçlerinde geleneksel anlayıştan gelen ve sanal ortama da aktarılabilen sınavların yanı sıra tamamen uzaktan süreçlere özgü geliştirilmiş seçenekler de söz konusudur. Hem öğretme hem de öğrenme süreçlerini kılavuzlama için geliştirilmiş sanal ortamlar mevcuttur. Öğretici ve öğrencilere zengin bir yazılım arşivi sunulmaktadır. Öğrenciler bu yazılım ve araçlarla öğrenebilmekte, öğrendikleriyle gelecek yaşamları arasında ilişki kurabilmektedir.

- **Etkileşimli Katılım:** Uzaktan eğitim sisteminin ana hedefi öğrencilerin içerikle ve birbirleriyle olan etkileşimlerinin en üst seviyeye çıkarılmasıdır. Bu doğrultuda sistem içerisinde tanımlanmış öğrenci etkinliklerine katılmama konusunda çok da özgür değillerdir. Ancak katılmak ve etkin olmak için çeşitli seçenekler söz konusudur. Eğitim öğretim süreciyle tamamen entegre olmuş, kurumun ve öğrencinin tüm ihtiyaçlarına cevap verebilen bir sanal öğrenme ortamı mevcuttur. Öğrenme sürecinde katılım ve etkinliği arttırmak üzere öğrenciye sunulacak pek çok uzman araç ve yazılım da söz konusudur. Bu katılım biçiminde dikkate alınan önemli bir bileşende ortamın her öğrencinin beklentisine ayrı ayrı cevap verebilme başka bir ifadeyle kişiselleştirilmiş öğretim yapabilme gücüdür. Bu doğrultuda sanal öğrenme ortamında öğrencinin özellik ve beklentileri doğrultusunda öğrenme kaynaklarıyla etkileşim sağlayabileceği olanaklar geliştirilmiştir. Hemen her ders ve öğrenme alanına ilişkin eş zamansız ve eş zamanlı çok sayıda öğrenme olanağı tasarlanmıştır. Yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitim, eğitim süreci içerisinde eşit paya sahiptir.
- **Sürükleyici Katılım:** Bu katılım düzeyinde amaç uzaktan eğitim sisteminin öğrenciye örgün eğitim sisteminin (gerçek bir okulun) sunduğu hemen tüm olanakları sunması, eğitimi öğrenci için mümkün olduğunca cazip kılabilmesidir. Eğitimin tamamı uzaktan süreçler üzerindedir. Bu doğrultuda öğrencilere oldukça fazla miktar ve çeşitlilikte öğrenme olanağı sunulmaktadır. Ancak bunlarla etkileşim seçimlikten öte bir gereklilik haline gelmektedir. Sistemin odağında öğrencinin öğretim süreçlerine bağlılığının (engagement, bilişsel ve duyuşsal anlamda etkin katılım) sağlanması yer almaktadır. Bu amaçla geliştirilmiş pek çok uzman yazılım ve dijital araç söz konusudur. Burada da yoğun bir kişiselleştirilmiş öğretim söz konusudur. Kişiselleştirme uygulamaları her bir öğrencinin bağlılığını nasıl maksimize edileceği sorusu üzerinden ilerlemektedir.

Pasif katılımlı yapıdan sürükleyici katılımlıya değin tanımlanan kategorilerin her birinde uzaktan eğitim süreçlerinin etkililiğinin, verimliliğinin ve öğrenci merkezliliğinin arttığı görülmektedir. Yükseköğretim kurumlarımız da benzer bakışla, önce kendi uzaktan eğitim sistemlerinin var olan düzeylerini belirlemeli ve ardından nasıl geliştirebileceklerine ilişkin bir yol haritası belirlemelidir.

Kaynaklar:

Gagné, R. (1985). The Conditions of Learning and the Theory of Instruction (4th ed.). New York: Holt, Rinehart, and Winston.

Mishra, P. ve Koehler, M. J. (2006). Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. Teacher College Record, 108(6), 1017-1054.

QAA. (2020). Building a Taxonomy for Digital Learning. <https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/guidance/building-a-taxonomy-for-digital-learning.pdf>